

UETISK ATFERD OG KORRUPSJON I KOMMUNESEKTOREN – ERFARINGER FRA KOMMUNENE

Laget av Ipsos for KS

Mars 2022

INNHOOLD

- 1) Sammendrag
- 2) Dagens situasjon
- 3) Egne erfaringer
- 4) Etikkarbeid
- 5) Konklusjoner
- 6) Om undersøkelsen

01.

SAMMENDRAG

SAMMENDRAG

Innledning

Ipsos har på oppdrag for KS FoU gjennomført en **nasjonal kartlegging om uetisk atferd og korrupsjon i kommunesektoren**. Denne kartleggingen bygger på tidligere undersøkelser som KS har fått gjennomført og bidrar til å danne kunnskapsgrunnlag for KS sitt arbeid med å styrke kommunesektorens forebygging og håndtering av uetisk atferd og korrupsjon.

Kartleggingen tar for seg en rekke ulike problemstillinger knyttet til etikk og korrupsjon, herunder **i hvilken grad ordførere og ledere i kommunesektoren anser korrupsjon som et problem**, deres **kjennskap til situasjoner** og **deres egne erfaringer** med press i retning av uetisk atferd eller korrupsjon i kommunen eller selskapet generelt, og kommunens eller selskapets **arbeid med å forebygge og håndtere uetisk atferd og korrupsjon**. Rapporten består av tre deler: «*Dagens situasjon*», «*Egne erfaringer*» og «*Etikkarbeid i kommunesektoren*».

Kartleggingen baserer seg på en **web-basert spørreundersøkelse** gjennomført fra 30. november 2021 til 24. januar 2022 **blant ordførere og ledere** i kommunesektoren. Det ble mottatt 1 525 svar. Utvalget består av fire målgrupper:

- **Ordførere (184 svar):** Ordførere og fylkesordførere. Denne målgruppen omtales som «ordførere».
- **Kommunedirektører (126 svar):** Kommunedirektører og fylkeskommunedirektører. Denne målgruppen omtales som «kommunedirektører».
- **Ledere (896 svar):** Kommunalsjefer og tjenesteledere i kommunen og bydelsdirektører og avdelingsledere i bydelene i Oslo kommune. Tjenesteledere er mellomledere som svarer direkte til kommunalsjef i kommuner som har et slikt mellomledernivå. **Denne målgruppen omtales gjennomgående som «ledere» i rapporten.** Der vi ser signifikante forskjeller mellom kommunalsjefene og tjenestelederne/mellomlederne, vil dette kommenteres.
- **Selskapsledere (319 svar):** Daglig leder i kommunale og/eller interkommunale selskaper.

Det er utviklet tre ulike spørreskjemaer for kartleggingen som er tilpasset de ulike målgruppene, der noen spørsmål er felles mens andre kun stilles til enkelte grupper (ett skjema til kommunedirektører og ledere, ett til ordførere, og ett til selskapsledere). Resultatene rapporteres for gjennomsnittet og for de enkelte målgruppene. Statistisk signifikante forskjeller mellom målgruppene og/eller basert på kommunestørrelse, sentralitet, region, sektor/bransje og stillingsnivå vil kommenteres. **Det er gjort betydelige endringer av både utvalgsdesign og spørreskjemaer fra forrige gjennomføring i 2017 som begrenser sammenlignbarhet** med tidligere undersøkelser, men utvikling over tid kommenteres der dette er mulig. For ytterligere informasjon om metode og representativitet se Kapittel 6 fra side 69.

SAMMENDRAG

Dagens situasjon: areal, plan og byggesak anses som mest utsatt

Korrupsjon oppleves i all hovedsak som et lite problem blant ordførere og ledere i kommunesektoren. **9 av 10 respondenter opplever korrupsjon som et lite eller svært lite problem** og denne andelen har holdt seg stabil siden 2013.

Hva gjelder kjennskap til situasjoner med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon, er bildet noe mer nyansert. **Litt under halvparten (44 %) av respondentene kjenner til minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel** i sin kommune eller sitt selskap. Signifikant flere kommunedirektører (59 %) kjenner til minst én situasjon sammenlignet med ledere (47 %), selskapsledere (26 %) og gjennomsnittet (44 %). Det er også signifikant flere ledere i store kommuner (over 10 000 innbyggere) som kjenner til situasjoner sammenlignet med ledere i mindre kommuner. Av de som har kjennskap til situasjoner med press eller forventning svarer over halvparten at slike situasjoner skjer sjeldnere eller like ofte nå som før.

Vi har spurt de som kjenner til minst én situasjon om hvilke aktører henvendelser oftest kommer fra og hvilke sektorer og stillingsnivåer i kommunen som er mest utsatt. **Av disse kjenner flest til henvendelser fra grunneiere eller privatpersoner (26 %) og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet (21 %).** Av de som kjenner til minst én situasjon anser flest areal, plan og byggesak som den mest utsatte sektoren (32 %) etterfulgt av eiendom (15 %). Disse to sektorene ble også ansett som de mest utsatte i 2017. Dette inntrykket samsvarer med lederes egne erfaringer. Ledere innen areal, plan og byggesak har oftere egne erfaringer med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel sammenlignet med gjennomsnittet. **Mellomledere anses som mest utsatt** for tilbud om utilbørlig fordel både av kommunedirektører (47 %) og ledere (31 %), noe som også var tilfellet i 2017. Det er **allikevel ikke slik at mellomledere faktisk har større grad av kjennskap til eller oftere har opplevd press**. Vi ser for eksempel ingen signifikante forskjeller mellom kommunalsjefer og tjenesteledere og blant målgruppene er det kommunedirektører og ordførere som oftere kjenner til eller har opplevd flere situasjoner enn andre. Det er en sammenheng mellom hvilken stilling man selv har og hvem man anser som mest utsatt. Blant kommunedirektørene er det for eksempel færre som mener toppledere er mest utsatt og blant lederne (mellomledere inkludert) mener færre at mellomledere er mest utsatt.

Svært få (1 %) har inntrykk av at pandemien har ført til flere situasjoner med henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel, men hele 7 av 10 svarer «vet ikke» på dette spørsmålet. **6 av 10 mener rutiner og tiltak for å forebygge og håndtere uetisk atferd og korrupsjon har forholdt seg uendret siden starten av pandemien** og 1 av 10 mener de har blitt styrket.

SAMMENDRAG

Egne erfaringer: 48% opplevd press om uetisk adferd, skolesektor minst utsatt

Litt under halvparten (48 %) av respondentene har selv opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel. Dette er en noe høyere andel enn de som har kjennskap til situasjon(er) i sin kommune eller sitt selskap (44 %), noe som kan ha sammenheng med at flere svarer «vet ikke» på spørsmål om situasjoner i kommunen eller selskapet enn på spørsmål om egne erfaringer. Det er vanligst å ha opplevd forventning om å favorisere enkeltgrupper eller individer (33 % har opplevd dette) mens kun 1 % har opplevd tilbud om pengeytelser. **Det er en høyere andel av kommunedirektørene og ordførerne som har opplevd situasjoner med press eller forventning sammenlignet med de andre målgruppene.** Litt i underkant av 6 av 10 ordførere og kommunedirektører har opplevd minst én situasjon. Kommunedirektørene har også oftere opplevd hver av de enkelte situasjonene vi spør om sammenlignet med de andre målgruppene. **Blant ledere har flere opplevd forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel i store kommuner (10 000+ innbyggere) sammenlignet med i mindre kommuner.** Over halvparten av de som har opplevd situasjoner med press eller forventning svarer at disse situasjonene **skjer sjeldnere nå enn før.**

Vi har spurt de som har opplevd minst én situasjon om hvilke aktører henvendelsen(e) kom fra. **Flest har opplevd henvendelser fra grunneiere eller privatpersoner (23 %) og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet (21 %)**, men mange svarer også «ingen spesielle aktører» (17 %). Færrest svarer at henvendelsen(e) kom fra transportselskap (1 %).

Det er **høyest andel ledere innen næring og landbruk (65 %), tett etterfulgt av areal, plan og byggesak (65 %) som selv har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel.** Innen disse sektorene er det signifikant flere sammenlignet med gjennomsnittet som har opplevd minst én situasjon. Det samme gjelder samferdsel (62 %) og teknisk sektor (62 %). Innen skole og oppvekst er det signifikant færre (38 %) som har opplevd minst én situasjon sammenlignet med gjennomsnittet og det er også den sektoren der færrest ledere har opplevd situasjon(er) med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel.

SAMMENDRAG

Etikkarbeid i kommunesektoren: større kommuner mottar flere varsler og jobber mer med tiltak

Ordførere fikk spørsmålet om politisk behandling av temaer knyttet til etikk og korrupsjon. **De fleste kommuner (69 %) har behandlet saker knyttet til etikk og korrupsjon på politisk nivå i inneværende kommunestyre- eller fylkestingsperiode.** Det er ingen signifikante forskjeller basert på kommunestørrelse hva gjelder politisk behandling av saker knyttet til etikk og korrupsjon, men færre kommuner i Nord-Norge har behandlet politiske saker knyttet til etikk og korrupsjon sammenlignet med gjennomsnittet.

Kommunedirektører, ledere og selskapsledere ble spurt om hvilke arbeidsområder innenfor etikk (basert på «Råd for etikkarbeid i kommuner/selskaper», publisert av KS i 2017) som har vært oppe til diskusjon det siste året. De fleste arbeidsområdene har vært på agendaen i over halvparten av kommunene. **Blant kommunedirektørene svarer mange at varsling (65 %), verdier, holdninger og kultur (63 %), og åpenhet (62 %) har vært oppe til diskusjon, mens digitalisering som verktøy for forebygging diskuteres sjeldnere (17 %).**

Vi har også spurt de samme tre gruppene om det er gjennomført ulike **tiltak for å forebygge og/eller håndtere uetisk atferd og korrupsjon.** **Flest blant alle tre gruppene svarer at deres kommune eller selskap har oppdatert eller formidlet etiske retningslinjer og rutiner for varsling** (ca. 1 av 2 kommunedirektører og ca. 4 av 10 blant ledere og selskapsledere). Færre svarer at det er gjennomført dilemmatrening (2 av 10 kommunedirektører, 1 av 10 ledere, 6 % av selskapsledere). Kommunedirektører i store kommuner (10 000+ innbyggere) svarer oftere at dilemmatrening og risikoanalyser er gjennomført både det siste året og de siste 4 årene sammenlignet med mindre kommuner. Blant ledere i små kommuner (under 3000 innbyggere) er det flere som svarer at ingen av tiltakene vi spør om er gjennomført det siste året sammenlignet med ledere i store kommuner.

Kommunedirektører, ledere og selskapsledere fikk spørsmål om varsling av kritikkverdige forhold. **46 % av kommunedirektører svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold i kommunen det siste året.** Til sammenligning svarer 3 av 10 ledere og 1 av 10 selskapsledere at det er varslet om kritikkverdige forhold i deres kommune eller selskap det siste året. Andelen som kjenner til varsling blant ledere ligger på omtrent samme nivå som i 2017 (31 %)*. Det er signifikant flere kommunedirektører og ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) som svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold enn i mindre kommuner. Ledere innen kultur og fritid, næring/landbruk, teknisk sektor og samferdsel svarer sjeldnere at det er varslet om kritikkverdige forhold sammenlignet med gjennomsnittet.

SAMMENDRAG

Etikkarbeid i kommunesektoren II: størst behov for risikoanalyser

Respondentene ble bedt om å vurdere **kommunens eller selskapets verdier og retningslinjer knyttet til etikk og korrupsjon. Disse ble i all hovedsak vurdert som klare og entydige på tvers av målgruppene.** Beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjene skiller seg noe ut ved at flere svarer at disse er uklare. For eksempel svarer 23 % av kommunedirektører at disse er ganske eller svært uklare. Reaksjoner ved brudd oppleves også i mindre grad som klare og entydige blant ordførere i små kommuner (under 3000 innbyggere) (9 %) enn i store kommuner (10 000+ innbyggere) (30 %). Blant lederne skiller også rutiner for håndtering av ansattes bierverv seg ut ved at flere svarer at disse er ganske eller svært uklare (13 %) sammenlignet med andre rutiner og retningslinjer.

Jevnt over opplever de fleste at kommunen er profesjonell og at innbyggere har gode muligheter for varsling. Samtidig svarer 15 % av ordførerne og lederne og 24 % av kommunedirektørene at kommunen i ganske eller svært liten grad gir innbyggerne mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd og korrupsjon. 1 av 10 kommunedirektører mener også at det i ganske liten grad er enkelt for publikum å bli kjent med kommunens beslutningsprosesser, forvaltningspraksis og tjenester. Lederne er noe mindre positive enn ordførere og kommunedirektører. 2 av 10 ledere svarer for eksempel at medarbeidere i ganske eller svært liten grad får veiledning om hvilken type informasjon som skal unntas offentligheten, (sammenlignet med 1 av 10 kommunedirektører).

Respondentene ble spurt om **hvilke arbeidsområder innenfor etikk de mener det er størst kunnskaps- og utviklingsbehov i deres kommune eller selskap.** Dette spørsmålet baserer seg på arbeidsområdene som er definert i «Råd for etikkarbeid i kommuner» og «Råd for etikkarbeid i kommunale selskap», publisert av KS i 2017. Samtlige målgrupper mener det er **størst behov innen risikoanalyser for å avdekke sårbare områder og prosesser (41 %).** Andre arbeidsområder der mange mener det er behov for økt kunnskap og utvikling er internkontroll (28 %), verdier, holdninger og kultur (24 %), digitalisering som verktøy for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon (24 %) og rolle- og ansvarsfordeling (23 %). Arbeidsområder som anses å ha minst utviklings- og kunnskapsbehov er kontrollutvalgets eller selskapsstyrets ansvarsområder (3 % av selskapsledere) og forvaltningsrevisjon (5 %).

02.

DAGENS SITUASJON

HOVEDFUNN – DAGENS SITUASJON

Denne delen av rapporten tar for seg respondentenes opplevelse av korrupsjon som et problem i kommunen, kjennskap til situasjoner med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon, hvor slikt press kommer fra, hvem som er mest utsatt, hvorvidt slike situasjoner skjer oftere enn før og hvordan pandemien har påvirket situasjonen.

- **Korrupsjon oppleves som et lite problem blant ordførere og ledere i kommunesektoren:** 9 av 10 opplever korrupsjon som et lite eller svært lite problem. Denne problemoppfattelsen har holdt seg stabil siden 2013. Kommunedirektører er mindre tilbøyelige til å svare at korrupsjon er et «svært lite» problem sammenlignet med de øvrige målgruppene, men svarer også oftere «ganske lite». Kommunedirektører og ordførere i store kommuner (over 10 000 innbyggere) svarer sjeldnere at korrupsjon er et «svært lite problem» sammenlignet med i mellomstore kommuner, men utover dette ser vi ikke signifikante forskjeller basert på kommunestørrelse, region eller sentralitet.
- **Litt under halvparten kjenner til minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel i sin kommune eller sitt selskap:** 44 % kjenner til minst én situasjon med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon. Flest kjenner til situasjoner med forventning om favorisering av enkeltgrupper eller enkeltpersoner (3 av 10) og færrest kjenner til situasjoner med tilbud om pengeytelser (2 %). Blant målgruppene har **kommunedirektører høyest grad av kjennskap**. 6 av 10 kommunedirektører har kjennskap til minst én situasjon med forventning eller press sammenlignet med om lag 5 av 10 ordførere og ledere og 1 av 4 selskapsledere. Blant kommunedirektørene er andelen med kjennskap til situasjon(er) signifikant høyere enn andelen for gjennomsnittet, ledere, og selskapsledere. Det er signifikant flere blant ledere i store kommuner (over 10 000 innbyggere) (52 %) som kjenner til situasjoner sammenlignet med ledere i små kommuner (inntil 3000 innbyggere) (39 %).
- **De fleste som har kjennskap til de ulike situasjonene har inntrykk av at disse skjer sjeldnere eller like ofte nå som før:** For samtlige situasjoner med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel svarer over halvparten som har kjennskap til slike situasjoner at disse skjer sjeldnere nå enn før. Forventning om tilbakeholdelse av informasjon skiller seg noe ut ved at færre svarer at slike situasjoner skjer sjeldnere og 1 av 10 svarer at de skjer oftere.

HOVEDFUNN – DAGENS SITUASJON

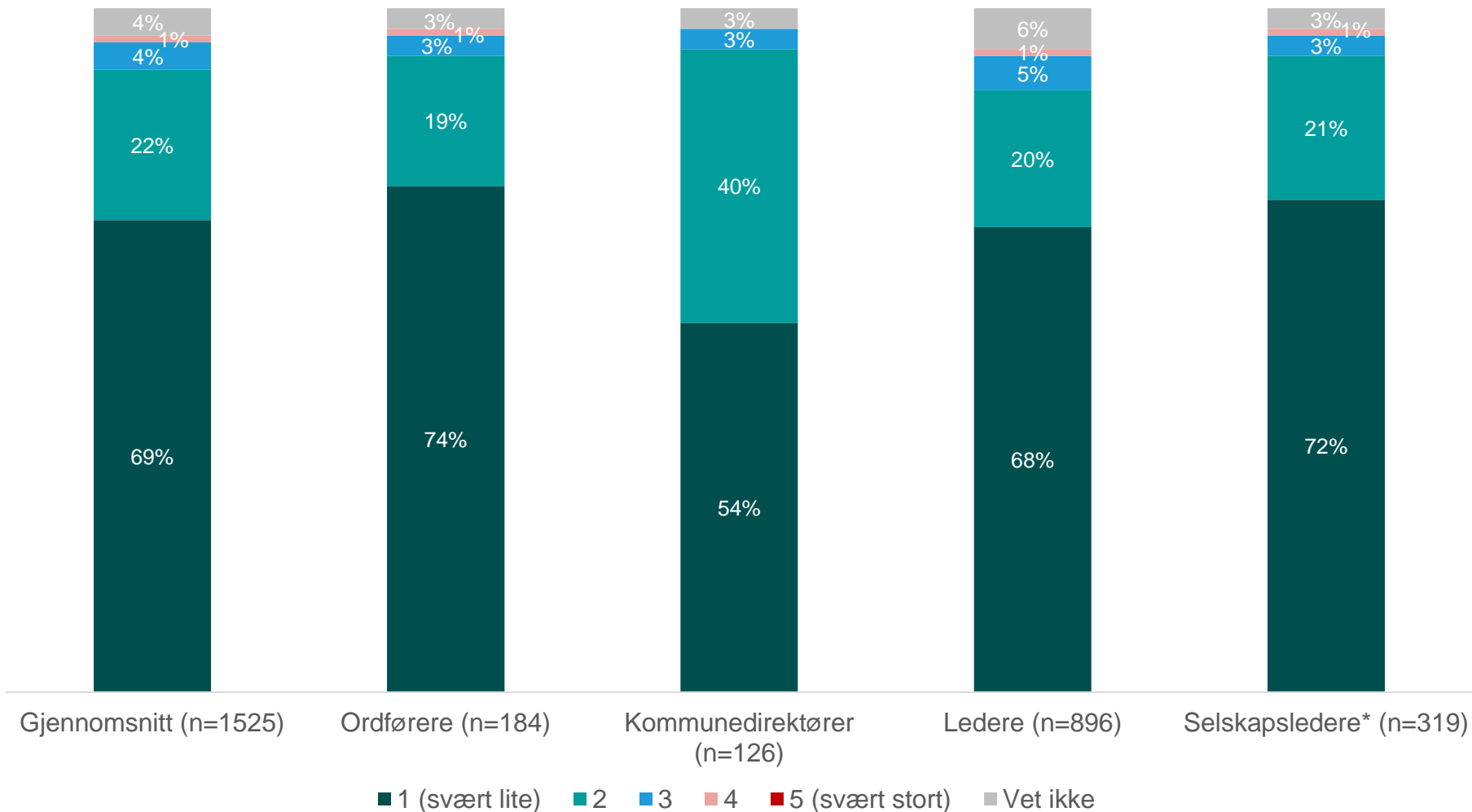
- **Flest mener henvendelser oftest kommer fra privatpersoner eller grunneiere:** Vi har spurt de som kjenner til minst én situasjon om hvilke aktører henvendelser oftest kommer fra. Flest kjenner til henvendelser fra grunneiere eller privatpersoner (26 %) og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet (21 %), men mange svarer også «ingen spesielle aktører» (23 %). Færrest svarer at henvendelser oftest kommer fra konsulentvirksomheter (6 %) og transportselskap (1 %). Andre aktører som nevnes av flere i åpne svar er lokalpolitikere og ansatte i kommunen.
- **Areal, plan og byggesak anses som den mest utsatte sektoren:** Vi har spurt kommunedirektører, ordførere og ledere som har kjennskap til minst én situasjon om hvilken sektor de mener er mest utsatt. Areal, plan og byggesak anses av flest som mest utsatt (32 %) etterfulgt av eiendom (15 %). Disse to sektorene ble også ansett som de mest utsatte i 2017. Skole og oppvekst (2 %) og sosiale tjenester (2 %) anses som minst utsatt, som også var tilfellet i 2017. Dette inntrykket samsvarer i noen grad med ledere innen kommunesektorens egne erfaringer. Ledere innen areal, plan og byggesak svarer oftere at de selv har opplevd minst én situasjon med forventning eller press i retning uetisk atferd eller korrupsjon (65 %) sammenlignet med gjennomsnittet for alle ledere (48 %). Ledere svarer oftere «vet ikke» på spørsmålet om utsatte sektorer enn kommunedirektører og ordførere. Dette kan ha sammenheng med at lederne i utvalget (kommunalsjefer og tjenesteledere) som regel arbeider innen en spesifikk sektor, mens ordførere og kommunedirektører arbeider på tvers av sektorer. Kommunedirektørene tar oftere stilling til spørsmålet (færre «vet ikke»-svar) og anser i større grad teknisk sektor som utsatt sammenlignet med lederne og ordførerne, mens ordførerne oftere mener areal, plan og byggesak er mest utsatt.
- **Mellomledere anses som mest utsatt, men har ikke mer kjennskap eller erfaringer enn andre:** Mellomledere anses som mest utsatt for tilbud om utilbørlig fordel både av kommunedirektører (47 %) og ledere (31 %), noe som også var tilfellet i 2017. Samtidig svarer mange «vet ikke» eller «ingen nivåer er spesielt utsatt» og andelen «vet ikke»-svar er høyere blant ledere (28 %) enn kommunedirektører (16 %). Vi kan ikke se at dette inntrykket stemmer med faktisk kjennskap eller erfaringer. Blant lederne ser vi ikke signifikante forskjeller i kjennskap til eller egne erfaringer med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon basert på stillingsnivå. Vi ser en viss sammenheng mellom hvilken stilling man selv har og hvem man anser som mest utsatt. Blant kommunedirektørene er det færre som mener toppledere er mest utsatt og blant lederne (som også omfatter mellomledere) er det færre som mener mellomledere er mest utsatt. Kommunedirektørene mener i større grad at ansatte er mest utsatt enn det ledere gjør. Blant lederne svarer kommunalsjefer noe sjeldnere at toppledere er mest utsatt og noe oftere at mellomledere er mest utsatt. Tjenesteledere (mellomledere i kommunen) svarer derimot noe sjeldnere at mellomledere er mest utsatt.

HOVEDFUNN – DAGENS SITUASJON

- **Usikkerhet om COVID-19-pandemiens påvirkning på omfang av situasjoner med press:** Svært få (1 %) mener pandemien har ført til flere situasjoner med henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel. Over 7 av 10 svarer «vet ikke» på dette spørsmålet, en betydelig høyere andel enn på andre spørsmål om kjennskap til dagens situasjon i kommunen. Kommunedirektørene tar i noe større grad stilling til spørsmålet om pandemien. Andelen «vet ikke»-svar kan peke i retning av en manglende følelse av oversikt over den generelle situasjonen i kommunen under pandemien. Alle respondentene har fått dette spørsmålet uavhengig av kjennskap til situasjoner med forventning eller press i retning uetisk atferd eller korrupsjon.
- **Rutiner og tiltak for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon oppleves i liten grad å ha blitt påvirket av COVID-19-pandemien:** 6 av 10 mener rutiner og tiltak for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon har forholdt seg uendret siden starten av pandemien og 1 av 10 mener disse har blitt styrket. Det er betydelig færre som svarer «vet ikke» på spørsmålet om pandemiens påvirkning på tiltak enn på spørsmålet om pandemiens påvirkning på situasjoner med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon. Kommunedirektørene tar i større grad stilling til spørsmålet og opplyser i litt større grad enn andre at rutiner har blitt styrket. Selskapsledere svarer oftere «vet ikke» enn de øvrige målgruppene.

9 AV 10 OPPLEVER AT KORRUPSJON ER ET SVÆRT LITE ELLER LITE PROBLEM I DERES KOMMUNE/FYLKESKOMMUNE/BRANSJE

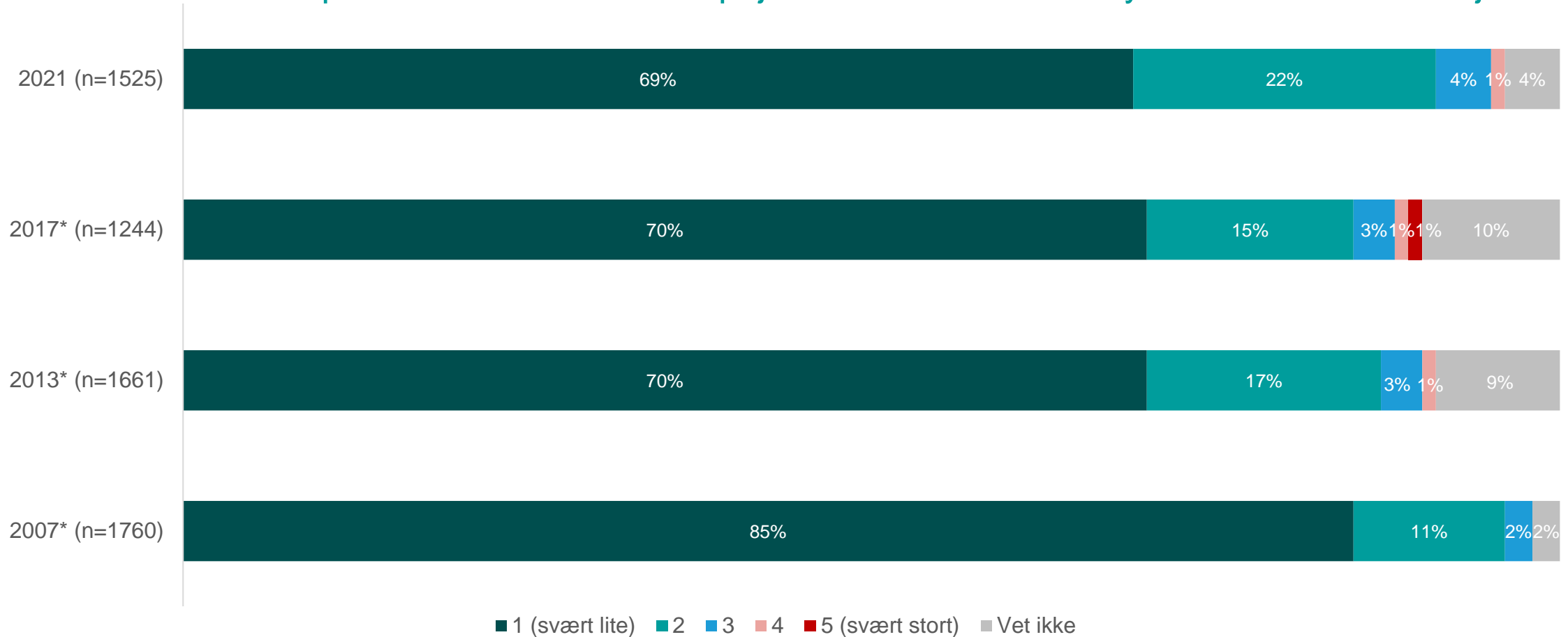
Hvor lite eller stort mener du korrupsjon er i din kommune/fylkeskommune/bransje*?

- 9 av 10 opplever korrupsjon som et svært lite eller lite problem i sin kommune eller bransje.
- Kommunedirektørene svarer i mindre grad at korrupsjon er et «svært lite» problem i deres kommune, men svarer også oftere «ganske lite».
- Det er ikke signifikante forskjeller i oppfatningen av korrupsjon som et problem basert på kommunestørrelse, region eller sentralitet.

ANDELEN SOM OPPLEVER KORRUPSJON SOM ET PROBLEM I SIN KOMMUNE HAR HOLDT SEG STABIL SIDEN 2013

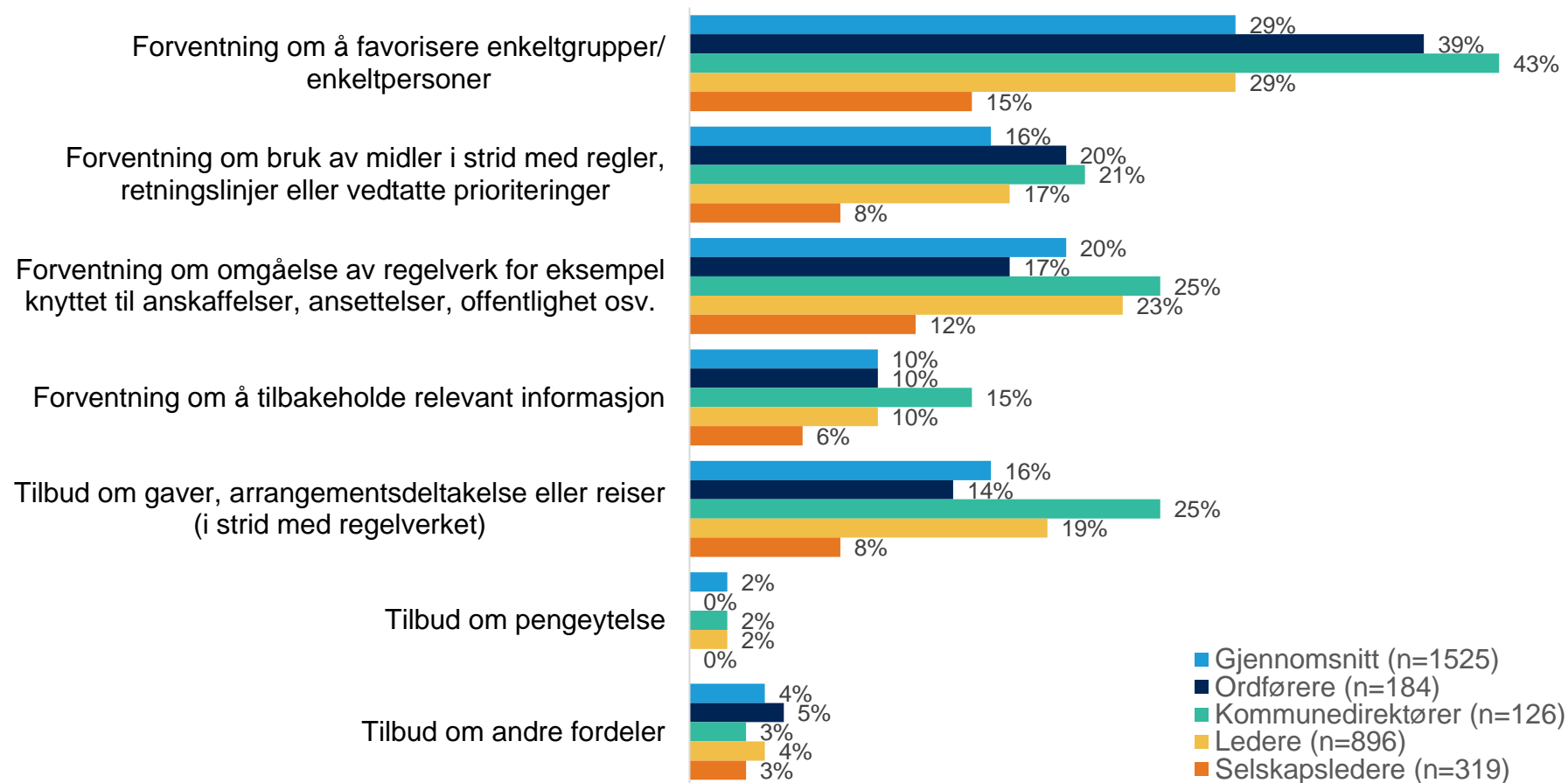
Hvor lite eller stort problem mener du korrupsjon er i din kommune/fylkeskommune/bransje?

2021: Base: Alle n=1525. I 2021 ble ledere i kommunale selskap spurt om sin bransje, ikke kommune. *2007-2017: Tall fra tidligere undersøkelser gjennomført av Kantar TNS. Merk at det er gjort endringer i utvalgsdesign og spørreskjemaer fra tidligere undersøkelser som begrenser sammenlignbarhet.

KOMMUNEDIREKTØRER HAR HØYEST KJENNSKAP TIL FLEST SITUASJONER, SELSKAPSLEDERE HAR LAVEST KJENNSKAP

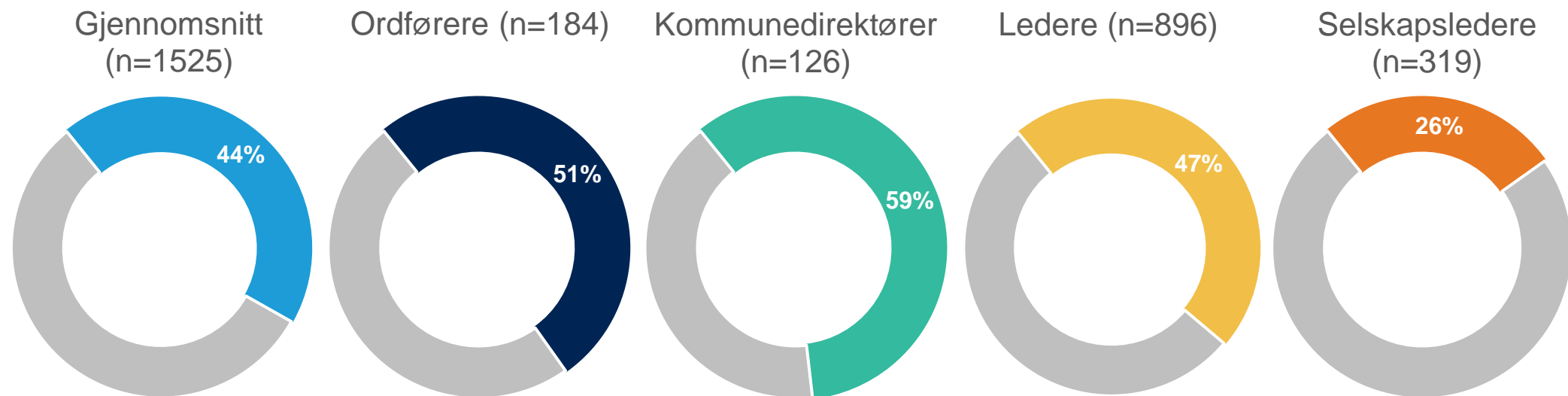
Er du kjent med at folkevalgte/ansatte i kommunen/selskapet noen gang har opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

- Figuren viser andelen som har kjennskap til de ulike situasjonene for totalutvalget og hver av målgruppene.
- Signifikant flere ordførere og kommunedirektører har kjennskap til situasjoner med forventning om favorisering sammenlignet med ledere og selskapsledere. Det er også signifikant flere kommunedirektører som har kjennskap til situasjoner med tilbud om gaver, arrangement eller reiser sammenlignet med ordførere og selskapsledere.
- Selskapsledere har gjennomgående signifikant lavere grad av kjennskap til de ulike situasjonene.

44 % KJENNER TIL ÉN ELLER FLERE SITUASJONER MED FORVENTNING OM UETISK ATFERD ELLER TILBUD OM UTILBØRLIG FORDEL I SIN KOMMUNE ELLER SITT SELSKAP

Er du kjent med at ansatte/folkevalgte i kommunen/selskapet noen gang har opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart at de kjenner til én eller flere situasjoner)

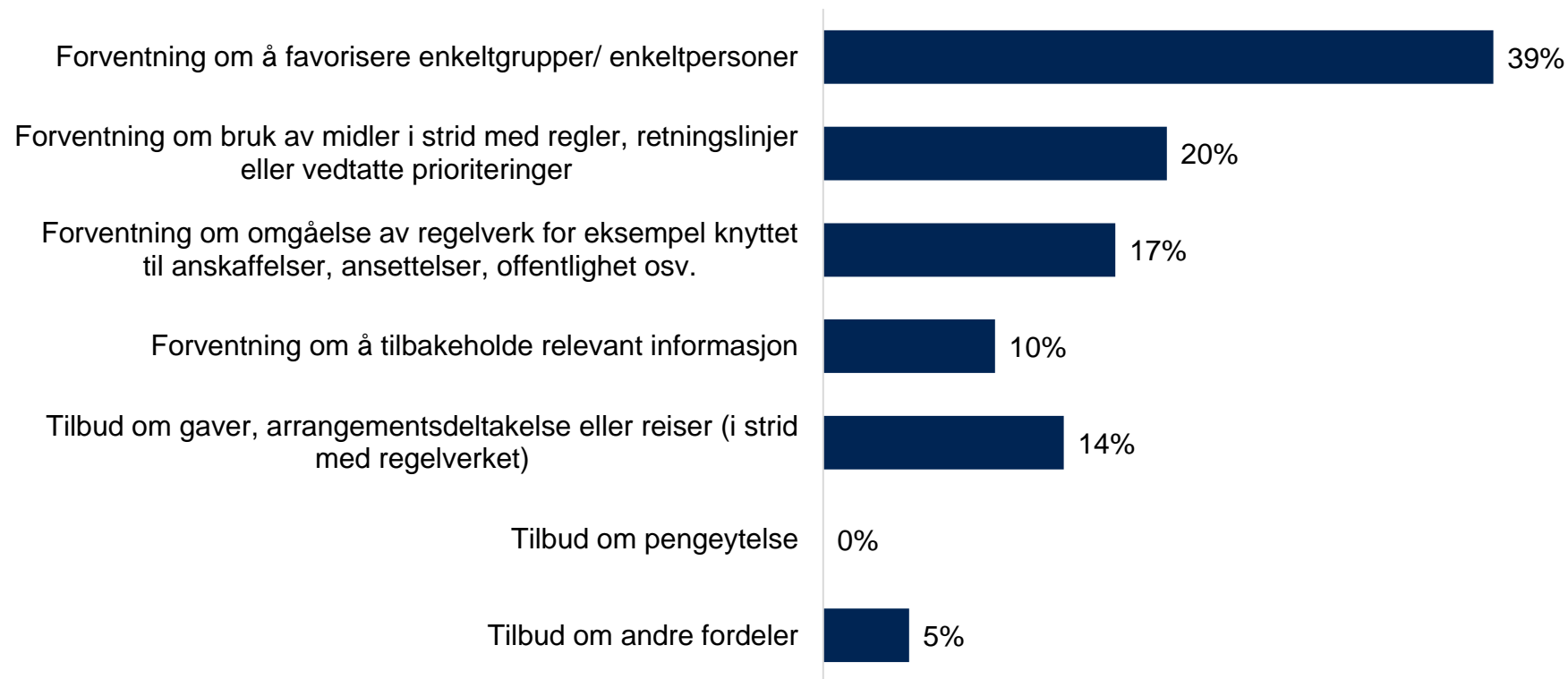

- Signifikant flere ordførere og kommunedirektører har kjennskap til minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel sammenlignet med selskapsledere. Forskjellen mellom kommunedirektører og ledere er også statistisk signifikant og andelen ledere med kjennskap er signifikant høyere enn blant selskapsledere.

4 AV 10 ORDFØRERE KJENNER TIL AT FOLKEVALGTE I DERES KOMMUNE HAR OPPLEVD SITUASJONER MED FORVENTNING OM FAVORISERING AV ENKELTGRUPPER ELLER ENKELTPERSONER

Er du kjent med at folkevalgte i kommunen noen gang har opplevd følgende situasjoner?

(Andel ordførere som har svart «Ja»)

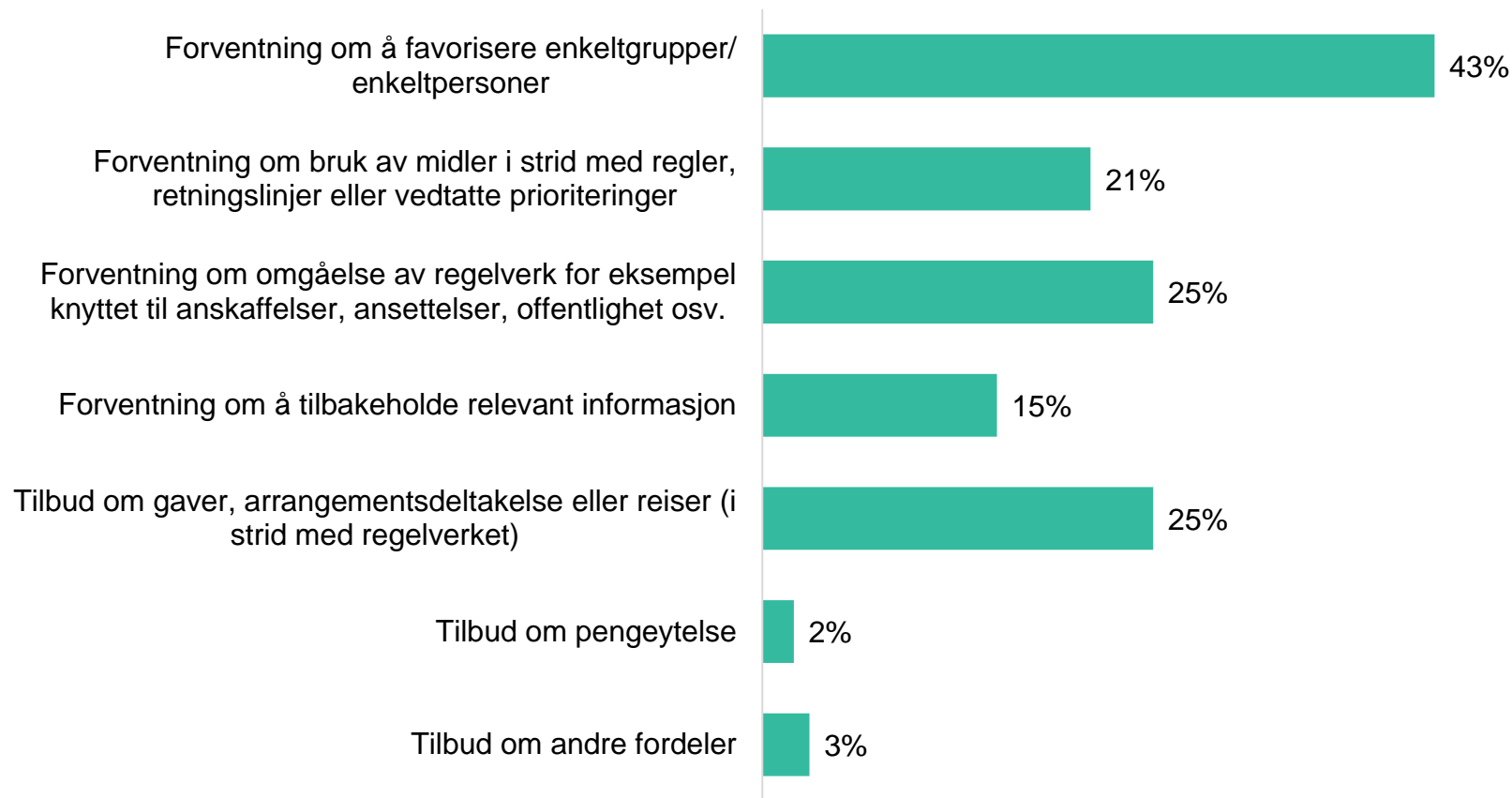
- Flest ordførere kjenner til situasjoner med forventning om favorisering og ingen kjenner til situasjoner med tilbud om pengeytelser.
- Signifikant flere ordførere i Nord-Norge (30 %) har kjennskap til situasjoner med forventning om bruk av offentlige midler i strid med regler sammenlignet med gjennomsnittet (20 %).

Base: Ordførere (n=184)

1 AV 4 KOMMUNEDIREKTØRER ER KJENT MED AT ANSATTE I DERES KOMMUNE HAR BLITT TILBUDT GAVER, ARRANGEMENTSDELTAKEELSE ELLER REISER I STRID MED REGELVERK

Er du kjent med at ansatte i kommunen noen gang har opplevd følgende situasjoner?

(Andel kommunedirektører som har svart «Ja»)

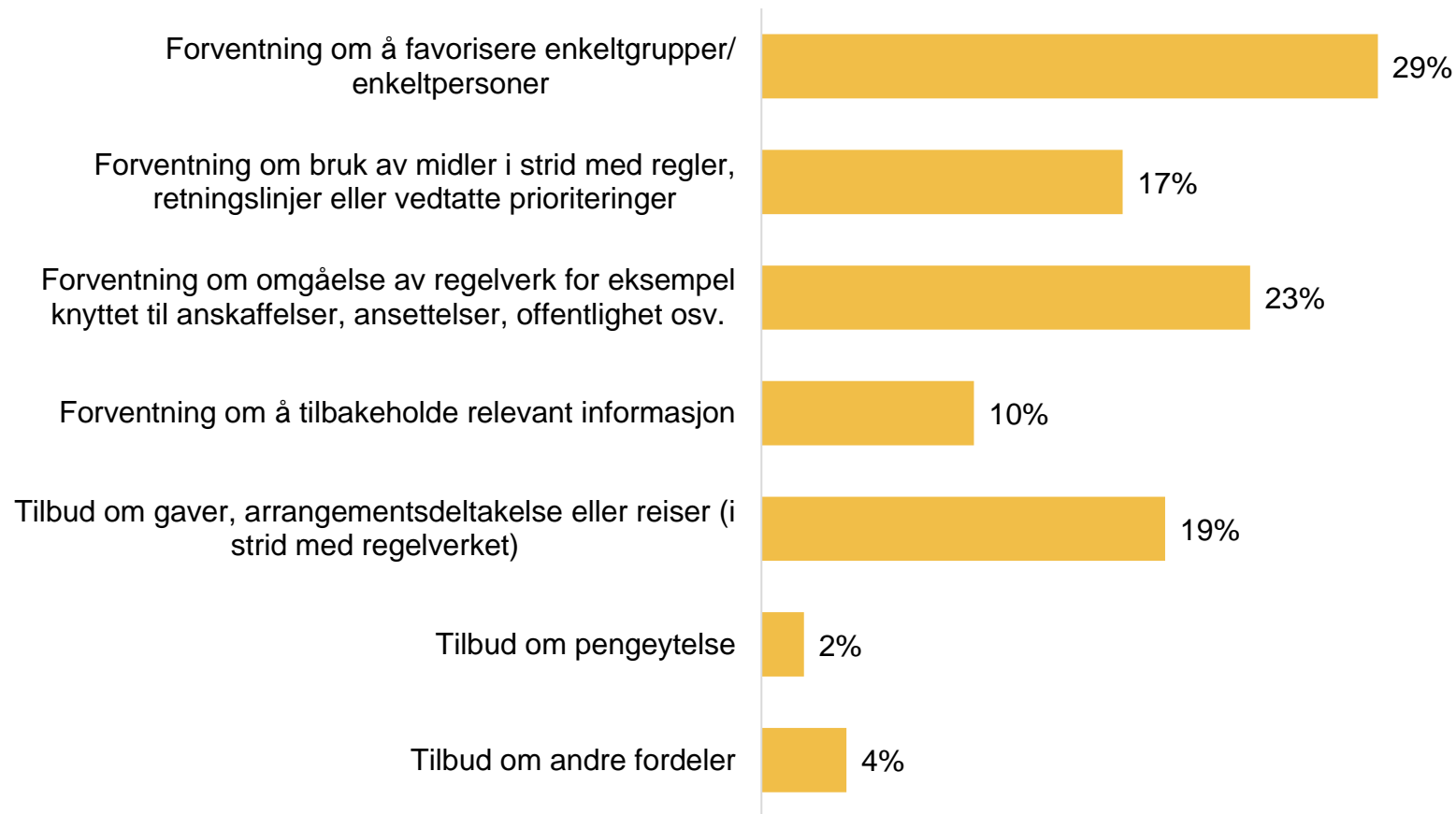

- Kommunedirektørene har signifikant høyere kjennskap til situasjoner med forventning om favorisering, tilbakeholdelse av informasjon og tilbud om gaver, arrangement eller reiser sammenlignet med gjennomsnittet. De har også signifikant høyere kjennskap til situasjoner med forventning om favorisering enn ledere og selskapsledere og høyere kjennskap enn ordførere og selskapsledere til tilbud om gaver, arrangementer eller reiser.
- Det er signifikant flere kommunedirektører i store kommuner (10 000+ innbyggere) som har kjennskap til at ansatte har blitt tilbudt gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser i strid med reglene sammenlignet med gjennomsnittet og med mellomstore kommuner (3000-9999 innbyggere). Det er også flere i mellomstore kommuner som kjenner til situasjoner med forventning om tilbakeholdelse av informasjon sammenlignet med store kommuner og med gjennomsnittet.

Base: Kommunedirektører (n=126)

1 AV 10 LEDERE KJENNER TIL AT ANSATTE HAR OPPLEVD FORVENTNING OM Å TILBAKEHOLDE RELEVANT INFORMASJON

Er du kjent med at ansatte i kommunen noen gang har opplevd følgende situasjoner?
(Andel ledere som har svart «Ja»)

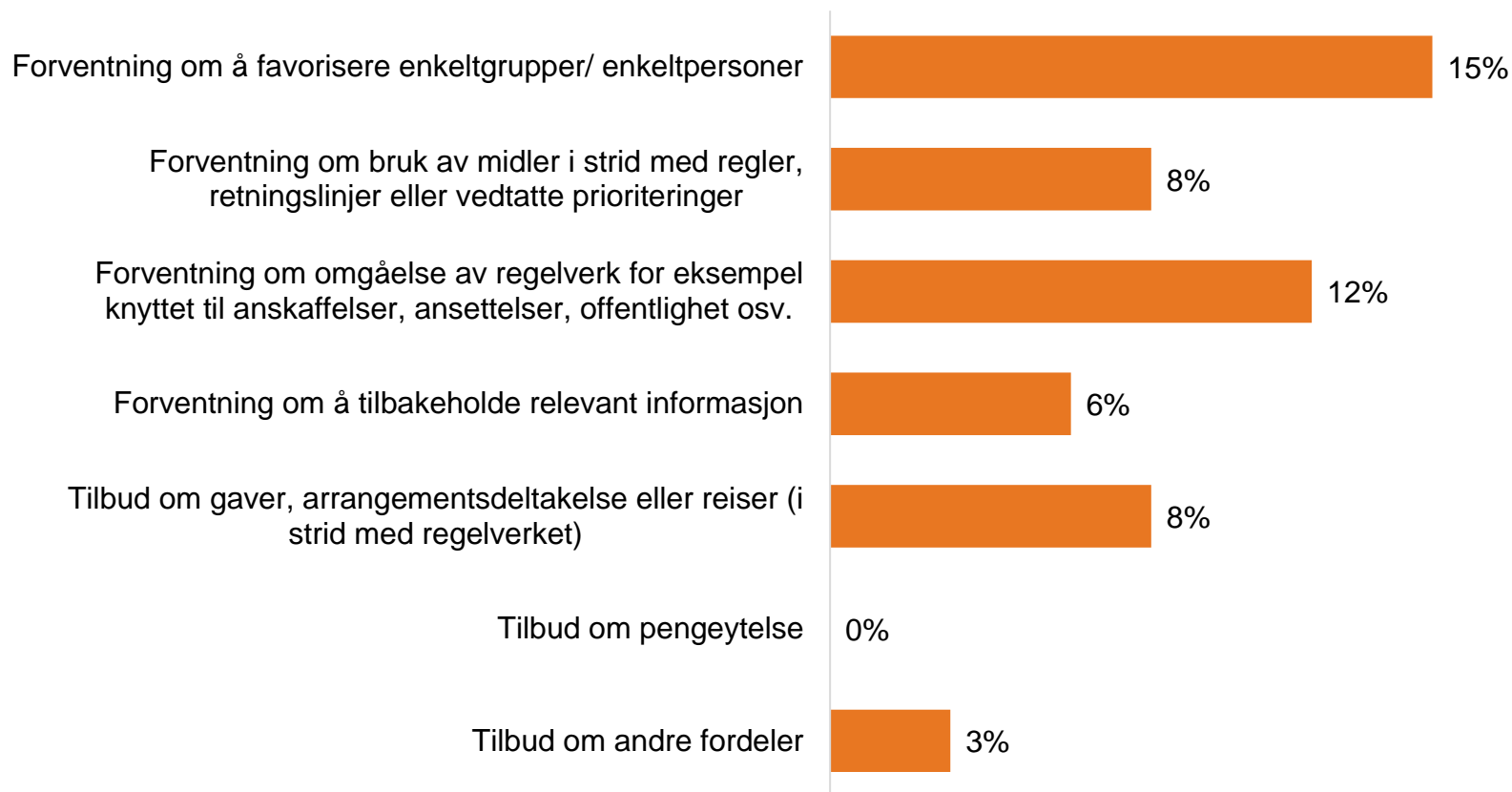
- Signifikant flere ledere i store kommuner (over 10 000 innbyggere) (52 %) kjenner til minst én situasjon enn i små (under 3000-) (39 %).
- Vi ser en tendens til at færre ledere i de minst sentrale kommunene kjenner til de ulike situasjonene. For eksempel er det signifikant færre ledere i de minst sentrale kommunene som har kjennskap til situasjoner med tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser, sammenlignet med mer sentrale kommuner. Samtidig er det signifikant flere i store kommuner som har kjennskap til denne typen situasjoner enn i mellomstore og små kommuner.
- Ledere innen areal, plan og byggesak, eiendom, næring/landbruk, teknisk, samferdsel og administrasjon har oftere kjennskap til flere av situasjonene sammenlignet med gjennomsnittet, mens det motsatte gjelder for skole og oppvekst og helse og omsorg.

Base: Ledere (n=896)

1 AV 10 SELSKAPSLEDERE ER KJENT MED AT ANSATTE I DERES SELSKAP HAR OPPLEVD SITUASJONER MED FORVENTNING OM Å OMGÅ REGELVERK FOR ANSKAFFELSER ELLER OFFENTLIGHET

Er du kjent med at ansatte i selskapet noen gang har opplevd følgende situasjoner?

(Andel selskapsledere som har svart «Ja»)

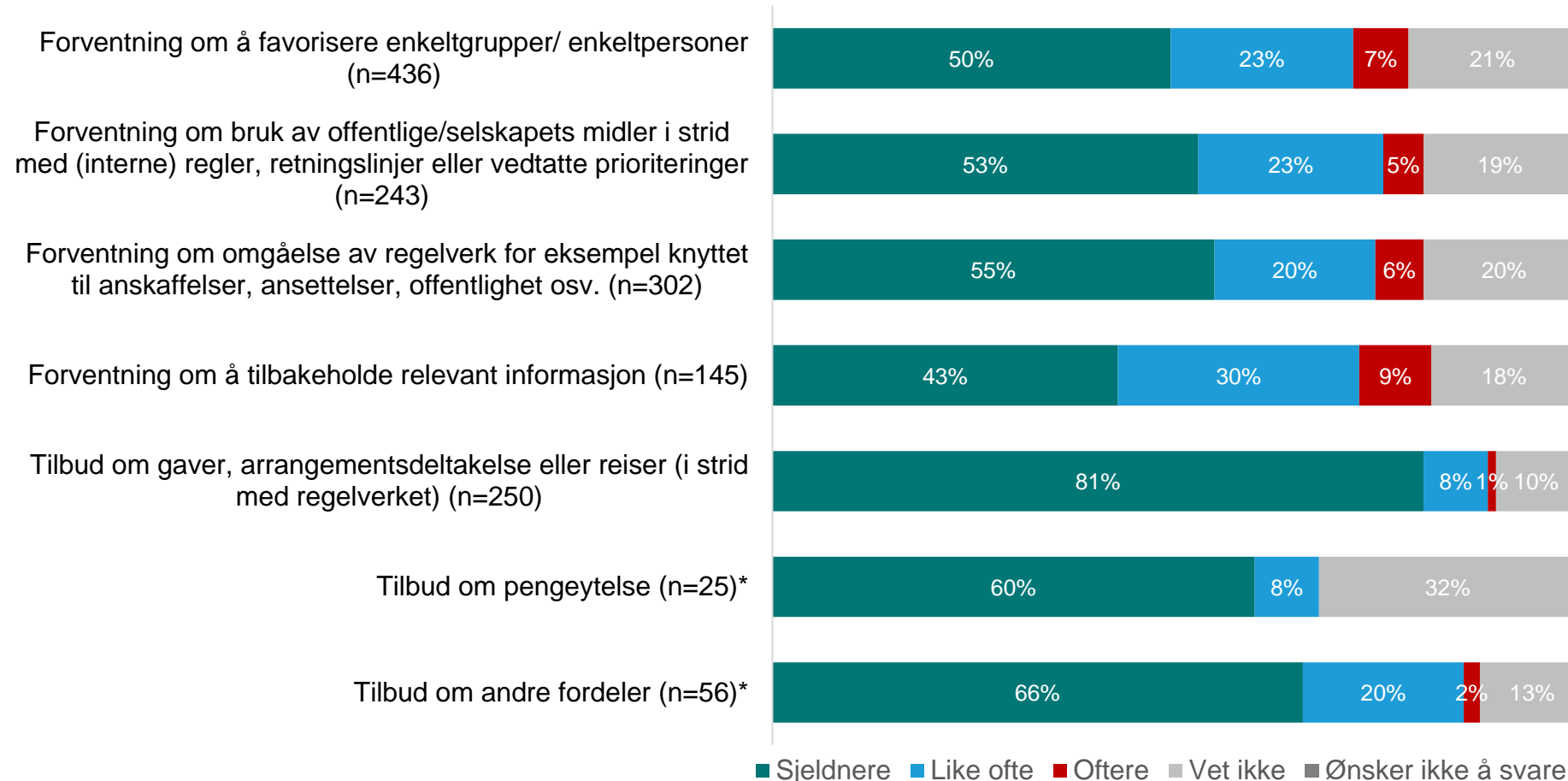

- Det er signifikant lavere kjennskap til de ulike situasjonene blant selskapsledere sammenlignet med de øvrige målgruppene. Fordelingen mellom de ulike situasjonene er imidlertid tilsvarende som for de øvrige gruppene; hvor flest kjenner til forventning om favorisering, mens ingen kjenner til tilbud om pengeytelser.
- Det er signifikant flere ledere for kommunale selskap innen kultur og idrett som kjenner til situasjoner med forventning om favorisering sammenlignet med gjennomsnittet. Flere innen havn kjenner til situasjoner med forventning om bruk av selskapets midler i strid med regler, innen transport kjenner flere til situasjoner med tilbakeholdelse av informasjon og innen vann og avløp kjenner flere til situasjoner med tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser.

Base: Selskapsledere (n=319)

DE FLESTE SOM KJENNER TIL SITUASJONER HAR INNTRYKK AV AT DISSE SKJER SJELDNERE NÅ SAMMENLIGNET MED TIDLIGERE

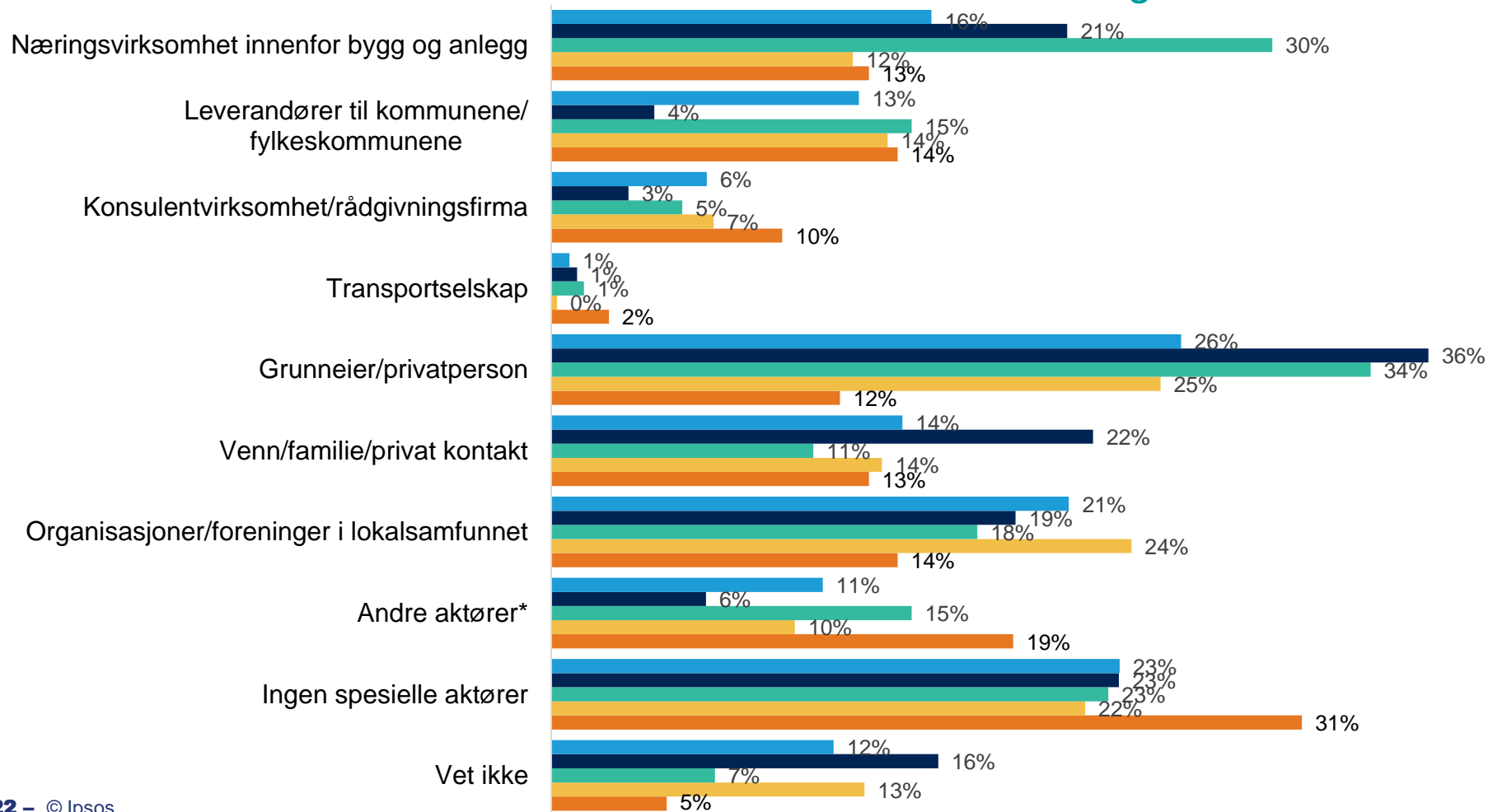
Har du inntrykk av at slike situasjoner skjer oftere, like ofte eller sjeldnere nå sammenlignet med tidligere?

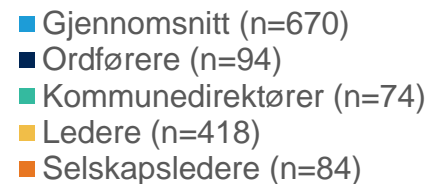
- De fleste som har kjennskap til de ulike situasjonene har inntrykk av at disse skjer sjeldnere eller like ofte nå som før.
- Forventning om tilbakeholdelse av informasjon skiller seg noe ut. Færre svarer at slike situasjoner skjer sjeldnere og 1 av 10 svarer at de skjer oftere.

FLEST KJENNER TIL HENVENDELSER FRA GRUNNEIERE OG ORGANISASJONER ELLER FORENINGER I LOKALSAMFUNNET, MANGE UKJENT MED HVILKE AKTØRER HENVENDELSER KOMMER FRA

Hvem kommer henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel oftest fra?

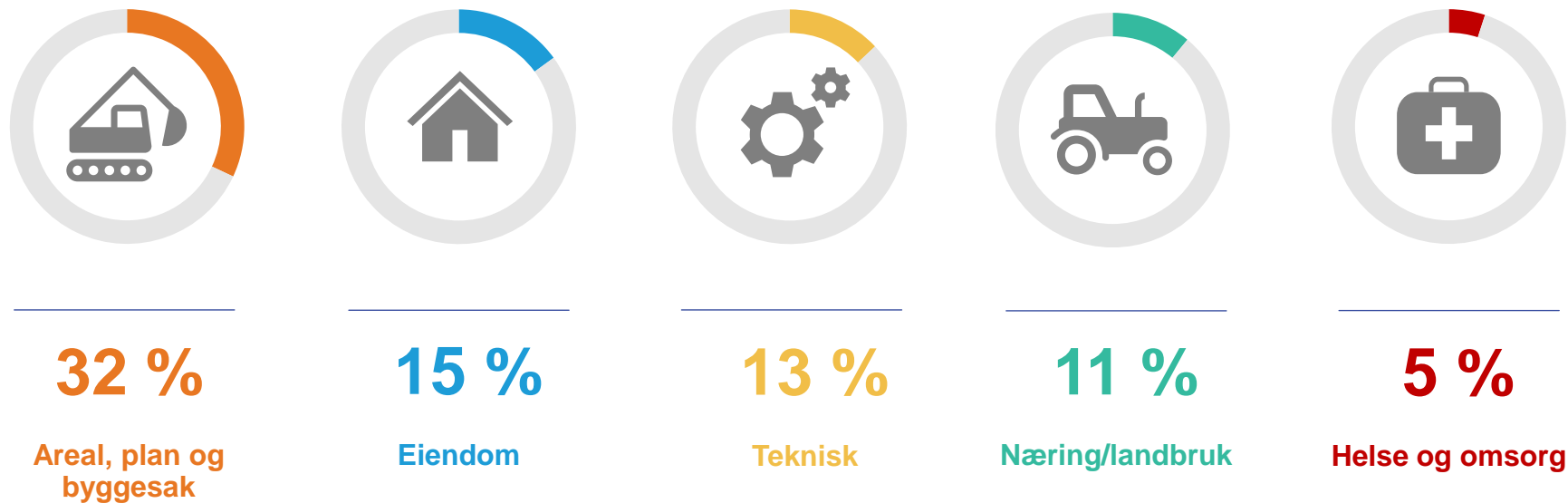

- Signifikant flere kommunedirektører mener flest henvendelser kommer fra næringsvirksomheter innen bygg og anlegg sammenlignet med ledere og selskapsledere.
- Signifikant flere ordførere mener flest henvendelser kommer fra grunneiere sammenlignet med ledere og selskapsledere, og de mener også oftere at de kommer fra privat kontakt enn det kommunedirektører og ledere gjør.

FLEST MENER AREAL, PLAN OG BYGGESAK ER DEN SEKTOREN I KOMMUNEN SOM ER MEST UTSATT FOR HENVENDELSER OM UETISK ATFERD ELLER UTILBØRLIG FORDEL

I hvilke(n) sektor(er) i kommunen er det mest vanlig å få henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel? (Figuren viser prosentandel for de fem sektorene som flest mener er mest utsatt)

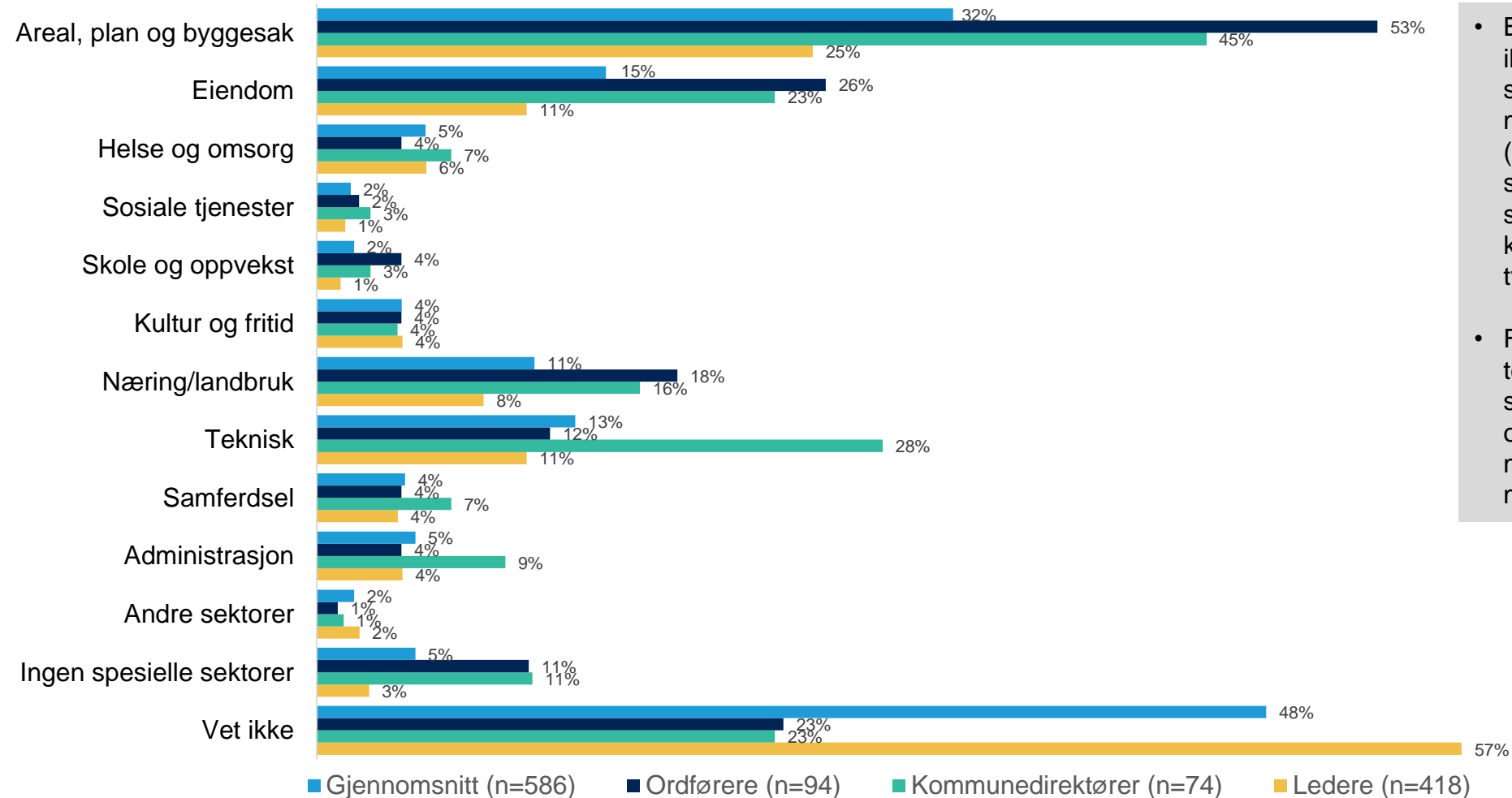

- Flest mener areal, plan og byggesak er mest utsatt mens skole og oppvekst (2 %) og sosiale tjenester (2 %) anses som minst utsatt.
- Også i 2017 ble areal, plan og byggesak (28 %) og eiendom (18 %) ansett som mest utsatt, og skole og oppvekst (1 %) ansett som minst utsatt (merk at inndeling og antall sektorer er endret siden 2017, så disse tallene er ikke direkte sammenlignbare).

Base: Kommunedirektører, ordførere og ledere som kjenner til minst én situasjon (n=586). Selskapsledere ble ikke spurt om utsatte sektorer. Figuren viser de fem sektorene flest mener er mest utsatt.

KOMMUNEDIREKTØRER ANSER I STØRRE GRAD TEKNISK SEKTOR SOM UTSATT ENN ORDFØRERE OG LEDERE

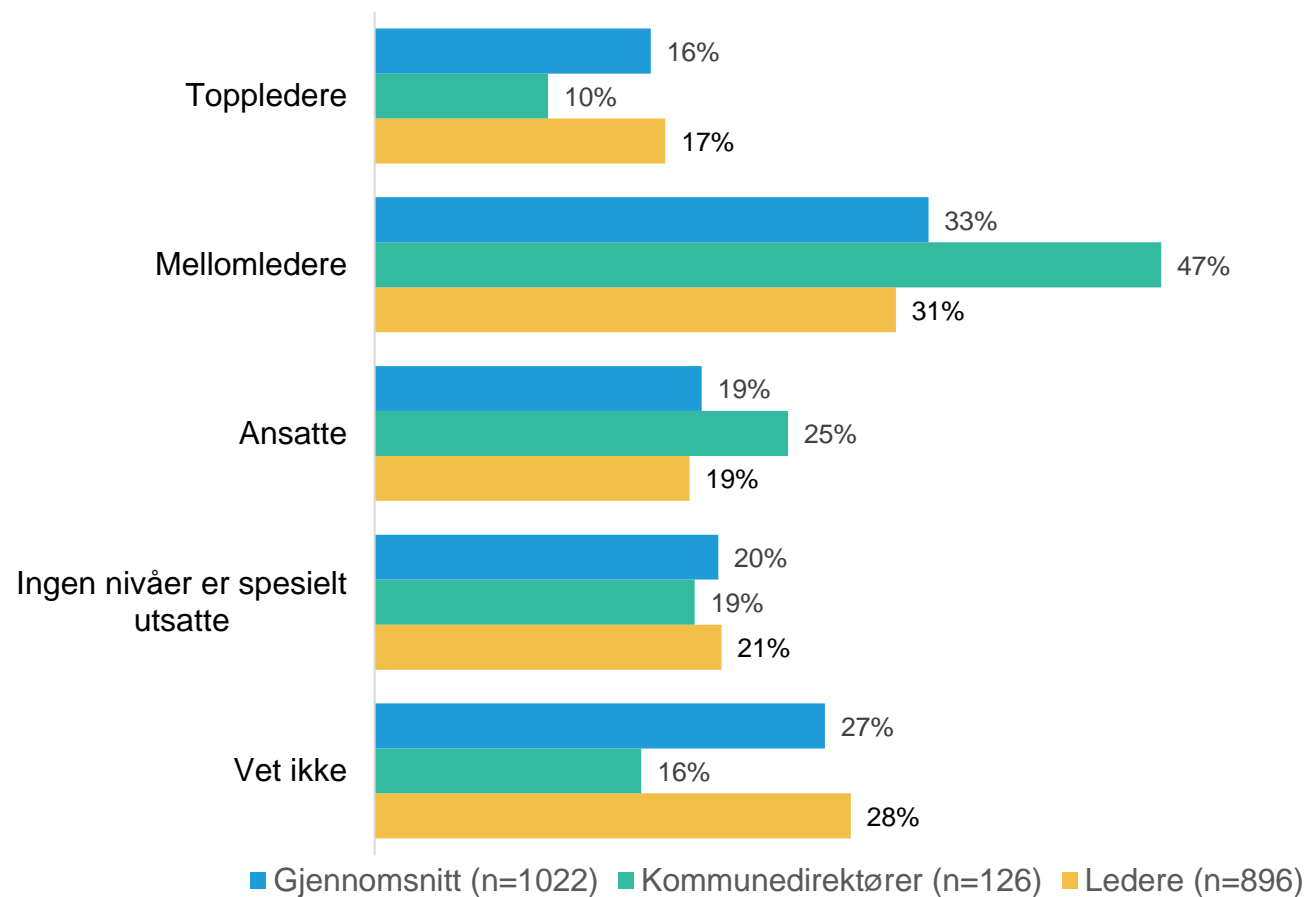
I hvilke(n) sektor(er)/saksområde(r) i kommunen er det mest vanlig å få henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel?

- Betydelig flere ledere svarer «vet ikke» på spørsmålet om utsatte sektorer. Dette kan ha sammenheng med at lederne i utvalget (kommunalsjefer og tjenesteledere) som regel arbeider innen en spesifikk sektor, mens ordførere og kommunedirektører arbeider på tvers av sektorer.
- Flere kommunedirektører anser teknisk sektor som mest utsatt sammenlignet med lederne og ordførerne, mens ordførerne oftere mener areal, plan og byggesak er mest utsatt.

MELLOMLEDERE ANSES SOM MEST UTSATT FOR TILBUD OM UTILBØRLIG FORDEL

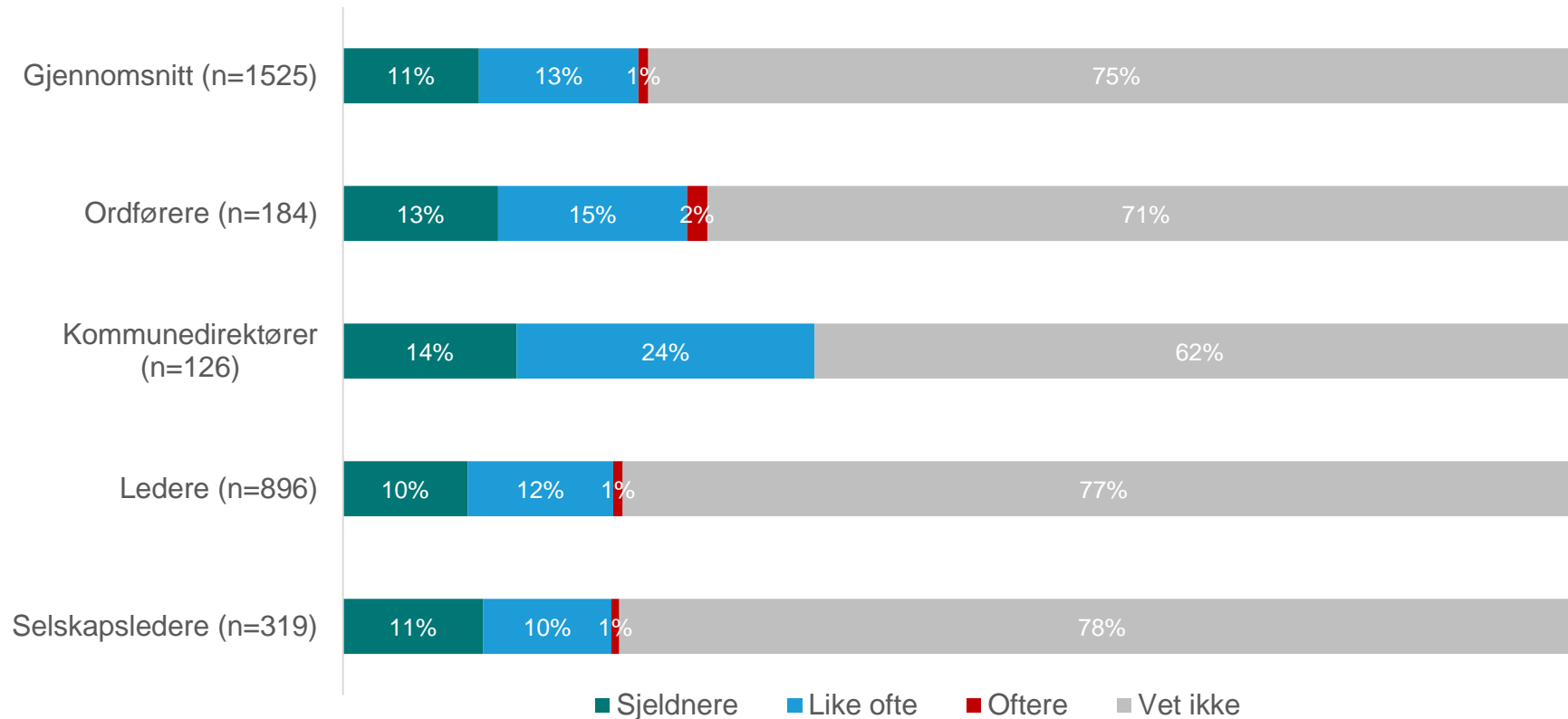
Hvilke(t) stillingsnivå(er) i kommunen mener du er mest utsatt for tilbud om utilbørlig fordel?

- Mellomledere anses oftest som mest utsatt for tilbud om utilbørlig fordel. Det er samtidig en betydelig andel som svarer «vet ikke» eller at «ingen nivåer er spesielt utsatt», og andelen «vet ikke»-svar er høyere blant lederne enn kommunedirektørene. Mellomledere ble også i 2017 (36 %) og 2013 (42 %) ansett som mest utsatt.*
- Vi ser en sammenheng mellom hvilken stilling man selv har og hvem man anser som mest utsatt. Blant kommunedirektørene er det færre som mener toppledere er mest utsatt og blant lederne (som også omfatter mellomledere) er det færre som mener mellomledere er mest utsatt. Kommunedirektørene mener også i større grad at ansatte er mest utsatt enn det lederne gjør.
- Blant lederne svarer kommunalsjefer noe sjeldnere at toppledere er mest utsatt og noe oftere at mellomledere er mest utsatt. Tjenestelederne svarer derimot noe sjeldnere at mellomledere er mest utsatt.
- Blant lederne ser vi ikke signifikante forskjeller i faktisk kjennskap til eller egne erfaringer med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon basert på stillingsnivå.

SVÆRT FÅ MENER PANDEMIEN HAR FØRT TIL FLERE SITUASJONER MED HENVENDELSER OM UETISK ATFERD ELLER UTILBØRLIG FORDEL

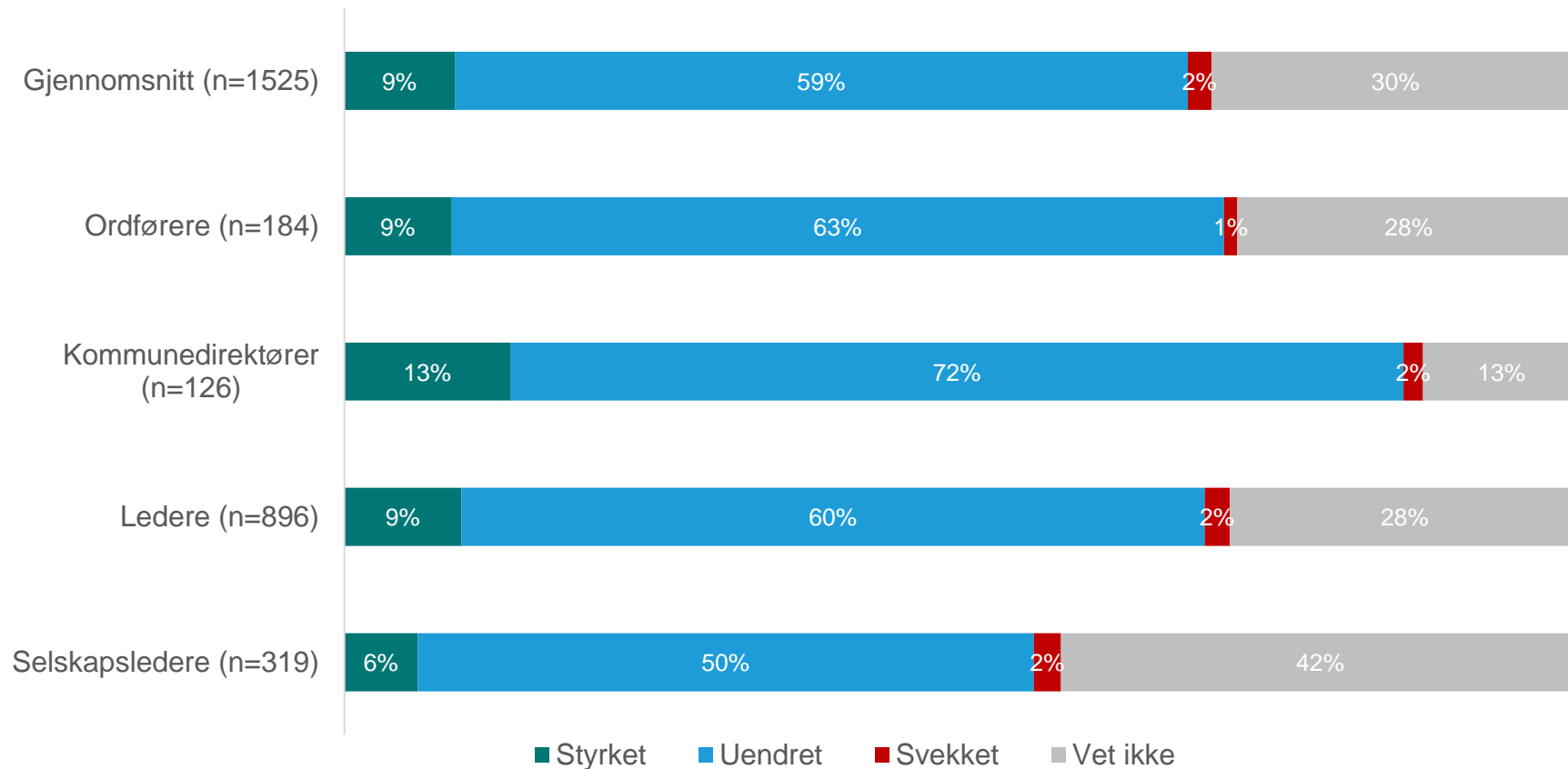
Har du inntrykk av at situasjoner med henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel skjer oftere, like ofte eller sjeldnere enn før COVID-19-pandemien?

- Svært få (1 %) mener pandemien har ført til flere situasjoner med henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel.
- Over 7 av 10 svarer «vet ikke» på dette spørsmålet, en betydelig høyere andel enn på andre spørsmål om kjennskap til dagens situasjon i kommunen. Kommunedirektørene tar i noe større grad stilling til spørsmålet om pandemien. Andelen «vet ikke»-svar kan peke i retning av en manglende følelse av oversikt over situasjonen i kommunen under pandemien.

RUTINER OG TILTAK FOR Å FOREBYGGE UETISK ATFERD OG KORRUPSJON ER I LITEN GRAD PÅVIRKET AV PANDEMIEN

Har du inntrykk av at kommunens rutiner og tiltak for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon har blitt svekket, styrket eller forholdt seg uendret siden starten av COVID-19-pandemien?

- 6 av 10 mener rutiner og tiltak for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon har forholdt seg uendret siden starten av pandemien og 1 av 10 mener disse har blitt styrket.
- Det er betydelig færre som svarer «vet ikke» på spørsmålet om pandemiens påvirkning på tiltak enn på spørsmålet om pandemiens påvirkning på situasjoner med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon. Kommunedirektørene tar i større grad stilling til spørsmålet og er mer positive enn de øvrige gruppene, mens selskapsledere oftere svarer «vet ikke» enn de øvrige gruppene.

03.

EGNE ERFARINGER

HOVEDFUNN – EGNE ERFARINGER

I denne delen av rapporten ser vi på respondentenes egne erfaringer med situasjoner med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel, hvor slikt press eller slike forventninger kommer fra, hvem som er mest utsatt og hvorvidt slike situasjoner skjer oftere enn før.

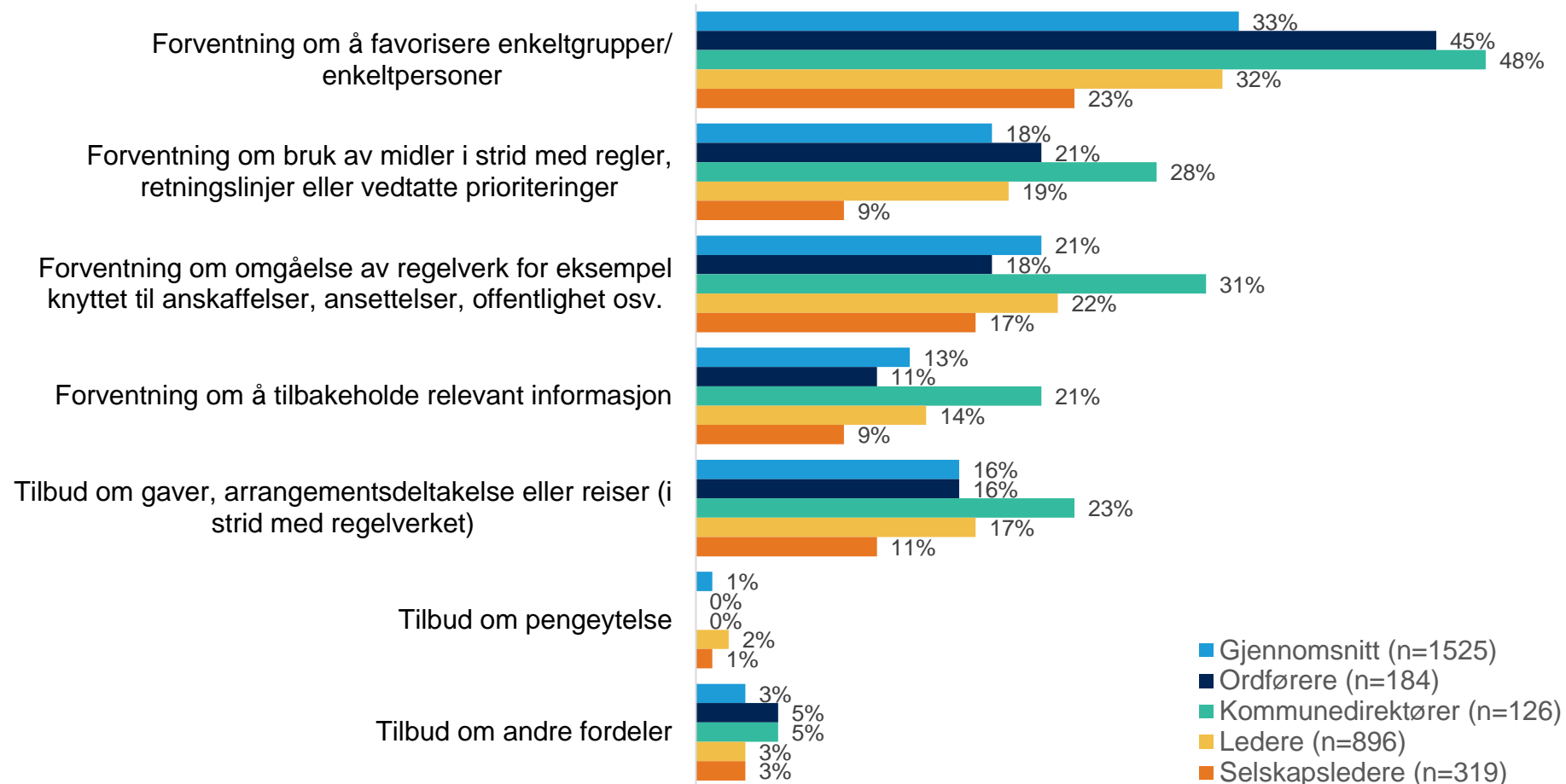
- **Litt under halvparten har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel:** 48 % av ordførere og ledere i kommunal sektor har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel. Dette er en noe høyere andel sammenlignet med andelen som har kjennskap til situasjon(er) i sin kommune eller sitt selskap (44 %). Dette skyldes at flere svarer «vet ikke» på spørsmål om situasjoner i kommunen eller selskapet generelt enn på spørsmål om egne erfaringer. Det er vanligst å ha opplevd forventning om å favorisere enkeltgrupper eller individer (33 % har opplevd dette) mens kun 1 % har opplevd tilbud om pengeytelser.
- **Kommunedirektører og ordførere opplever oftere situasjoner med press i retning av uetisk atferd eller korrupsjon sammenlignet med de andre målgruppene:** Blant målgruppene er det flest kommunedirektører og ordførere som selv har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel. Rett i underkant av 6 av 10 ordførere og kommunedirektører har opplevd minst én situasjon og litt under halvparten av ordførere og kommunedirektører har opplevd forventning om å favorisere enkeltgrupper eller enkeltindivider. Kommunedirektørene har oftere opplevd hver av de enkelte situasjonene vi spør om sammenlignet med de andre målgruppene.
- **Blant ledere har flere opplevd forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel i store kommuner:** Det er signifikant flere ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) som har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel sammenlignet med ledere i mindre kommuner. Av de ulike situasjonene det spørres om er det også signifikant flere ledere i store kommuner som har opplevd tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser sammenlignet med mindre kommuner.

HOVEDFUNN – EGNE ERFARINGER

- **De fleste som selv har opplevd de ulike situasjonene mener disse skjer sjeldnere eller like ofte som før:** For samtlige situasjoner med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel svarer over halvparten som har opplevd slike situasjoner at disse skjer sjeldnere nå enn før.
- **Flest henvendelser fra privatpersoner eller grunneiere og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet:** Vi har spurt de som har opplevd minst én situasjon om hvilke aktører henvendelsen(e) kom fra. Flest har opplevd henvendelser fra grunneiere eller privatpersoner (23 %) og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet (21 %), men mange svarer også «ingen spesielle aktører» (17 %). Færrest svarer at henvendelsen(e) kom fra transportselskap (1 %).
- **Næring og landbruk og areal, plan og byggesak er de sektorene der flest ledere har opplevd henvendelser om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel:** Blant ledere er det flest innen næring og landbruk (65 %), tett etterfulgt av areal, plan og byggesak (65 %) som har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel. Innen disse sektorene er det signifikant flere ledere sammenlignet med gjennomsnittet som har opplevd minst én situasjon. Det samme gjelder samferdsel (62 %) og teknisk sektor (62 %). Innen skole og oppvekst er det signifikant færre enn gjennomsnittet som har opplevd minst én situasjon og det er også den sektoren der færrest ledere har opplevd situasjon(er) med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel.
- **Ingen signifikante forskjeller mellom ledere og mellomledere hva gjelder egne erfaringer med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon:** Selv om mellomledere blir ansett som mest utsatt for tilbud om utilbørlig fordel, ser vi ikke signifikante forskjeller mellom kommunalsjefer og tjenesteledere (mellomledere i kommunen) hva gjelder egne erfaringer med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon.

KOMMUNEDIREKTØRER OPPLEVER OFTERE SITUASJONER MED PRESS I RETNING AV UETISK ATFERD ELLER KORRUPSJON SAMMENLIGNET MED DE ANDRE MÅLGRUPPENE

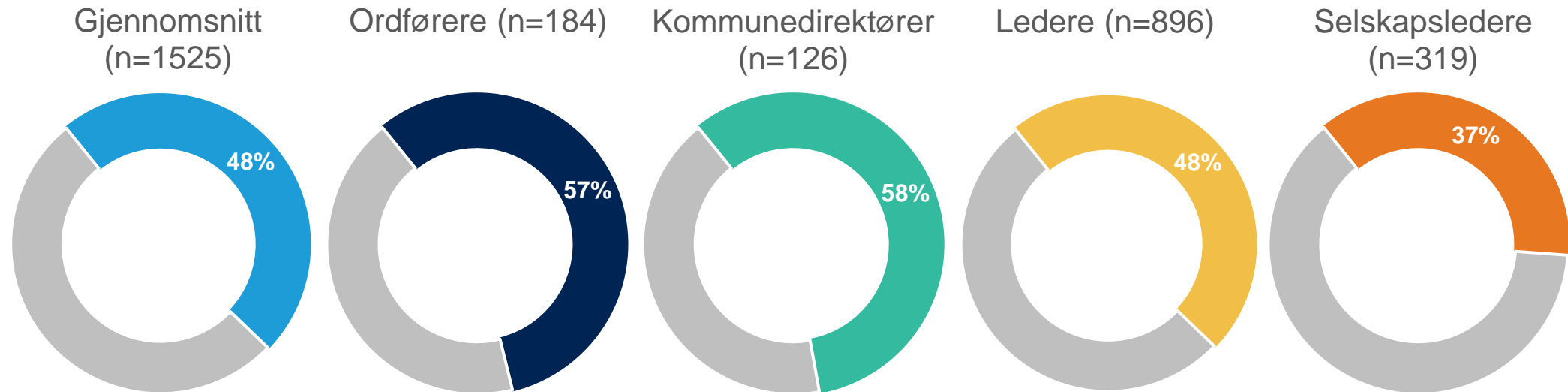
Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

- Figuren viser andelen som har opplevd de ulike situasjonene for totalutvalget og hver av målgruppene.
- Kommunedirektører har oftere opplevd de ulike situasjonene sammenlignet med gjennomsnittet og de andre målgruppene. Forskjellen er tydeligst for forventning om å omgå regelverk for anskaffelser og offentlighet. Signifikant flere kommunedirektører har opplevd slike situasjoner sammenlignet med alle de andre målgruppene.

LITT UNDER 6 AV 10 KOMMUNEDIREKTØRER OG ORDFØRERE HAR OPPLEVD MINST ÉN SITUASJON MED FORVENTNING OM UETISK ATFERD ELLER TILBUD OM UTILBØRLIG FORDEL

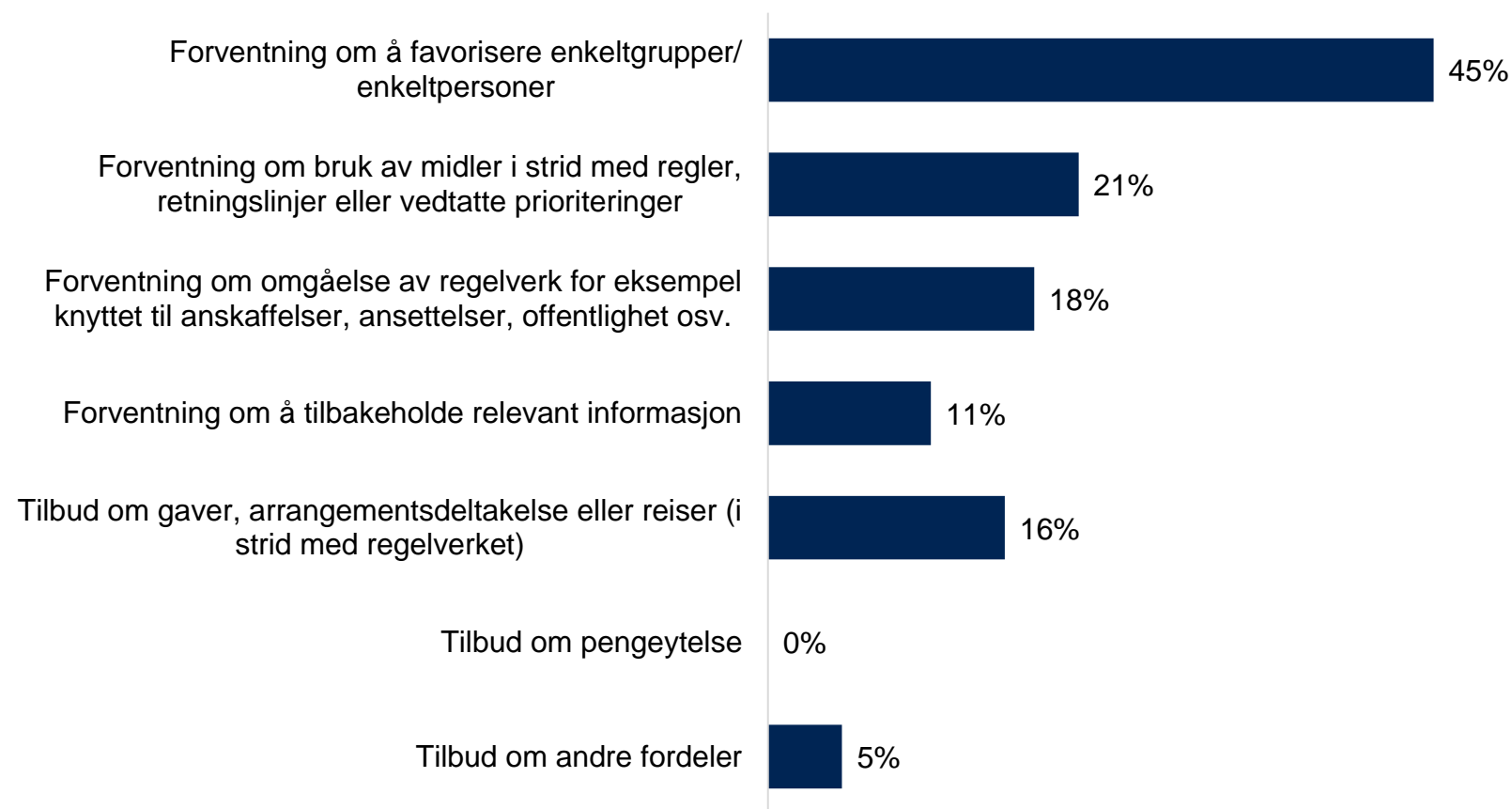
Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart at de har opplevd én eller flere situasjoner)

- Litt under halvparten har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel. Det er en signifikant høyere andel av kommunedirektørene og ordførerne som har opplevd situasjoner med press eller forventning sammenlignet med de andre målgruppene.
- Andelen som har opplevd situasjoner med press eller forventning er noe høyere for gjennomsnittet og for noen av målgruppene enn andelen som kjenner til situasjoner i kommunen eller selskapet generelt. Dette skyldes at flere svarer «vet ikke» på spørsmål om situasjonen i kommunen eller selskapet sammenlignet med spørsmål om egne erfaringer.

45 % AV ORDFØRERE HAR OPPLEVD SITUASJONER MED FORVENTNING OM FAVORISERING AV ENKELTGRUPPER ELLER ENKELTPERSONER

Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

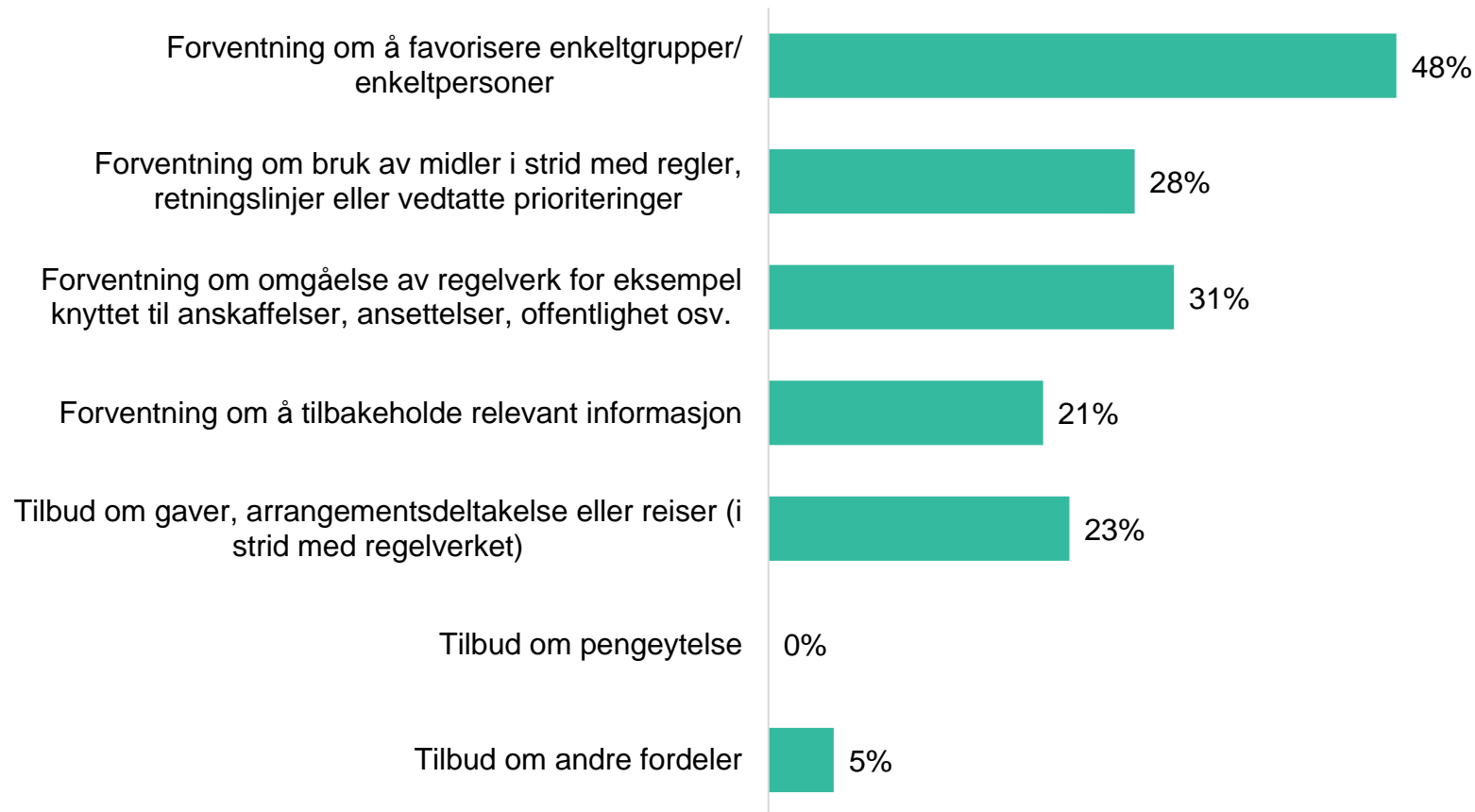
- Flest blant ordførerne har opplevd situasjoner med forventning om favorisering (45 %) og ingen har opplevd tilbud om pengeytelser.
- Signifikant flere ordførere i de største kommunene (20 000+ innbyggere) har opplevd å få tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser sammenlignet med kommuner med mellomstore (mellom 10 000 og 20 000 innbyggere).
- Det er ikke signifikante forskjeller i andelen ordførere som har opplevd de ulike situasjonene basert på sentralitet eller region.

Base: Ordførere (n=184)

33 – © Ipsos

2 AV 10 KOMMUNEDIREKTØRER HAR OPPLEVD FORVENTNING OM Å TILBAKEHOLDE RELEVANT INFORMASJON

Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

- En signifikant høyere andel av kommunedirektørene har opplevd samtlige av situasjonene (unntatt tilbud om pengeytelser) sammenlignet med gjennomsnittet. Hva gjelder forventning om omgåelse av regelverk er det signifikant flere kommunedirektører sammenlignet med alle de andre målgruppene som har opplevd disse situasjonene.
- Det er signifikant færre kommunedirektører i de mest sentrale kommunene som har opplevd situasjoner med forventning om favorisering sammenlignet med gjennomsnittet og med mellomstore kommuner. Det er også signifikant færre i Midt-Norge som har opplevd forventning om tilbakeholdelse av relevant informasjon sammenlignet med gjennomsnittet.
- Det er ikke signifikante forskjeller i andelen kommunedirektører som har opplevd de ulike situasjonene basert på kommunestørrelse.

Base: Kommunedirektører (n=126)

34 – © Ipsos

2 % AV KOMMUNALSJEFER OG TJENESTELEDERE I KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER HAR OPPLEVD TILBUD OM PENGEYTELSER

Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

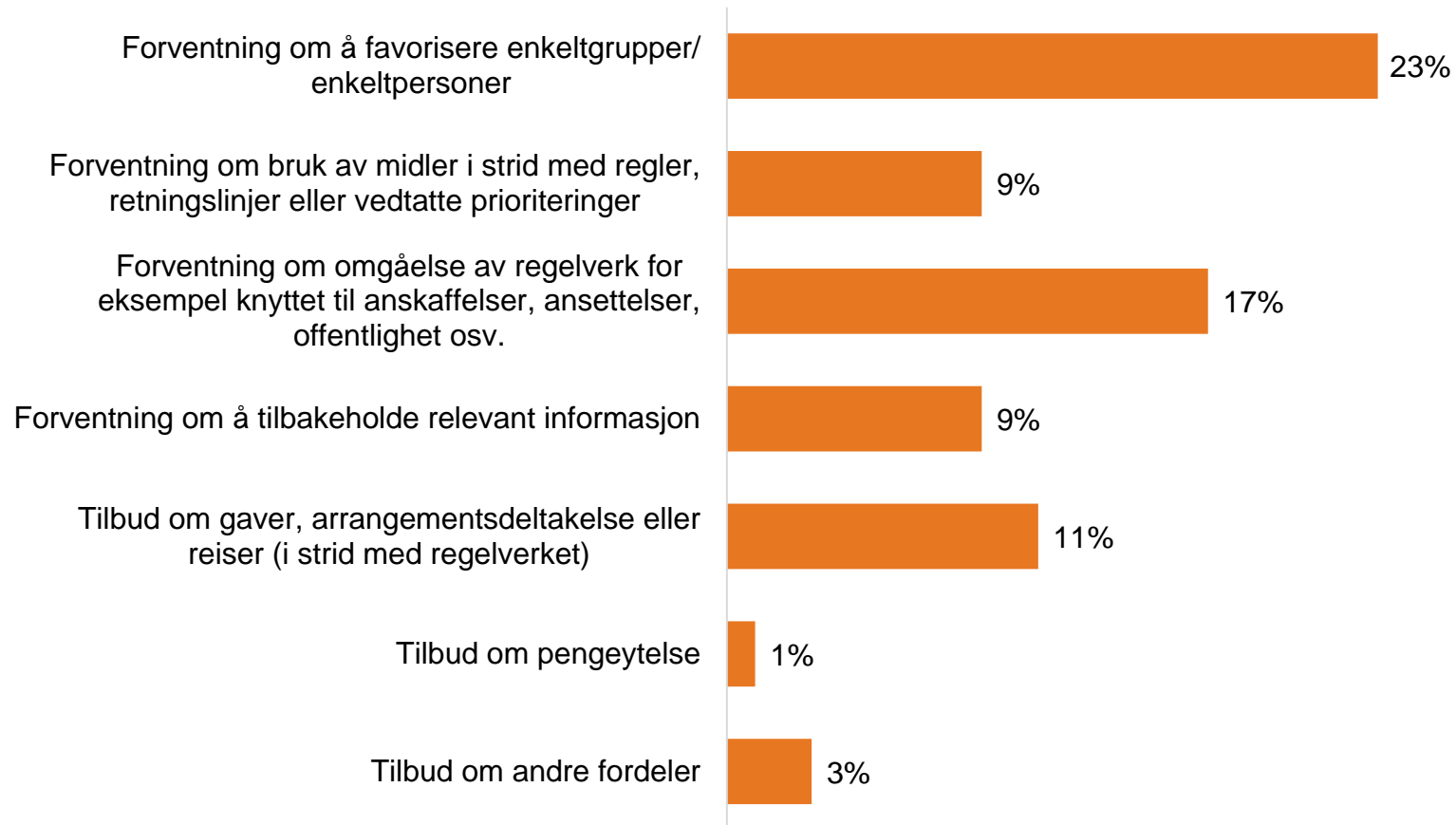
- Signifikant flere ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel sammenlignet med ledere i mindre kommuner. Av de enkelte situasjonene er det også signifikant flere ledere i store kommuner enn i mindre kommuner som har opplevd tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser. Denne typen situasjon er det også færre ledere i de minst sentrale kommunene som har opplevd sammenlignet med mellomsentrale og de mest sentrale kommunene.
- Ledere innen areal, plan og byggesak, næring/landbruk, teknisk og samferdsel har oftere opplevd én eller flere situasjoner sammenlignet med gjennomsnittet, mens det motsatte gjelder for skole og oppvekst. Det samme mønsteret gjelder også for flere av de enkelte situasjonene.
- Det er ingen signifikante forskjeller blant lederne basert på stillingsnivå (kommunalsjefer og tjenesteledere).

Base: Ledere (n=896)

35 – © Ipsos

NÆR 2 AV 10 SELSKAPSLEDERE HAR OPPLEVD SITUASJONER MED FORVENTNING OM Å OMGÅ REGELVERK

Har du selv noen gang opplevd følgende situasjoner? (Andel som har svart «Ja»)

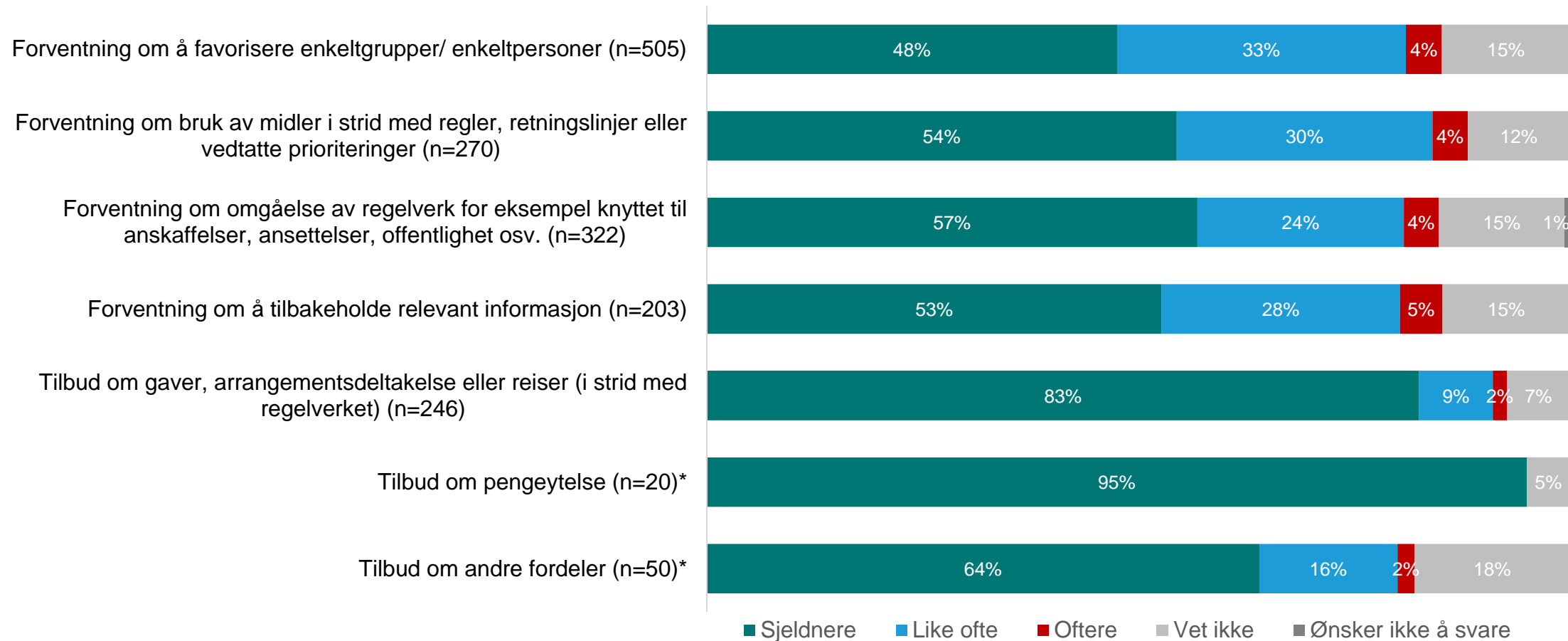
- Det er gjennomgående signifikant færre blant selskapslederne som har opplevd de ulike situasjonene sammenlignet med de andre målgruppene. Fordelingen mellom de ulike situasjonene er imidlertid tilsvarende som for de øvrige gruppene; hvor flest kjenner til forventning om favorisering, mens ingen kjenner til tilbud om pengeytelser.
- Det er signifikant flere ledere for kommunale selskaper som jobber innen havn som har opplevd situasjoner med forventning om favorisering (48 %), bruk av selskapets midler i strid med regler (29 %), og forventning om omgåelse av offentlig regelverk (38 %) sammenlignet med gjennomsnittet.
- Signifikant flere selskapsledere i de største selskapene (over 200 ansatte) har opplevd situasjoner med forventning om omgåelse av regelverk knyttet til anskaffelser eller offentlighet (40 %) og tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser (33 %).

Base: Selskapsledere (n=319)

36 – © Ipsos

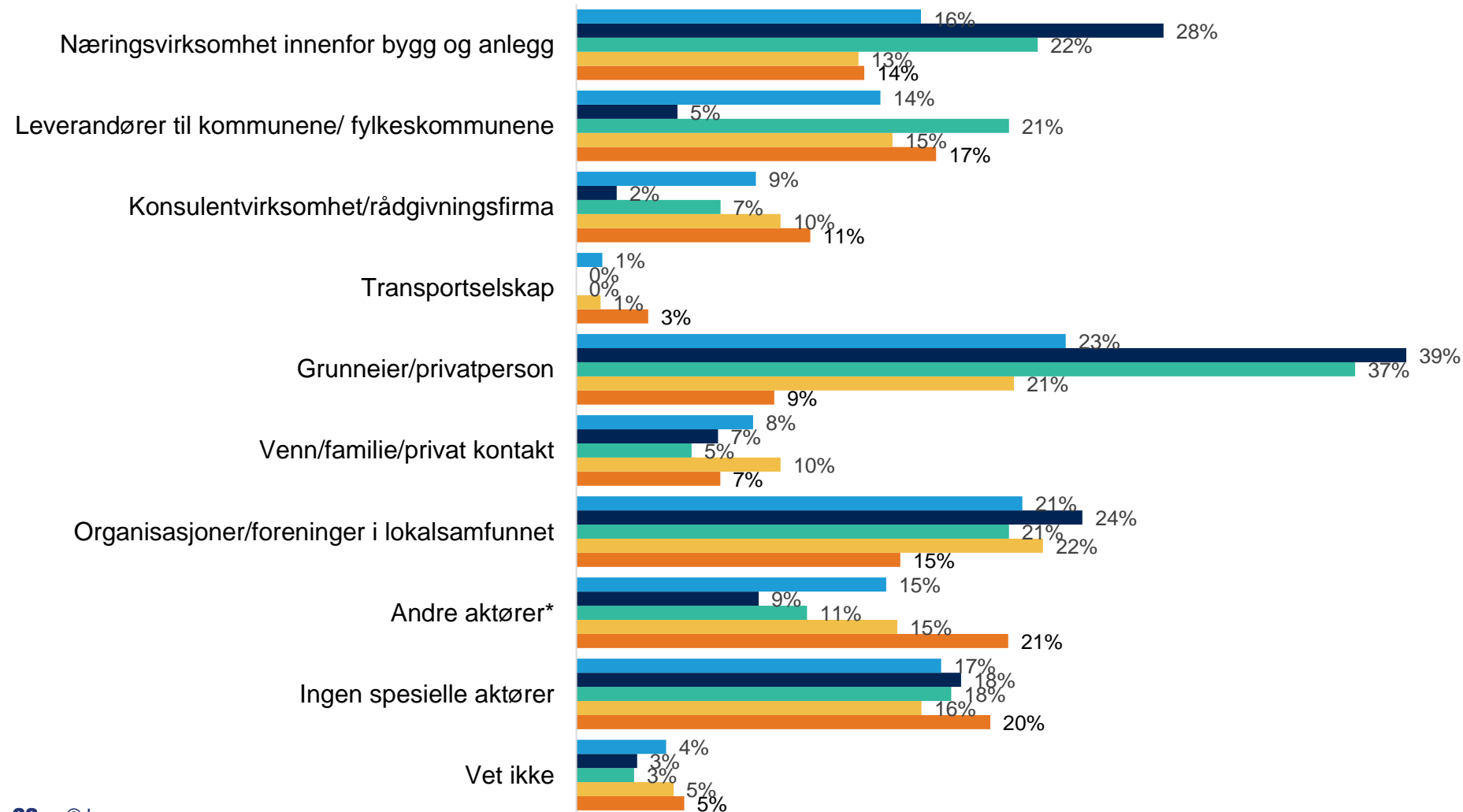
BLANT DEM SOM HAR OPPLEVD SITUASJONER MED PRESS I RETNING AV UETISK ATFERD ELLER KORRUPSJON SVARER DE FLESTE AT DE OPPLEVER SLIKE SITUASJONER SJELDNERE NÅ ENN FØR

Opplever du slike situasjoner oftere, like ofte eller sjeldnere nå sammenlignet med tidligere?

FLEST HENVENDELSER FRA GRUNNEIERE ELLER PRIVATPERSONER OG ORGANISASJONER ELLER FORENINGER I LOKALSAMFUNNET

Hvor kom aktøren som uttrykte forventninger om uetisk atferd eller ga tilbud om utilbørlig fordel fra?

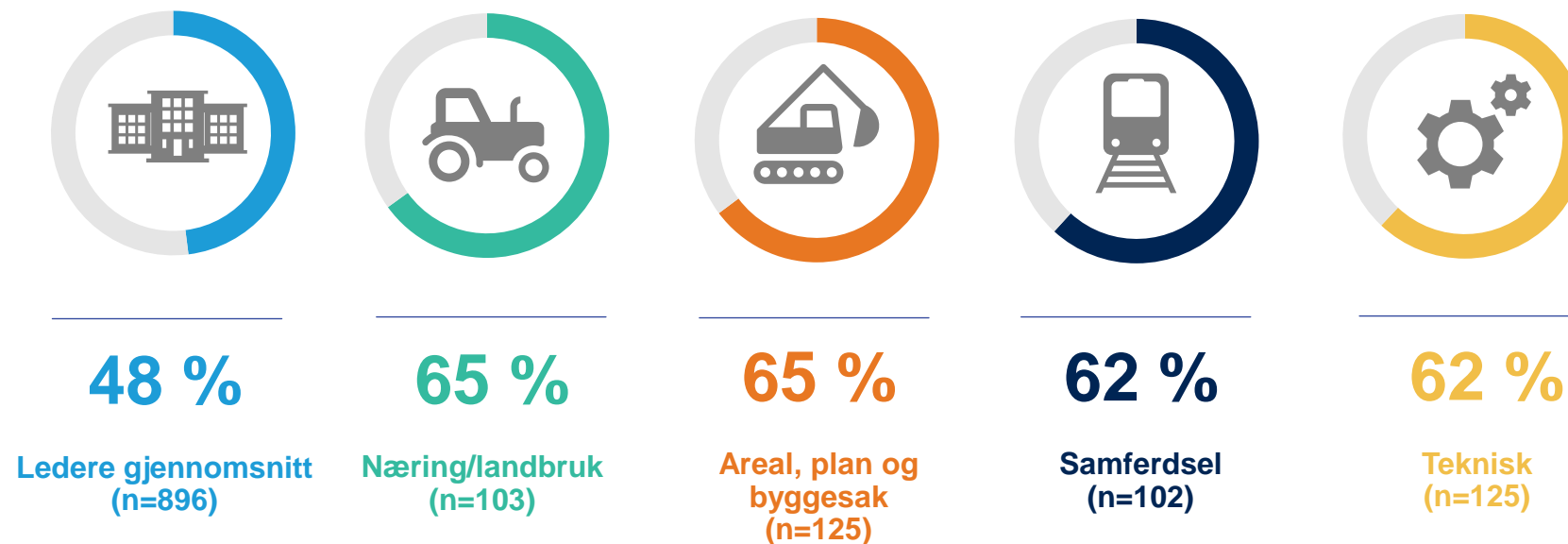

- Signifikant flere ordførere og kommunedirektører har opplevd henvendelser fra grunneier/privatperson sammenlignet med ledere og selskapsledere.
- Ordførere har også signifikant oftere opplevd henvendelser fra virksomheter innen bygg og anlegg enn ledere og selskapsledere.

■ Gjennomsnitt (n=727)
 ■ Ordførere (n=104)
 ■ Kommunedirektører (n=73)
 ■ Ledere (n=433)
 ■ Selskapsledere (n=117)

NÆRING OG LANDBRUK ER DEN SEKTOREN DER FLEST LEDERE HAR OPPLEVD MINST ÉN SITUASJON MED FORVENTNING OM UETISK ATFERD ELLER TILBUD OM UTILBØRLIG FORDEL

Andel ledere som svarer de har opplevd minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel (Figuren viser gjennomsnittet og de fire sektorene med høyest andel)

- Figuren viser andelen som har opplevd minst én situasjon med press om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel blant lederne totalt sett og blant ledere i de fire sektorene der flest har opplevd slike situasjoner. Andelen er høyest innen næring og landbruk (65 %), tett etterfulgt av areal, plan og byggesak (65 %). I alle fire sektorer er det signifikant flere som har opplevd minst én situasjon sammenlignet med gjennomsnittet blant ledere.
- Skole og oppvekst er den sektoren der færrest ledere har opplevd situasjon(er) med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel (38 %) og det er signifikant færre ledere innen skole og oppvekst som har opplevd press eller forventning sammenlignet med gjennomsnittet blant ledere.

04.

ETIKKARBEID I KOMMUNESEKTOREN

HOVEDFUNN – ETIKKARBEID I KOMMUNESEKTOREN

I denne delen av rapporten ser vi på målgruppens erfaringer med og oppfatninger av kommunesektorens etikkarbeid, herunder hvilke arbeidsområder innenfor etikk som står høyest på agendaen, politiske behandling av saker knyttet til etikk og korrupsjon, varsling, og hvilke forebyggende og håndterende tiltak som gjennomføres i kommunene og selskapene. Vi har også bedt respondentene vurdere kommunens verdier, rutiner og retningslinjer samt hvilke arbeidsområder de mener har størst utviklings- og kunnskapsbehov.

- **7 av 10 kommuner har behandlet temaer knyttet til etikk og korrupsjon på politisk nivå i inneværende kommunestyre/fylkestingsperiode:** Ordførere fikk spørsmål om politisk behandling av temaer knyttet til etikk og korrupsjon. De fleste kommuner (69 %) har behandlet saker knyttet til etikk og korrupsjon på politisk nivå i inneværende periode. Færre kommuner i Nord-Norge har hatt temaer knyttet til etikk og korrupsjon til behandling sammenlignet med gjennomsnittet. Det er ingen signifikante forskjeller basert på kommunestørrelse hva gjelder politisk behandling av saker knyttet til etikk og korrupsjon. Ordførerne ble også spurt om det ble gjennomført tiltak i sammenheng med saker som har vært til behandling. Blant tiltakene de ble spurt om, svarte flest at de har deltatt i KS sitt folkevalgtprogram (52 %), gjennomført generelle diskusjoner om etikk og korrupsjon (23 %) og endret eller formidlet kommunens verdier eller etiske retningslinjer (20 %). Ingen svarte at de ikke hadde gjennomført noen tiltak eller aktiviteter i sammenheng med saken. Kun 2 % gjennomførte dilemmatrening i sammenheng med politisk behandling av temaer knyttet til etikk eller korrupsjon.
- **Etiske retningslinjer, varsling og åpenhet høyt på agendaen:** Kommunedirektører, ledere og selskapsledere ble spurt om hvilke arbeidsområder innenfor etikk som har vært oppe til diskusjon det siste året. Arbeidsområdene baserer seg på «Råd for etikkarbeid i kommuner/selskaper», publisert av KS i 2017. De fleste arbeidsområdene har vært på agendaen i over halvparten av kommunene. **Blant kommunedirektørene svarer mange at varsling (65 %), verdier, holdninger og kultur (63 %), og åpenhet (62 %) har vært oppe til diskusjon, mens digitalisering som verktøy for forebygging diskuteres i færre kommuner (17 %).** Kommunedirektørene svarer oftere at de har hatt de ulike temaene oppe til diskusjon sammenlignet med lederne. For eksempel svarer 40 % av kommunedirektørene at de har diskutert kommunens kontrollutvalg sammenlignet med 20 % av lederne. I kommunale selskaper er det ulike temaer som diskuteres i ulike sektorer. Varslingsrutiner diskuteres for eksempel oftere innen havn, brann og redning, helse og rehabilitering og økonomi og revisjon, mens selskaper innen næring og eiendom og energi diskuterer dette sjeldnere.

HOVEDFUNN – ETIKKARBEID I KOMMUNESEKTOREN

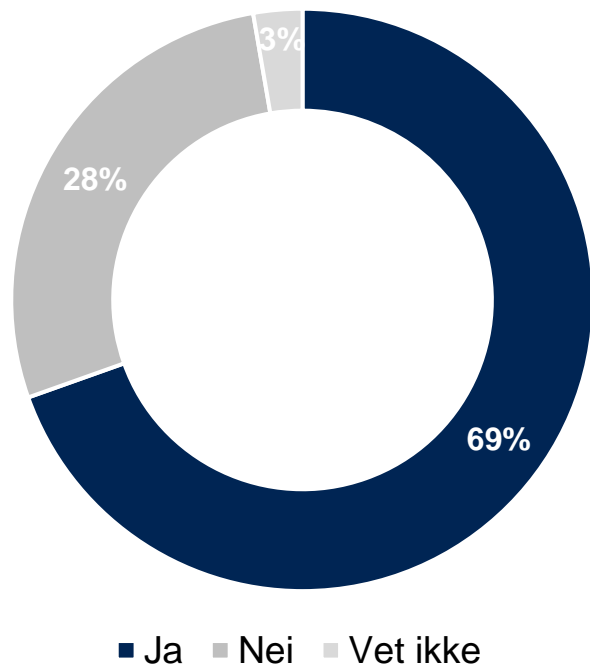
- **Formidling eller oppdatering av etiske retningslinjer og rutiner for varsling gjennomføres ofte, mens dilemmatrening og risikoanalyser gjennomføres sjeldnere:** Vi har spurt kommunedirektører, ledere og selskapsledere om det er gjennomført ulike tiltak for å forebygge og/eller håndtere uetisk atferd og korrupsjon. Flest blant alle tre gruppene svarer at deres kommune eller selskap har oppdatert eller formidlet etiske retningslinjer og rutiner for varsling (ca. 1 av 2 kommunedirektører og ca. 4 av 10 blant ledere og selskapsledere). Færre svarer at det er gjennomført dilemmatrening (2 av 10 kommunedirektører, 1 av 10 ledere, 6 % av selskapsledere). Flere kommunedirektører i store kommuner (10 000+ innbyggere) enn i små kommuner svarer at dilemmatrening og risikoanalyser er gjennomført både det siste året og de siste 4 årene. Blant ledere i små kommuner (under 3000 innbyggere) er det flere som svarer at ingen av tiltakene vi spør om er gjennomført det siste året sammenlignet med ledere i store kommuner. Blant selskapslederne ser vi at tiltakene varierer basert på bransje. For eksempel er dilemmatrening mer vanlig i selskaper innen brann og redning og økonomi. Risikoanalyser er vanligere i selskaper innen helse og rehabilitering og omsorgstjenester, mens innen næring og eiendom er det færre selskaper som har gjennomført risikoanalyser.
- **46 % av kommunedirektører svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold i kommunen det siste året:** Kommunedirektører, ledere og selskapsledere fikk spørsmål om varsling. 46 % av kommunedirektører svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold i kommunen det siste året. Til sammenligning svarer 3 av 10 ledere og 1 av 10 selskapsledere at det er varslet om kritikkverdige forhold i deres kommune eller selskap det siste året. Andelen som kjenner til varsling blant ledere ligger på omtrent samme nivå som i 2017 (31 %)*. Det er signifikant flere kommunedirektører og ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) som kjenner til varsling av kritikkverdige forhold enn i mindre kommuner. Ledere innen kultur og fritid, næring/landbruk, teknisk sektor og samferdsel svarer sjeldnere at det er varslet om kritikkverdige forhold sammenlignet med gjennomsnittet.
- **Retningslinjer og rutiner oppleves som klare og entydige, mens reaksjoner ved brudd på retningslinjer i større grad oppleves som uklare:** Respondentene ble bedt om å vurdere kommunens eller selskapets verdier og retningslinjer knyttet til etikk og korrupsjon. Disse ble i all hovedsak vurdert som klare og entydige. Beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjene skiller seg noe ut ved at flere svarer at disse er uklare. For eksempel svarer 23 % av kommunedirektører at disse er ganske eller svært uklare. Reaksjoner ved brudd oppleves også i mindre grad som klare og entydige blant ordførere i små kommuner (under 3000 innbyggere) (30 %) enn i store kommuner (10 000+ innbyggere) (30 %). Blant lederne skiller også rutiner for håndtering av ansattes bierverv seg ut ved at flere svarer at disse er ganske eller svært uklare (13 %) sammenlignet med andre rutiner og retningslinjer.

HOVEDFUNN – ETIKKARBEID I KOMMUNESEKTOREN

- **De fleste er positive til kommunens eller selskapets profesjonalitet, åpenhet og innbyggernes mulighet for varsling og tilgang til informasjon:** Respondentene ble bedt om å vurdere kommunens/selskapets profesjonalitet, åpenhetskultur, og innbyggernes mulighet for varsling og tilgang på informasjon. Jevnt over er de fleste positive, samtidig som 15 % av ordførerne og lederne og 24 % av kommunedirektørene mener at kommunen i ganske eller svært liten grad gir innbyggerne mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd og korrupsjon. 1 av 10 kommunedirektører mener også at det i ganske liten grad er enkelt for publikum å bli kjent med kommunens beslutningsprosesser, forvaltningspraksis og tjenester. Lederne er noe mindre positive enn ordførere og kommunedirektører. 2 av 10 ledere svarer for eksempel at medarbeidere i ganske eller svært liten grad får veiledning om hvilken type informasjon som skal unntas offentligheten, (sammenlignet med 1 av 10 kommunedirektører).
- **Størst kunnskaps- og utviklingsbehov innen risikoanalyser:** Respondentene ble spurt om hvilke arbeidsområder innenfor etikk de mener det er størst kunnskaps- og utviklingsbehov i deres kommune eller selskap. Dette spørsmålet baserer seg på arbeidsområdene som er definert i «Råd for etikkarbeid i kommuner» og «Råd for etikkarbeid i kommunale selskap», publisert av KS i 2017. Samtlige målgrupper mener det er størst behov innen risikoanalyser for å avdekke sårbare områder og prosesser (41 %). Andre arbeidsområder der mange mener det er behov for økt kunnskap og utvikling er internkontroll (28 %), verdier, holdninger og kultur (24 %), digitalisering som verktøy for å forebygge uetisk atferd og korrupsjon (24 %) og rolle- og ansvarsfordeling (23 %). Arbeidsområder som anses å ha minst utviklings- og kunnskapsbehov er kontrollutvalgets eller selskapsstyrets ansvarsområder (3 % av selskapsledere) og forvaltningsrevisjon (5 %).

7 AV 10 KOMMUNESTYRER HAR BEHANDLET TEMAER KNYTTET TIL ETIKK OG KORRUPSJON PÅ POLITISK NIVÅ I INNEVÆRENDE KOMMUNESTYREPERIODE

Er temaer knyttet til etikk og korrupsjon behandlet på politisk nivå i inneværende kommunestyre/fylkestingsperiode - på et generelt/prinsipielt grunnlag?

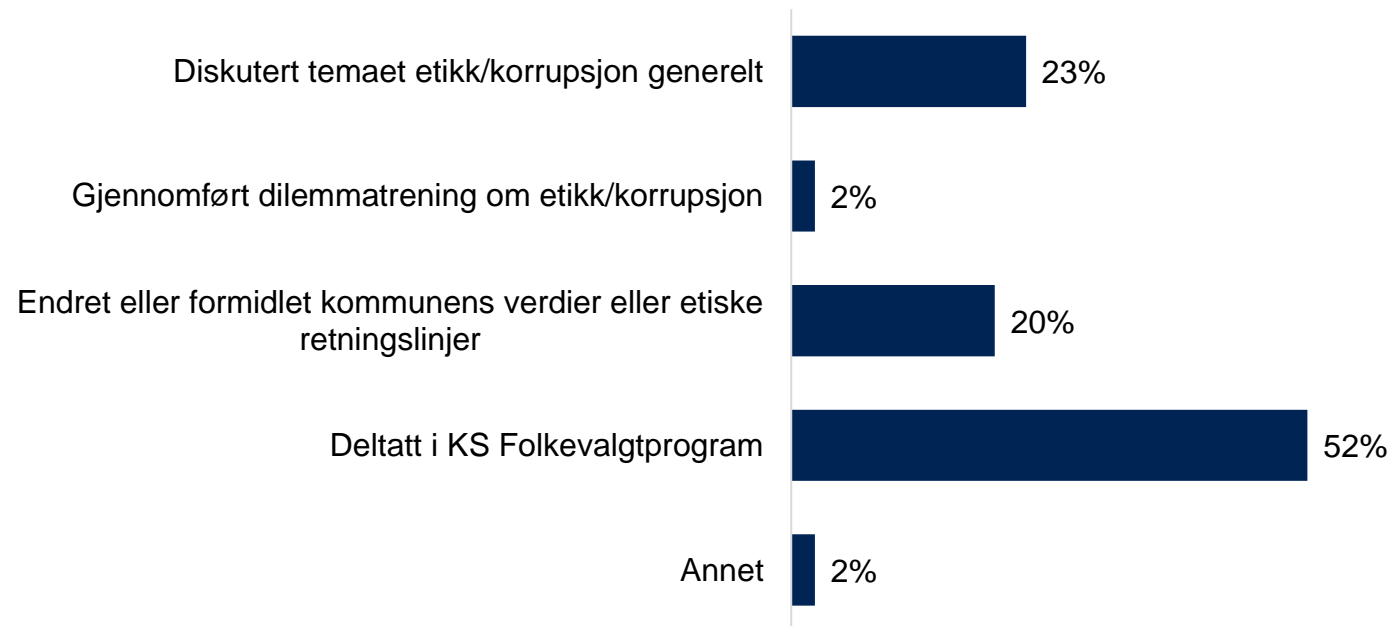

- De fleste kommunestyrer har behandlet saker knyttet til etikk og korrupsjon på politisk nivå i inneværende kommunestyre-/fylkestingsperiode
- Færre kommuner i Nord-Norge (55 %) har hatt temaer knyttet til etikk og korrupsjon til behandling på politisk nivå sammenlignet med gjennomsnittet.
- Det er ingen signifikante forskjeller basert på kommunestørrelse hva gjelder politisk behandling av saker knyttet til etikk og korrupsjon.

Base: Ordførere (n=184). Kun ordførere ble spurt om politisk behandling.

SAMTLIGE KOMMUNESTYRER SOM HAR HATT SAK(ER) KNYTTET TIL ETIKK OG KORRUPSJON TIL POLITISK BEHANDLING HAR GJENNOMFØRT TILTAK I SAMMENHENG MED SAKEN(E)

Har ditt kommunestyre/fylkesting gjennomført noe av det følgende i sammenheng med dette?
(Andelen som svarer at de har gjennomført hvert av tiltakene)

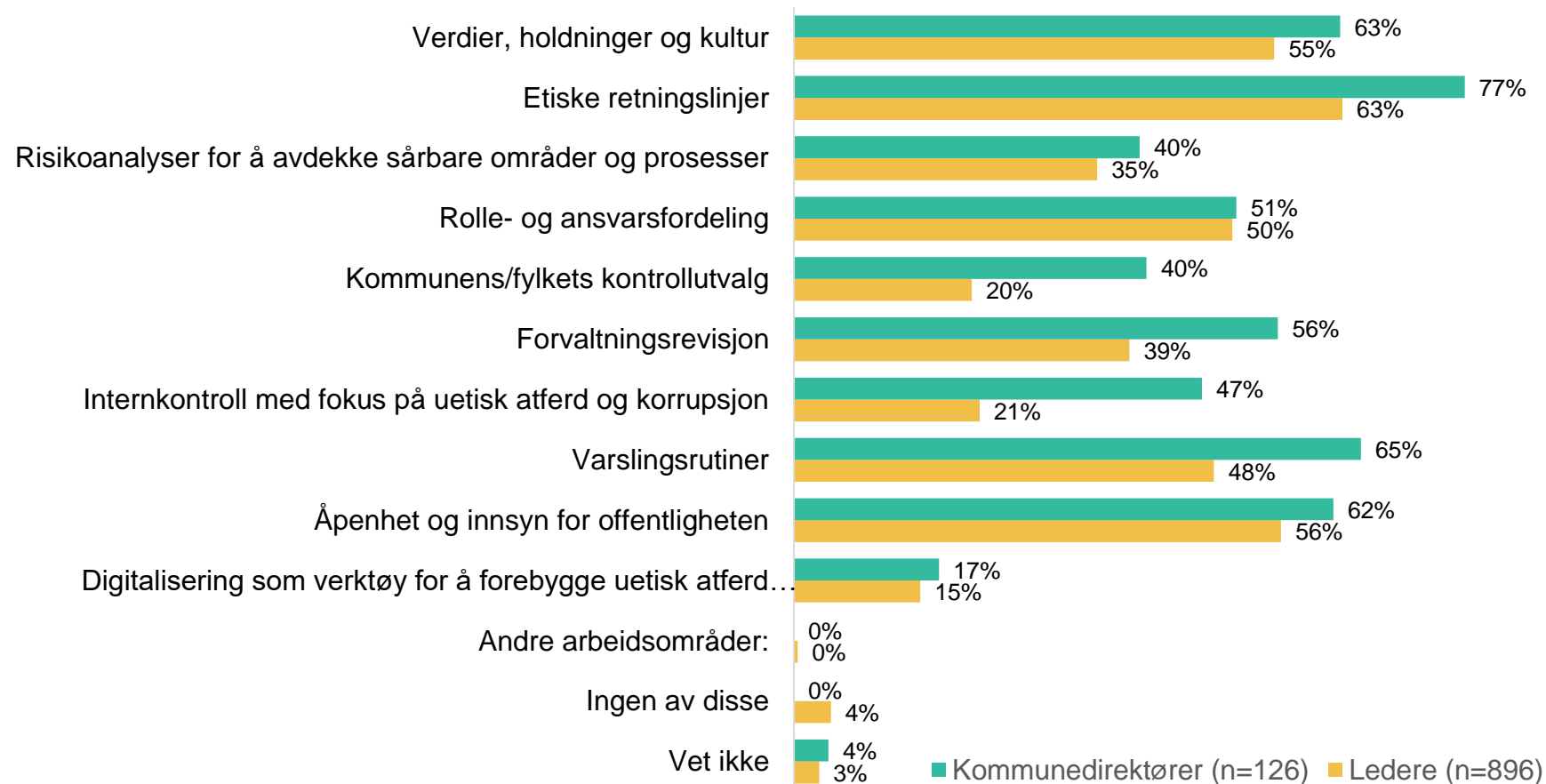

- Blant tiltakene ordførere blir spurt om i forbindelse med politisk behandling av saker, svarer flest at de har deltatt i KS sitt folkevalgprogram, gjennomført generelle diskusjoner om etikk og korrupsjon og endret eller formidlet kommunens verdier eller etiske retningslinjer. Ingen svarer at de ikke har gjennomført tiltak eller aktiviteter i sammenheng med saken.
- Kun 2 % gjennomførte dilemmatrening i sammenheng med politisk behandling av saker knyttet til etikk eller korrupsjon.

Base: Ordførere som har svart ja på spørsmålet om politisk behandling i inneværende periode (n=128).

ETISKE RETNINGSLINJER ER DET MEST DISKUTERTE ARBEIDSOMRÅDET INNENFOR ETIKK BLANT KOMMUNEDIREKTØRER OG LEDERE DE SISTE 12 MÅNEDENE

Har noen av følgende vært oppe til diskusjon innenfor din avdeling/ditt tjenesteområde de siste 12 månedene – i anledning kommunens etikkarbeid?

- Dette spørsmålet baserer seg på arbeidsområdene som er definert i «Råd for etikkarbeid i kommuner», publisert av KS i 2017. De fleste temaene har vært på agendaen i en betydelig andel av kommunene.
- Etiske retningslinjer og verdier, holdninger og kultur har stått høyt på agendaen, mens digitalisering som verktøy for forebygging sjelden diskuteres.
- Kommunedirektørene har hatt flere av temaene oppe til diskusjon oftere enn lederne. Særlig kommunens kontrollutvalg og internkontroll diskuteres oftere blant kommunedirektørene.

VERDIER, HOLDNINGER OG KULTUR ER DET MEST DISKUTERTE ARBEIDSOMRÅDET INNENFOR ETIKK BLANT LEDERE I KOMMUNALE SELSKAPER DE SISTE 12 MÅNEDENE

Har noen av følgende temaer vært oppe til diskusjon de siste 12 månedene - i anledning selskapets etikkarbeid?

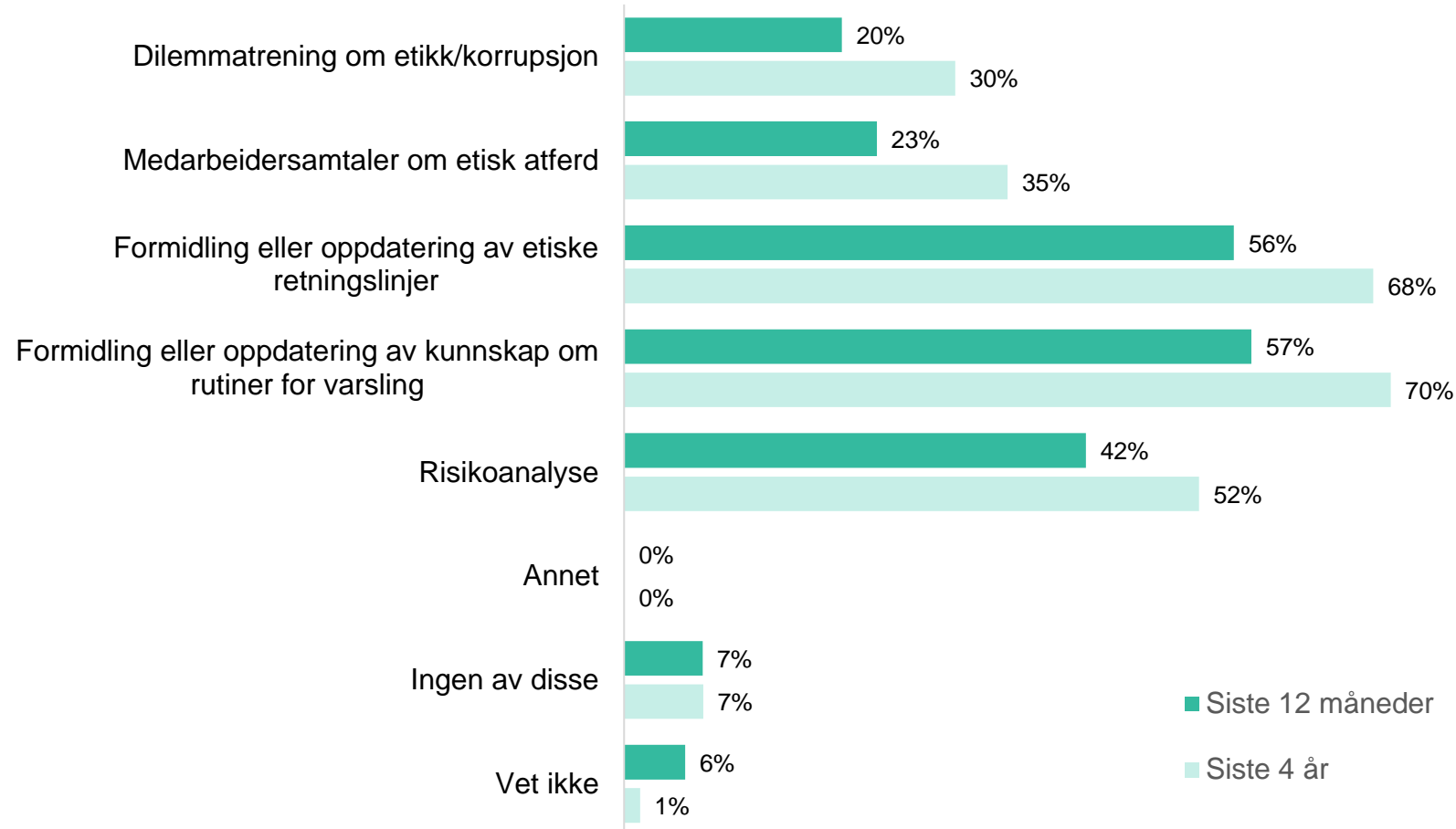
- Dette spørsmålet baserer seg på arbeidsområdene som er definert i «Råd for etikkarbeid i kommunale selskap», publisert av KS i 2017.
- Verdier, holdninger og kultur og etiske retningslinjer har stått på agendaen i flest selskaper, men også varslingsrutiner og åpenhet er hyppig diskutert.
- Forvaltningsrevisjon diskuteres oftere innen vann og avløp (47 %) og havn (48 %). Varslingsrutiner diskuteres oftere innen havn (62 %), brann og redning (67 %), helse og rehabilitering (68 %) og økonomi og revisjon (72 %) mens selskaper innen næring og eiendom (14 %) og energi (15 %) diskuterer dette sjeldnere. Selskaper innen brann og redning diskuterer oftere verdier, holdninger og kultur (79 %) og etiske retningslinjer 83 %). Selskaper innen økonomi og revisjon diskuterer oftere risikoanalyser (50 %) og internkontroll (50 %), mens selskaper innen utdanning oftere diskuterer styrets ansvar for etikk (67 %).

Base: Selskapsledere (n=319)

47 – © Ipsos

1 AV 5 KOMMUNEDIREKTØRER SIER KOMMUNEN HAR GJENNOMFØRT DILEMMATRENING OM ETIKK OG KORRUPSJON DET SISTE ÅRET

Har din avdeling eller ditt tjenesteområde gjennomført noe av det følgende de siste 12 månedene/ 4 årene?

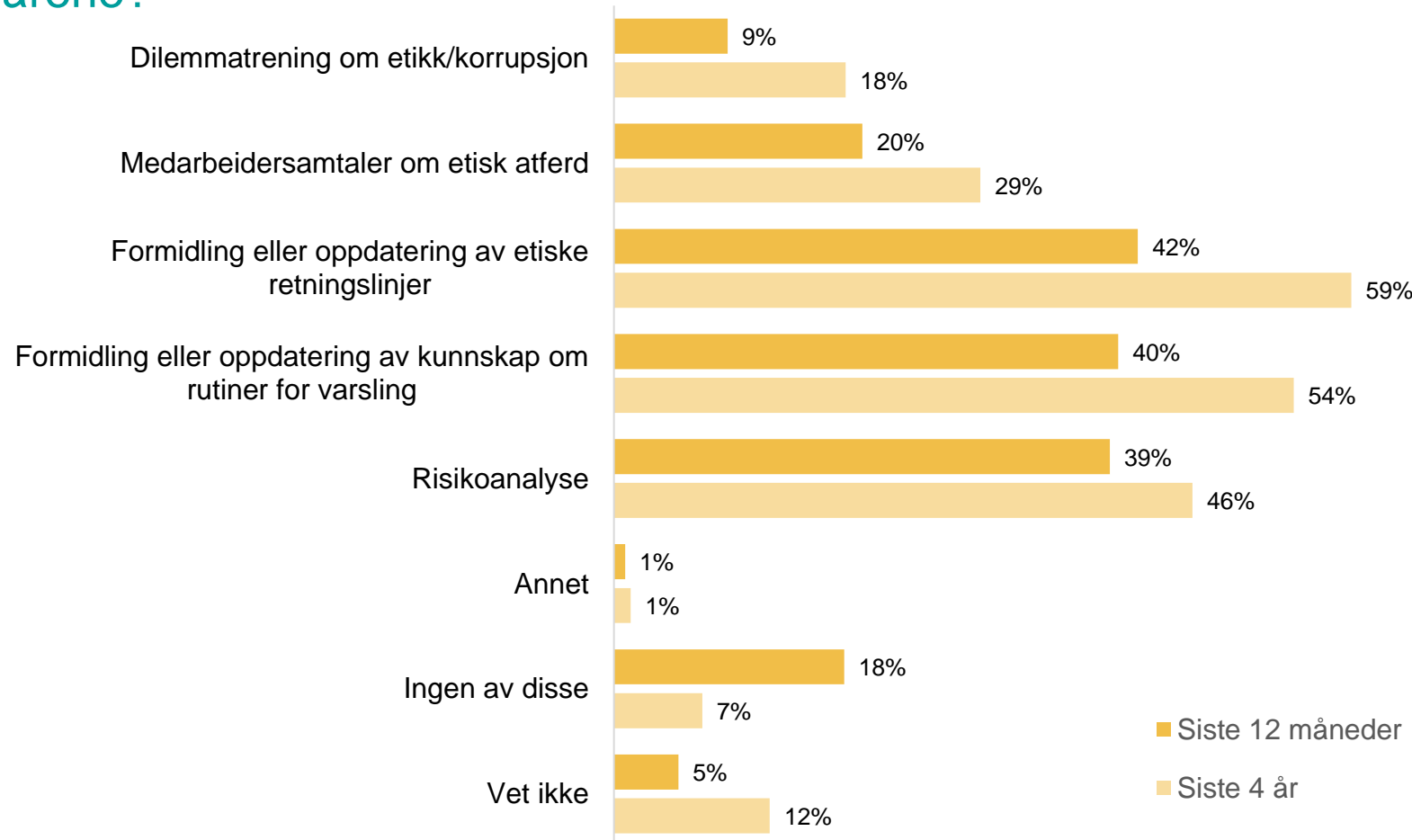
- Av de ulike forebyggende og/eller håndterende tiltakene innen etikk vi har spurt om svarer flest blant kommunedirektørene at de har formidlet eller oppdatert kunnskap om rutiner for varsling og etiske retningslinjer. Over halvparten har også gjennomført risikoanalyse de siste 4 årene, mens det er mindre vanlig med dilemmatrening og medarbeidersamtaler med fokus på etikk.
- Flere kommunedirektører i store kommuner (10 000+ innbyggere) svarer at det er gjennomført risikoanalyser og dilemmatrening det siste året og de siste 4 årene sammenlignet med i mindre kommuner.

Base: Kommunedirektører (n=126)

48 – © Ipsos

1 AV 10 LEDERE SIER DERES AVDELING HAR GJENNOMFØRT DILEMMATRENING OM ETIKK OG KORRUPSJON DET SISTE ÅRET

Har din avdeling eller ditt tjenesteområde gjennomført noe av det følgende de siste 12 månedene/ 4 årene?

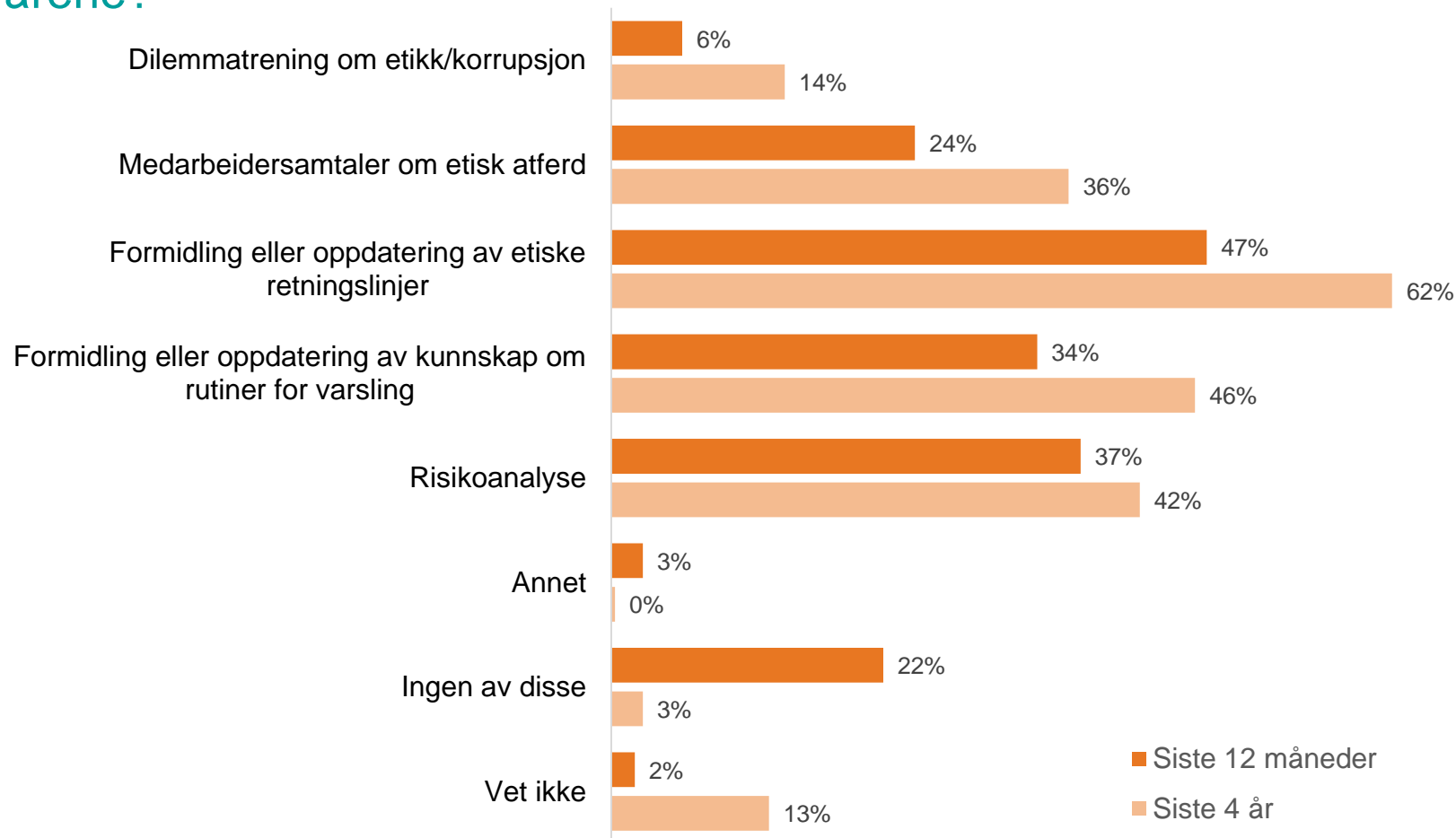
- Andelen ledere som svarer at de ulike tiltakene er gjennomført det siste året og de siste 4 årene er jevnt over lavere enn blant kommunedirektørene. Det er også betydelig flere ledere som svarer «ingen av disse» på spørsmålet om tiltak. Det vanligste tiltaket er formidling eller oppdatering av etiske retningslinjer, etterfulgt av rutiner for varsling.
- Flere ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) enn i mindre kommuner svarer at det er gjennomført dilemmatrening, medarbeidersamtaler om etikk, formidling eller oppdatering av kunnskap om rutiner for varsling det siste året. Med unntak av medarbeidersamtaler gjelder det samme for de siste 4 årene. De siste 4 årene er det også flere i store kommuner som har formidlet eller oppdatert etiske retningslinjer.
- Flere i små kommuner (under 3000 innbyggere) svarer at «ingen av disse» tiltakene er gjennomført det siste året sammenlignet med i store kommuner.

Base: Ledere (n=896)

49 – © Ipsos

4 AV 10 KOMMUNALE SELSKAPER HAR GJENNOMFØRT RISIKOANALYSE DE SISTE 4 ÅRENE

Har din avdeling eller ditt tjenesteområde gjennomført noe av det følgende de siste 12 månedene/ 4 årene?

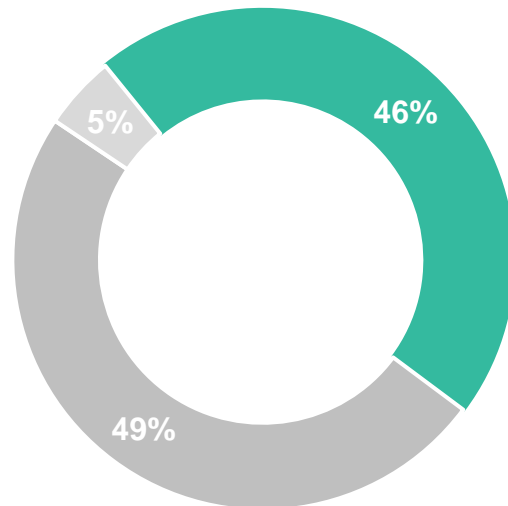
- Andelen og fordelingen av selskapsledere som svarer at de ulike tiltakene er gjennomført det siste året eller de siste 4 årene ligger på lignende nivå som for lederne, med flest som svarer at det er gjennomført formidling eller oppdatering av etiske retningslinjer og færrest at det er gjennomført dilemmatrening
- Innen brann og redning og økonomi og revisjon er det signifikant flere selskaper som har gjennomført dilemmatrening, oppdatering eller formidling av etiske retningslinjer og rutiner for varsling. Innen helse og rehabilitering og omsorgstjenester er det flere selskaper som har gjennomført risikoanalyser.
- Innen næring og eiendom har signifikant færre selskaper formidlet eller oppdatert kunnskap om varslingsrutiner og gjennomført risikoanalyser, mens innen kultur, park og idrett er det færre selskaper som har formidlet eller oppdatert etiske retningslinjer.

Base: Selskapsledere (n=319)

3 AV 10 LEDERE SIER DET ER VARSLET OM KRITIKKVERDIGE FORHOLD I KOMMUNEN DET SISTE ÅRET

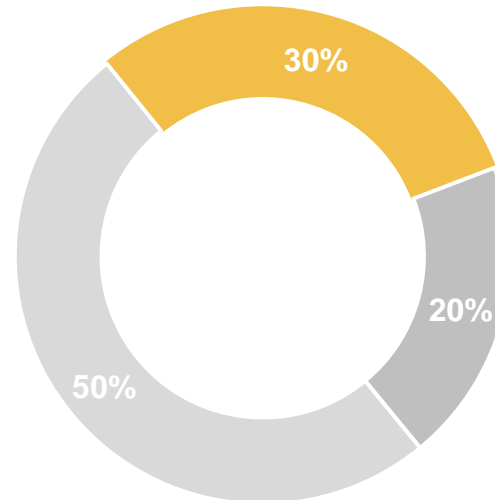
Er det varslet om kritikkverdige forhold i kommunen/selskapet i løpet av de siste 12 månedene?

Kommunedirektører (n=126)

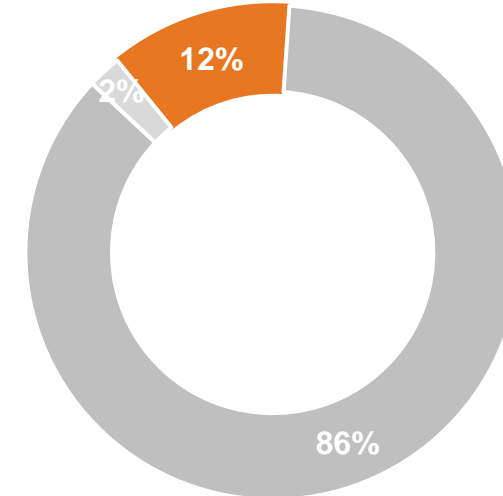
■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

Ledere (n=896)

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

Selskapsledere (n=319)

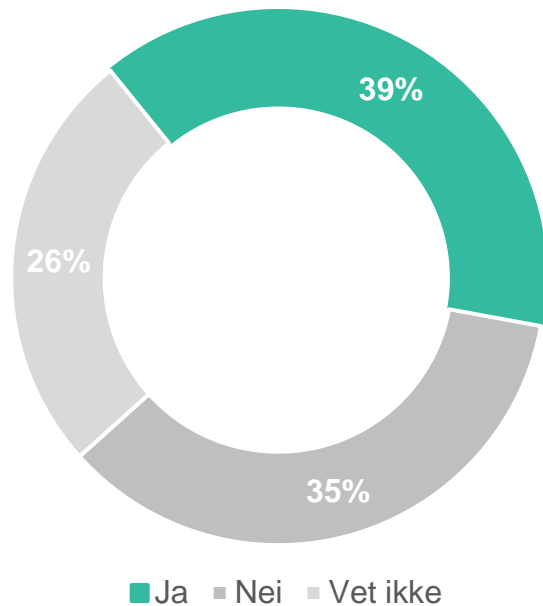
■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

- Andelen som svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold de siste 12 månedene er høyest blant kommunedirektørene og lavest blant selskapslederne. Merk at andelen «vet ikke» svar er betydelig høyere blant ledere. Andelen ledere som svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold siste 12 måneder er på samme nivå som i 2017 (31 %) (Merk at utvalg og spørreskjema er endret, noe som begrenser sammenlignbarhet. I 2017 ble ledere spurt om «forsøk» på varsling).
- Det er signifikant flere kommunedirektører og ledere i store kommuner (10 000+ innbyggere) som svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold i kommunen det siste året sammenlignet med i mindre kommuner.
- Ledere innen kultur og fritid, næring/landbruk, teknisk og samferdsel har noe lavere kjennskap til varsling sammenlignet med gjennomsnittet.

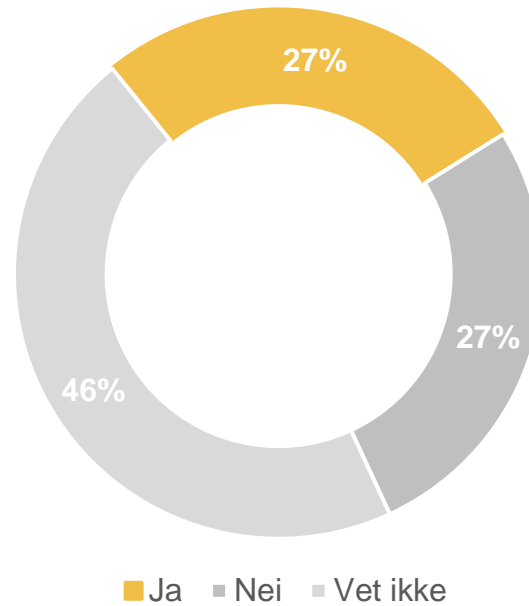
4 AV 10 KOMMUNEDIREKTØRER SOM IKKE KJENNER TIL VARSLING SISTE 12 MÅNEDER KJENNER TIL VARSLING FRA DE SISTE 4 ÅRENE

Er det varslet om kritikkverdige forhold i kommunen/selskapet i løpet av de siste 4 årene? (Kun de som har svart nei på spørsmål om varsling siste 12 måneder spørres)

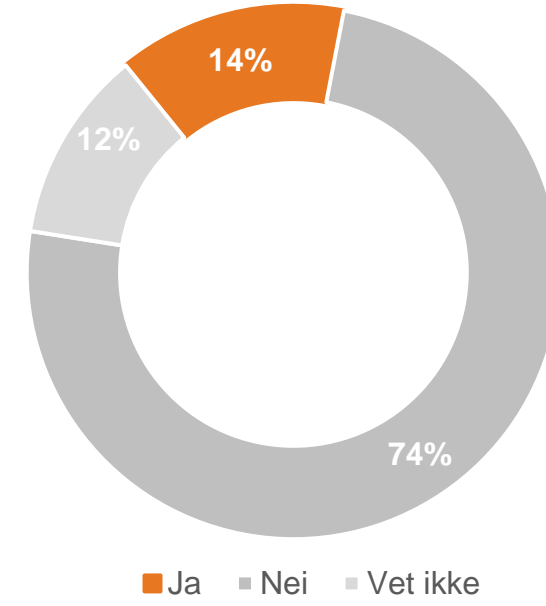
Kommunedirektører (n=62)

Ledere (n=178)

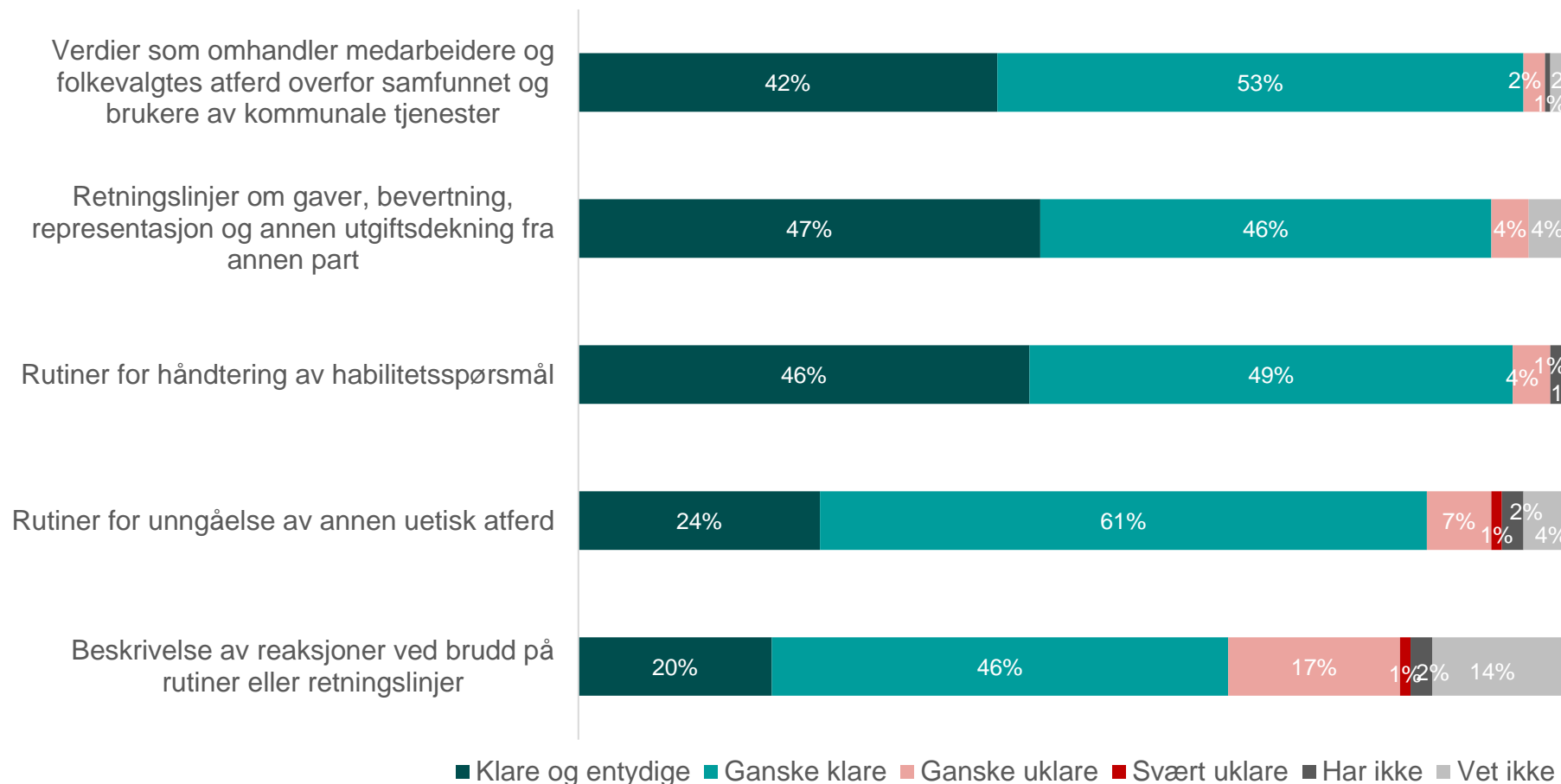
Selskapsledere (n=274)

- Av de kommunedirektørene som ikke kjenner til varsling de siste 12 månedene, er det omlag 4 av 10 som kjenner til varsling de siste 4 årene. Det er også en betydelig høyere andel som svarer «vet ikke» på spørsmålet om varsling de siste 4 årene enn spørsmålet om de siste 12 månedene.
- Blant ledere og selskapsledere som ikke kjenner til varsling siste 12 måneder er andelen som kjenner til varsling siste 4 år tilsvarende som for det siste året. Også disse målgruppene svarer oftere «vet ikke» på spørsmålet om varsling de siste 4 årene enn på spørsmålet om de siste 12 månedene.

9 AV 10 ORDFØRERE MENER KOMMUNENS RETNINGSLINJER OM GAVER OG RUTINER FOR HABILITETSSPØRSMÅL ER KLARE

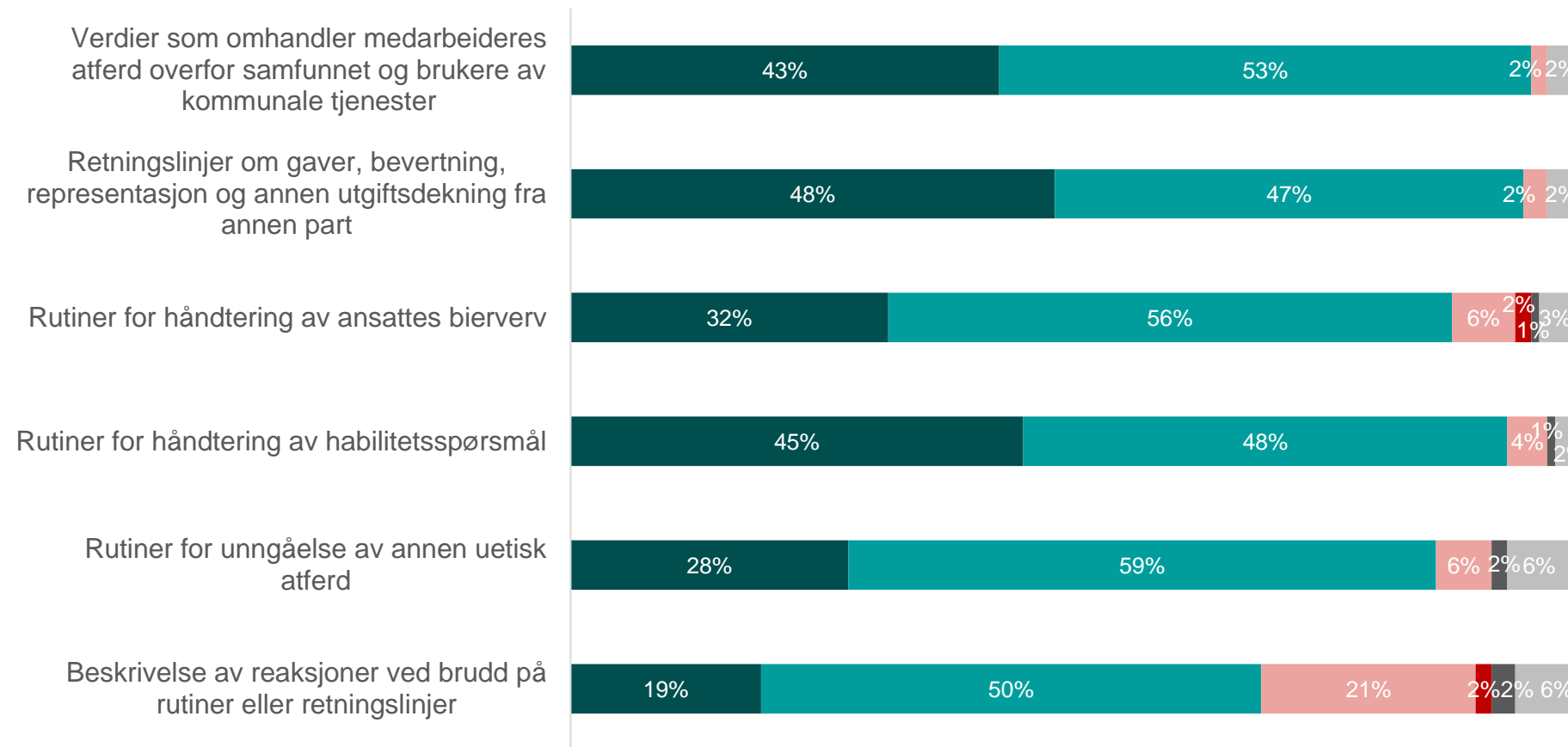
Hvordan vil du beskrive kommunens/fylkeskommunens verdier og retningslinjer for å forebygge korrupsjon og uetisk atferd?

- Ordførere mener i all hovedsak at de ulike verdiene og retningslinjene de blir spurt om er klare og entydige.
- Beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjene skiller seg noe ut ved at flere svarer at disse er uklare.
- Beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjer oppleves i noe mindre grad som klare og entydige blant ordførere i små kommuner (under 3000 innbyggere) enn i store kommuner (10 000+ innbyggere).

1 AV 3 KOMMUNEDIREKTØRER MENER KOMMUNENS RUTINER FOR BIERVERV ER KLARE OG ENTYDIGE, 8 % MENER DE ER UKLARE

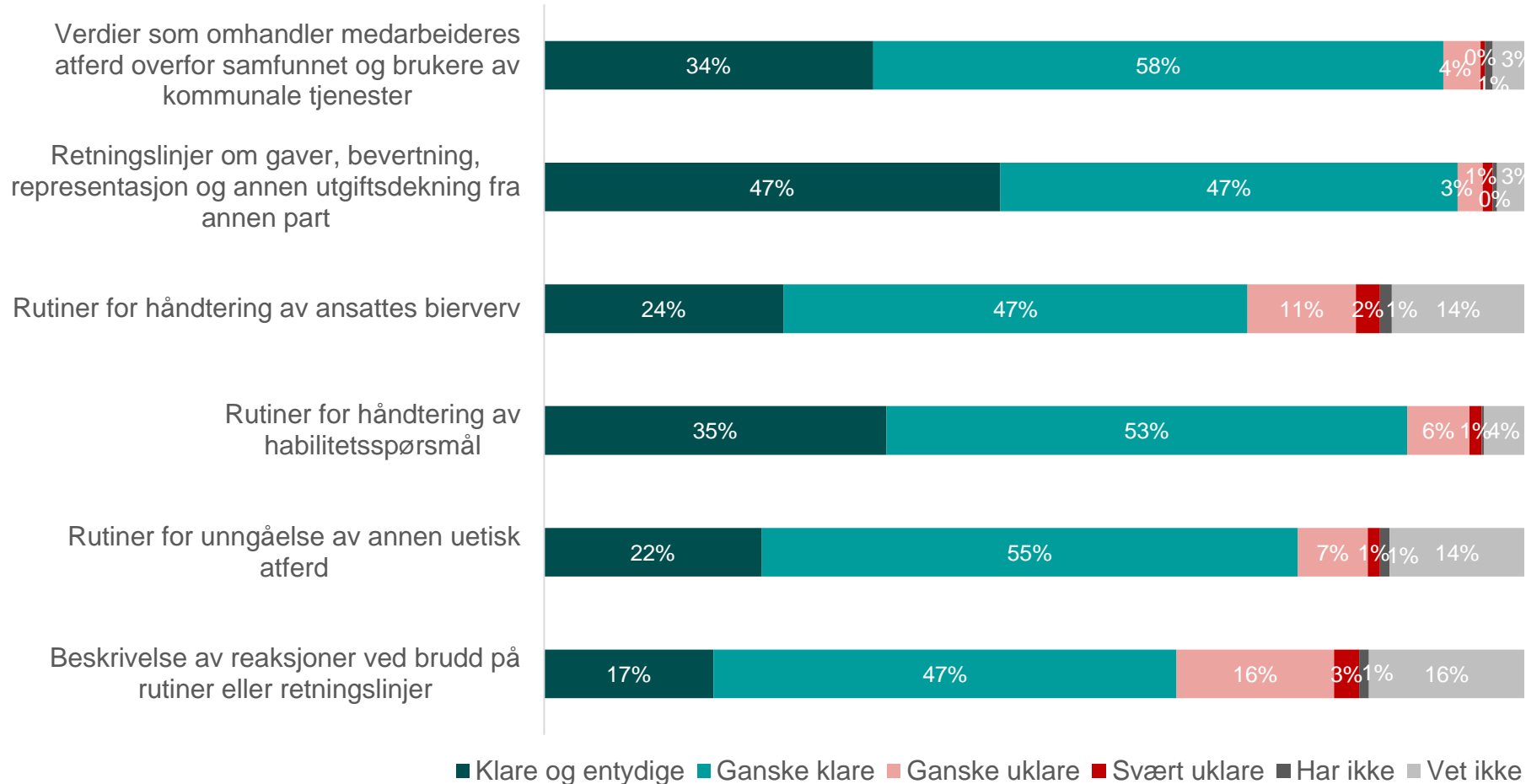
Hvordan vil du beskrive kommunens/fylkeskommunens verdier og retningslinjer for å forebygge korrupsjon og uetisk atferd?

- Kommunedirektører mener i all hovedsak at de ulike verdiene og retningslinjene de blir spurt om er klare og entydige.
- Beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjene skiller seg noe ut ved at flere svarer at disse er uklare.
- Det er ingen signifikante forskjeller i kommunedirektørenes beskrivelser av kommunens retningslinjer og verdier basert på kommunestørrelse, sentralitet eller region.

13 % AV LEDERE MENER KOMMUNENS RUTINER FOR HÅNDTERING AV BIERVERV ER UKLARE

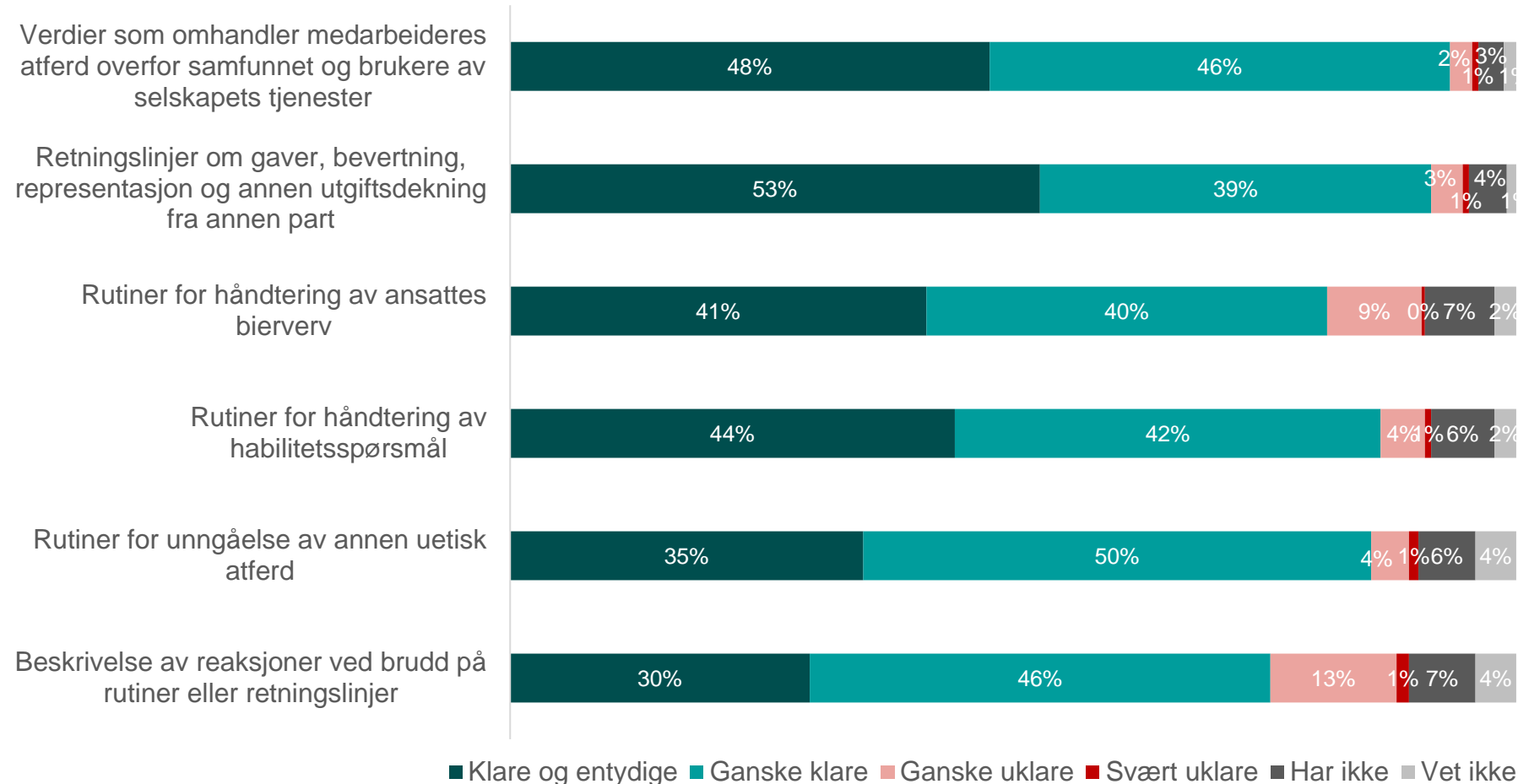
Hvordan vil du beskrive kommunens/fylkeskommunens verdier og retningslinjer for å forebygge korrupsjon og uetisk atferd?

- Ledere i kommunesektoren mener i all hovedsak at de ulike verdiene og retningslinjene de blir spurt om er klare og entydige.
- Rutiner for håndtering av ansattes bierverv og beskrivelser av reaksjoner ved brudd på retningslinjene skiller seg noe ut ved at flere svarer at disse er uklare.
- Vi ser en tendens til at tjenesteledere (mellomledere) beskriver rutiner for håndtering av ansattes bierverv som noe mindre klare og entydige sammenlignet med kommunalsjefer. Tjenesteledere svarer samtidig oftere «vet ikke».

OVER HALVPARTEN AV SELSKAPSLEDERNE MENER SELSKAPETS RETNINGSLINJER FOR GAVER ER KLARE OG ENTYDIGE

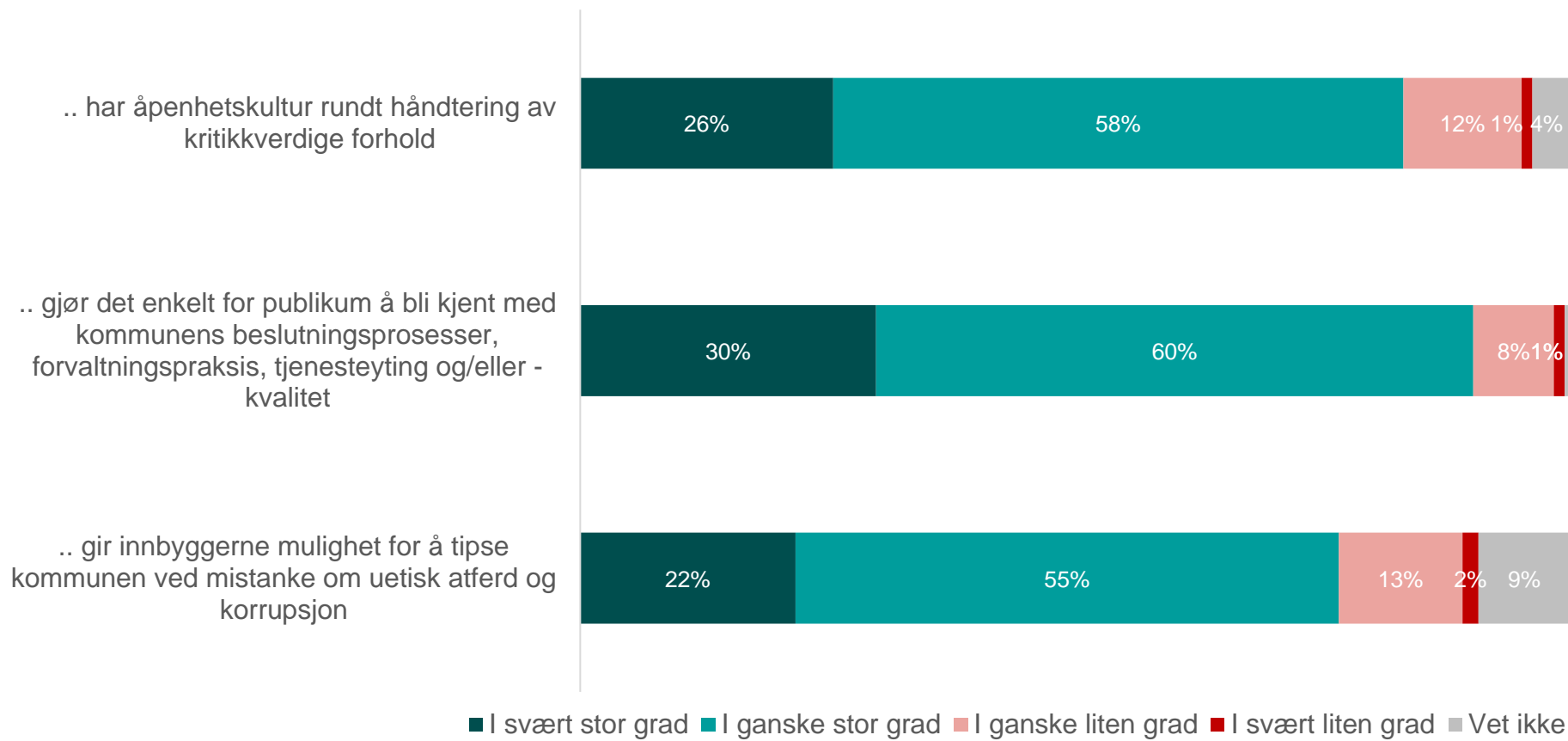
Hvordan vil du beskrive selskapets verdier og retningslinjer for å forebygge korrupsjon og uetisk atferd?

- Selskapslederne mener i hovedsak at de retningslinjene og rutinene de spørres om er klare og entydige.
- I likhet med de øvrige målgruppene opplever selskapsledere beskrivelser av reaksjoner ved brudd på rutiner og retningslinjer som mindre klare og entydige enn de andre rutiner og retningslinjene.

9 AV 10 ORDFØRERE MENER KOMMUNEN GJØR DET ENKELT FOR PUBLIKUM Å BLI KJENT MED KOMMUNENS PROSESSER OG TJENESTER

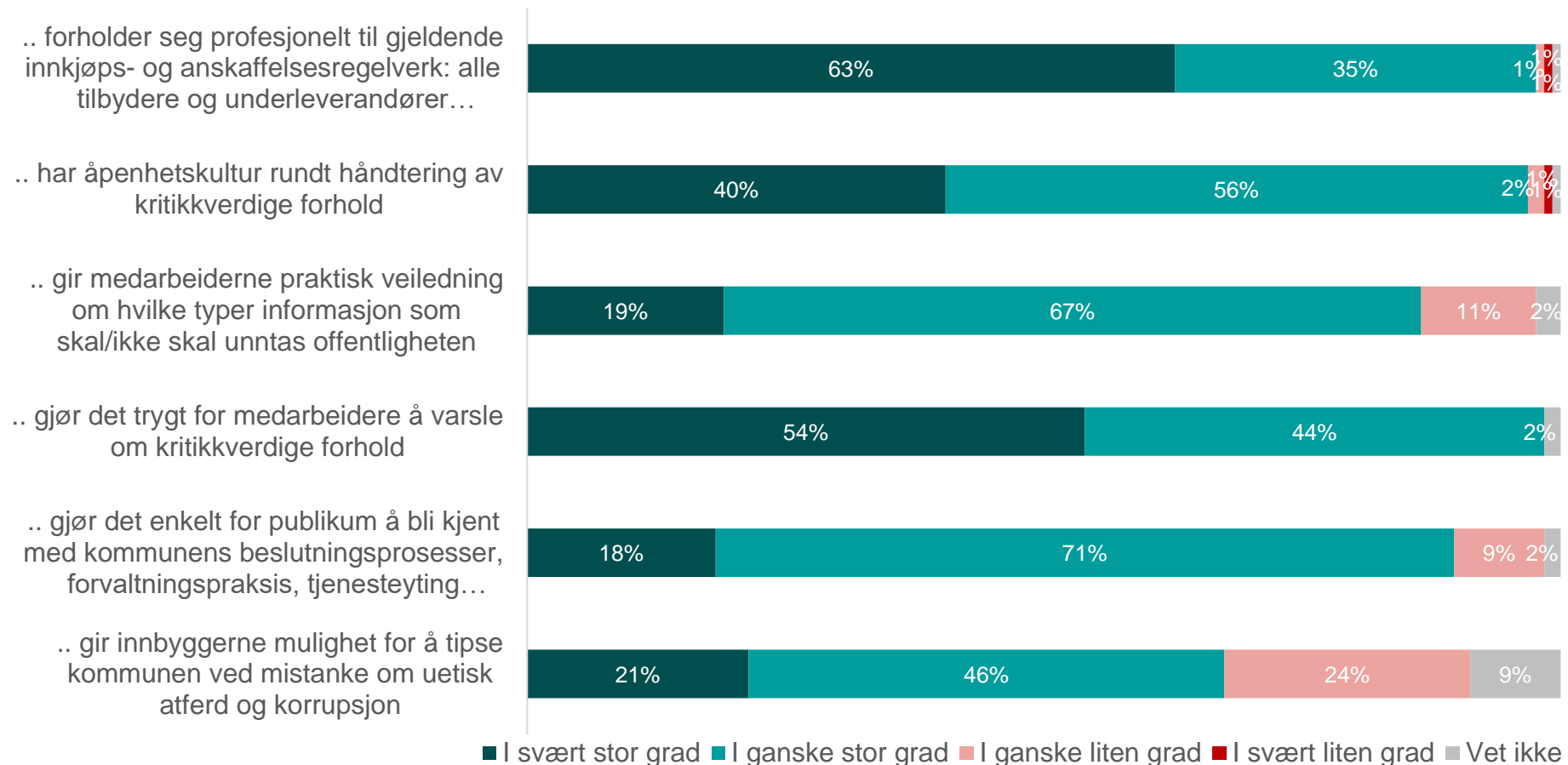
I hvilken grad vil du si at kommunen din...?

- Ordførerne er i hovedsak positive til kommunens åpenhet og innbyggernes mulighet for varsling.
- Samtidig svarer 15 % av ordførerne at kommunen i ganske eller svært liten grad gir innbyggerne mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd og korrupsjon.

1 AV 4 KOMMUNEDIREKTØRER MENER KOMMUNEN I LITEN GRAD GIR INNBYGGERNE MULIGHET TIL Å TIPSE VED MISTANKE OM UETISK ATFERD ELLER KORRUPSJON

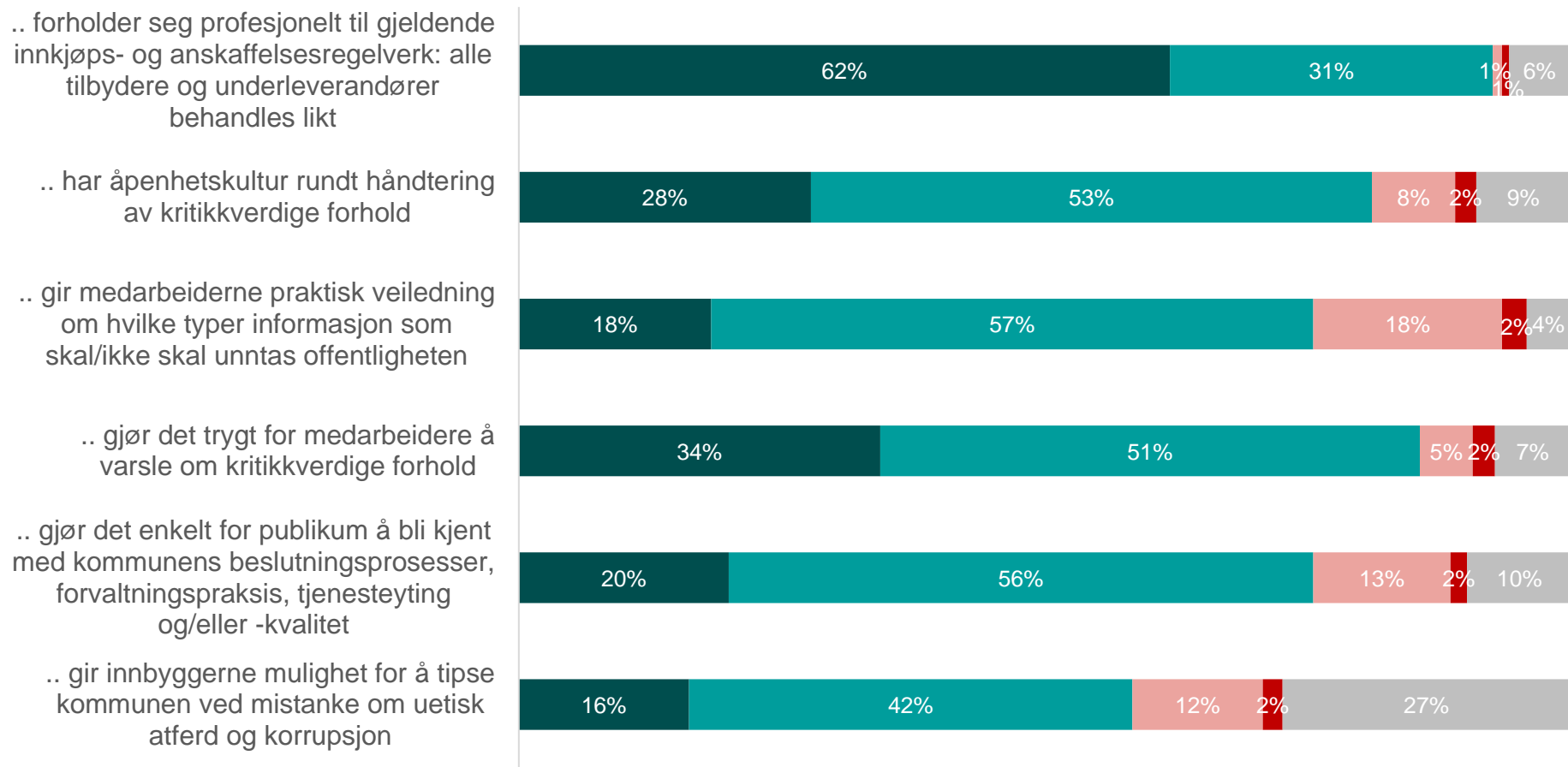
I hvilken grad vil du si at kommunen din...?

- Kommunedirektørene er i hovedsak positive til kommunens profesjonalitet og åpenhet og innbyggernes mulighet for varsling og tilgang på informasjon.
- Samtidig svarer 1 av 4 kommunedirektørene at kommunen i ganske liten grad gir innbyggerne mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd og korrupsjon. 1 av 10 kommunedirektører mener at det i ganske liten grad er enkelt for publikum å bli kjent med kommunens beslutningsprosesser, forvaltningspraksis og tjenester.

2 AV 10 LEDERE SIER KOMMUNEN I LITEN GRAD GIR MEDARBEIDERE PRAKTISK VEILEDNING OM HVA SOM SKAL UNNTAS OFFENTLIGHET

I hvilken grad vil du si at kommunen din...?

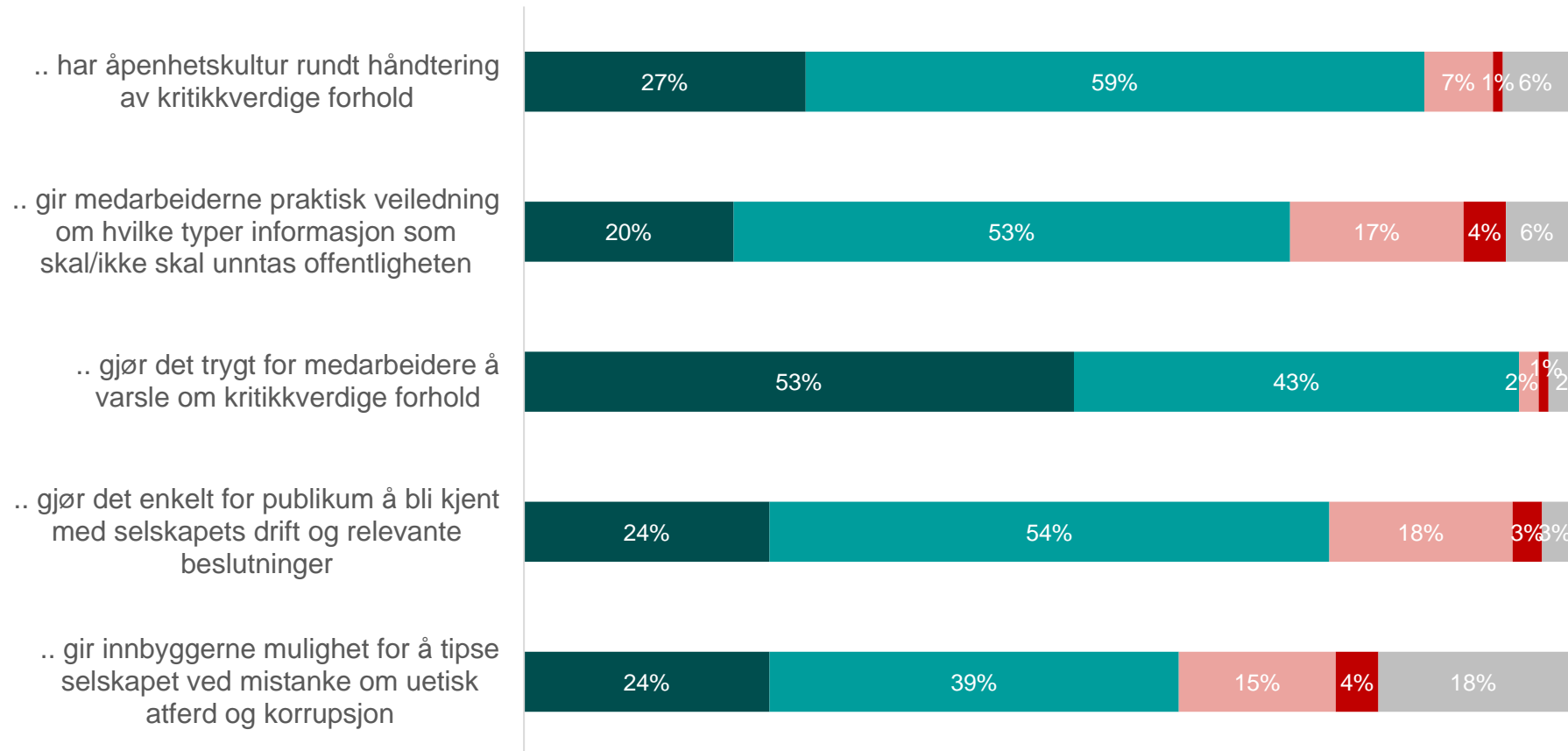

■ I svært stor grad ■ I ganske stor grad ■ I ganske liten grad ■ I svært liten grad ■ Vet ikke

- Lederne er i hovedsak positive til kommunens profesjonalitet og åpenhet og innbyggernes mulighet for varsling og tilgang på informasjon, men er noe mindre positive enn ordførere og kommunedirektører.
- 2 av 10 ledere sier medarbeidere i ganske eller svært liten grad får veiledning om hvilken type informasjon som skal unntas offentligheten.
- 27 % av lederne tar ikke stilling til spørsmålet om innbyggernes mulighet til å varsle og 14 % mener innbyggerne i ganske eller svært liten grad har mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd eller korrupsjon.

OVER HALVPARTEN AV SELSKAPSLEDERE SIER SELSKAPET I SVÆRT STOR GRAD GJØR DET TRYGT FOR MEDARBEIDERE Å VARSLE OM KRITIKKVERDIGE FORHOLD

I hvilken grad vil du si at selskapet...?

- Selskapslederne er i hovedsak positive til selskapets åpenhet og innbyggernes tilgang på informasjon og mulighet for varsling.
- 2 av 10 svarer samtidig at medarbeidere i ganske eller svært liten grad får praktisk veiledning om hvilken informasjon som skal unntas offentligheten. 2 av 10 svarer også at det i ganske eller svært liten grad er enkelt for innbyggerne å bli kjent med selskapets drift eller tipse selskapet ved mistanke om uetisk atferd eller korrupsjon.

■ I svært stor grad ■ I ganske stor grad ■ I ganske liten grad ■ I svært liten grad ■ Vet ikke

STØRST KUNNSKAPS- OG UTVIKLINGSBEHOV INNEN RISIKOANALYSER

Innenfor hvilke(t) arbeidsområde(r) innenfor etikk er det størst utviklings- og kunnskapsbehov i din kommune/ditt selskap? (Figuren viser andelen for de fem arbeidsområdene der flest mener det er størst behov)

- Dette spørsmålet baserer seg på arbeidsområdene som er definert i «Råd for etikkarbeid i kommuner» og «Råd for etikkarbeid i kommunale selskap», publisert av KS i 2017.
- Figuren viser de fem arbeidsområdene der flest mener det er størst kunnskaps- og utviklingsbehov. Samtlige målgrupper mener det er størst behov innen risikoanalyser for å avdekke sårbare områder og prosesser.
- Arbeidsområdene der færrest mener det er størst utviklings- og kunnskapsbehov er selskapsstyrets ansvarsområder innen etikk (3 %), kommunens/fylkets kontrollutvalg (4 %) og forvaltningsrevisjon (5 %).

05.

KONKLUSJONER

KONKLUSJONER

Flere ledere i store kommuner kjenner til situasjoner med press i retning uetisk atferd og korrupsjon

- 9 av 10 respondenter (ordførere, kommunalsjefer, tjenesteledere og selskapsledere) opplever korrupsjon som et lite eller svært lite problem og denne andelen har holdt seg stabil siden 2013.
- Litt under halvparten (44 %) av respondentene kjenner til minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel i sin kommune eller sitt selskap, mens 48% av de spurte selv har opplevd minst én slik situasjon.
- Signifikant flere kommunedirektører (59 %) kjenner til minst én situasjon sammenlignet med ledere (47 %), selskapsledere (26 %) og gjennomsnittet (44 %).
- Det er signifikant flere ledere i store kommuner (over 10 000 innbyggere) som kjenner til situasjoner sammenlignet med ledere i mindre kommuner.
- Halvparten av de som har kjennskap til situasjoner med press eller forventning og de som selv har opplevd dette svarer at slike situasjoner skjer sjeldnere eller like ofte nå som før.
- Svært få (1 %) har inntrykk av at pandemien har ført til flere situasjoner med henvendelser om uetisk atferd eller utilbørlig fordel, mens 7 av 10 svarer «vet ikke» på dette spørsmålet.

KONKLUSJONER

Areal, plan og byggesak mest utsatt for press om uetisk atferd og korrupsjon

- Av de som kjenner til minst én situasjon, anser flest areal, plan og byggesak som den mest utsatte sektoren (32 %) etterfulgt av eiendom (15 %).
- Av de som selv har opplevd press, er det høyest andel ledere innen næring og landbruk (65 %), tett etterfulgt av areal, plan og byggesak (65 %), samferdsel (62 %) og teknisk sektor (62 %). Skole og oppvekst er den sektoren der færrest ledere har opplevd situasjon(er) med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel (38 %).
- Av de som kjenner til minst én situasjon med forventning om uetisk atferd eller tilbud om utilbørlig fordel, kjenner flest til henvendelser fra grunneiere eller privatpersoner (26%), og organisasjoner eller foreninger i lokalsamfunnet (21 %).
- Mellomledere anses som mest utsatt for tilbud om utilbørlig fordel både av kommunedirektører (47 %) og ledere (31 %), noe som også var tilfellet i 2017. Selv om mellomledere anses som mest utsatt er det ikke slik at de oftere har kjennskap til eller egne erfaringer med press i retning uetisk atferd eller korrupsjon. Blant målgruppene er det kommunedirektører og ordførere som har størst kjennskap til situasjoner og kommunedirektører som oftest har opplevd press, mens vi for eksempel ikke ser noen signifikante forskjeller mellom kommunalsjefer og tjenesteledere.
- Litt i underkant av 6 av 10 ordførere og kommunedirektører har selv opplevd minst én situasjon, en signifikant høyere andel enn blant de andre lederne.

KONKLUSJONER

Forventning om favorisering av enkeltgrupper er den vanligste formen for press

- Det er vanligst å ha opplevd forventning om å favorisere enkeltgrupper eller individer, 33 % av totalutvalget og 48 % av kommunedirektørene, har erfart dette.
- Den andre mest vanlige formen for press er forventning om omgåelse av regelverk, for eksempel knyttet til anskaffelser, ansettelse, offentlighet osv. 22 % av ledere og 31 % av kommunedirektører har opplevd dette. Det er signifikant flere kommunedirektører enn andre som har opplevd dette.
- Den tredje mest vanlige formen er forventning om bruk av midler i strid med regler, retningslinjer eller vedtatte prioriteringer. 18 % av de spurte har opplevd dette.
- Tilbud om gaver, arrangementsdeltakelse eller reiser i strid med regelverket følger tett etter som situasjonsform nummer fire, der 16 % av de spurte har opplevd en slik situasjon. Signifikant flere ordførere i Nord-Norge (30 %) *har kjennskap til* situasjoner med forventning om bruk av offentlige midler i strid med regler, sammenlignet med gjennomsnittet blant ordførere (20 %).
- Kun 1 % av de spurte har selv opplevd tilbud om pengeytelser, mens 2 % kjenner til situasjoner med tilbud om pengeytelser i sin kommune eller sitt selskap.

KONKLUSJONER

Større kommuner mottar flere varsler og jobber mer med forebyggende tiltak enn mindre kommuner

- Kommunedirektører, ledere og selskapsledere fikk spørsmål om varsling av kritikkverdige forhold. 46 % av kommunedirektører svarer at det er varslet om kritikkverdige forhold i kommunen det siste året.
- 69 % av ordførere opplyser at de kommunen har behandlet saker knyttet til etikk og korrupsjon på politisk nivå i inneværende kommunestyre- eller fylkestingsperiode. Det er ingen signifikante forskjeller basert på kommunestørrelse hva gjelder politisk behandling av saker knyttet til etikk og korrupsjon, men færre kommuner i Nord-Norge har behandlet politiske saker knyttet til etikk og korrupsjon sammenlignet med gjennomsnittet.
- Kommunedirektører, ledere og selskapsledere ble spurt om hvilke arbeidsområder innenfor etikk (slik beskrevet i KS sine «Råd for etikkarbeid i kommuner/selskaper» fra 2017) som har vært oppe til diskusjon det siste året. De fleste arbeidsområdene har vært på agendaen i over halvparten av kommunene det siste året. Blant kommunedirektørene svarer 65 % at varsling, 63 % at verdier, holdninger og kultur og 62 % at åpenhet har vært oppe til diskusjon, mens digitalisering som verktøy for forebygging diskuteres sjeldnere (17 %).
- Når det gjelder tiltak for å forebygge og/eller håndtere uetisk atferd og korrupsjon, svarer over halvparten av de spurte at deres kommune eller selskap har oppdatert eller formidlet etiske retningslinjer og rutiner for varsling, tett fulgt av formidling eller oppdatering av kunnskap om rutiner for varsling. Deretter følger risikoanalyse og medarbeidersamtaler om etisk adferd. Færre svarer at det er gjennomført risikoanalyse og dilemmatrening, og disse gjennomføres oftere i store kommuner (over 10 000 innbyggere).

KONKLUSJONER

De fleste kommuner har tydelige retningslinjer knyttet til etikk og korrupsjon

- Blant ledere i små kommuner (under 3000 innbyggere) er det flere som svarer at ingen forebyggende tiltak er gjennomført det siste året sammenlignet med ledere i store kommuner.
- 6 av 10 mener rutiner og tiltak for å forebygge og håndtere uetisk atferd og korrupsjon har forholdt seg uendret siden starten av pandemien og 1 av 10 mener de har blitt styrket.
- **Kommunenes eller selskapenes verdier og retningslinjer knyttet til etikk og korrupsjon ble i all hovedsak vurdert som klare og entydige på tvers av målgruppene.**
- 23 % av kommunedirektørene svarer at kommunens reaksjoner ved brudd på etiske retningslinjer er uklare. Blant lederne skiller også rutiner for håndtering av ansattes bierverv seg ut ved at flere svarer at disse er ganske eller svært uklare (13 %) sammenlignet med andre rutiner og retningslinjer.
- De fleste respondentene opplever kommunens/selskapets profesjonalitet, åpenhet og innbyggernes mulighet for varsling og tilgang til informasjon som god, mens 15 % av ordførerne og lederne og 24 % av kommunedirektørene mener at kommunen i ganske eller svært liten grad gir innbyggerne mulighet til å tipse ved mistanke om uetisk atferd og korrupsjon.

06.

OM UNDERSØKELSEN

OM UNDERSØKELSEN

Metode

Webundersøkelse blant ordførere og ledere i kommunesektoren:

Undersøkelsen ble sendt per e-post til kommunedirektører, fylkeskommunedirektører, bydelsdirektører i bydelene i Oslo, ordførere, fylkesordførere, ledere (kommunalsjefer, tjenesteledere, og avdelingsledere i bydelene i Oslo) og ledere i kommunale og interkommunale selskaper. Undersøkelsen var åpen fra 30. november 2021 til 24. januar 2022. Undersøkelsen er *ikke en typisk utvalgsundersøkelse* da denne er sendt til hele populasjonen av kommunedirektører og ordførere og tilnærmet totalpopulasjonen av kommunale selskapsledere.

Vi har mottatt eller innhentet kontaktinformasjon til målgruppene fra flere kilder:

- Kommuneforlaget (KF)
- Brønnøysundregisteret
- Samfunnsbedriftene
- Kommunale hjemmesider

Utsendelsen av undersøkelsen ble gjennomført på følgende måte for de ulike målgruppene:

- **Kommunedirektører/fylkeskommunedirektører:** Mottok direkte invitasjon via e-post hentet fra KF og/eller kommunale nettsider, fikk tilsendt to elektroniske påminnelser og ble også oppringt via telefon til kommunens sentralbord for påminnelse.
- **Ordførere/fylkesordførere:** Mottok direkte invitasjon via e-post hentet fra KF og/eller kommunale nettsider, fikk tilsendt tre elektroniske påminnelser.
- **Ledere (kommunalsjefer, tjenesteledere, bydelsdirektører og avdelingsledere i bydelene i Oslo):** Undersøkelsen til ledere ble sendt til postmottak ved kommunene/fylkeskommunene/bydelene i Oslo med instruks om videresending til kommunalsjefer og tjenesteledere – altså mellomledere som rapporterer direkte til kommunalsjefer, men som ikke er ledere for enkelte enheter eller institusjoner. Bydelene i Oslo ble bedt om å videresende til avdelingsledere i bydelene. Det ble sendt to påminnelser til postmottakene, i tillegg til en ekstra påminnelse kun til de kommunene der vi ikke hadde mottatt noen svar fra ledere. Bydelsdirektørene mottok undersøkelsen direkte og fikk tilsendt to elektroniske påminnelser.
- **Selskapsledere:** Mottok direkte invitasjon via e-post hentet fra Brønnøysundregisteret og/eller Samfunnsbedriftene, fikk tilsendt to elektroniske påminnelser.

OM UNDERSØKELSEN

Metode

Endringer i utvalgsdesign og spørreskjema fra forrige gjennomføring:

Det er utviklet tre ulike spørreskjemaer basert på skjemaer fra tidligere undersøkelser. Ett skjema tilpasset ordførere, ett skjema til kommunedirektører og ledere og ett skjema til selskapsledere. Det er gjort betydelige endringer i spørsmålsformuleringene og inndeling av utvalget basert på skjemaer og målgrupper. Disse er basert på tilbakemeldinger fra respondenter som deltok i undersøkelsen i 2017 samt hensynet til kvaliteten i analysen og bruksområde for endelige funn. Skjemaene for årets undersøkelse er i større grad tilpasset til de ulike målgruppene, med særlig fokus på tilpasning av spørsmål til ordførere, som i 2017 svarte på samme skjema som enhetsledere. Disse endringene begrenser sammenlignbarhet med tidligere undersøkelser, men muliggjør også rapportering for hver målgruppe som er tilpasset deres roller i kommunesektoren.

Der spørsmål er identiske eller tilsvarende som tidligere undersøkelser refereres det til tidligere tall, med forbehold om at utvalg og skjema er endret. Rapporteringen er også endret slik at det i hovedsak rapporteres individuelt for hver målgruppe, men med noen gjennomsnitt for totalutvalget. En betydelig endring gjelder sammensetningen av utvalget av ledere. I forrige gjennomføring var enhetsledere innenfor utvalgte sektorer invitert til å delta. I årets gjennomføring er lederutvalget begrenset til kommunalsjefer og tjenesteledere/mellomledere. Denne avgrensningen ble gjort basert på tilbakemeldinger fra kommunenes postmottak samt utfordringer med å innhente svar fra enhetsledere i forrige gjennomføring. I tillegg har det siden forrige gjennomføring blitt mer utfordrende å innhente kontaktinformasjon til kommunalt ansatte på enhetsnivå, da denne typen informasjon er strengere regulert gjennom GDPR. Bydelsdirektører og avdelingsledere i Oslo kommune er også med i utvalget for ledere. Bydelsdirektørene (7 totalt) skiller seg noe fra resten av lederutvalget da deres rolle er mer overordnet/administrativ, mens de øvrige lederne stort sett er knyttet til en sektor. Disse er likevel inkludert i dette utvalget siden deres ansvarsområde ikke samsvarer helt med kommunedirektører, mens det ble vurdert som viktig at bydelene i Oslo er representert i undersøkelsen. Ved å holde bydelsdirektører utenfor utvalget av kommunedirektører sikrer vi samtidig at det kun er ett svar fra hver kommune eller fylkeskommune i utvalget for kommunedirektører.

Spørreskjemaet til kommunedirektørene ble pilotert blant utvalgte kommunedirektører i forkant av utsendelsen for å sikre at spørsmålene var forståelige og relevante. Samtlige spørreskjemaer ble også testet av Ipsos og KS før utsendelse. Utsendelsen og instruksjonen for videresendelse av undersøkelsen til ledere ble vurdert av ansatte i postmottak i utvalgte kommuner før disse ble sendt til kommunene.

OM UNDERSØKELSEN

Metode

Tilbakemeldinger fra respondenter angående spørreskjema:

Noen få respondenter ga tilbakemelding om at skjemaet var langt og vanskelig å svare på, og da særlig spørsmål om kjennskap til situasjonen i kommunen generelt. Det ble uttrykt et ønske om mulighet for å svare på skjemaet på nynorsk. Noen etterspurte også økt fokus på etiske problemer knyttet til forholdet mellom politikk og administrasjon. Dette kom også til uttrykk i åpne svar på spørsmålet om hvilke aktører henvendelser kommer fra, hvor flere skrev inn politikere eller ansatte i kommunen. Det er også gitt uttrykk for at enda flere spørsmål i den første delen av undersøkelsen om kjennskap til dagens situasjon bør filtreres basert på kjennskap til én eller flere situasjoner. Denne tilbakemeldingen er tatt med inn i analysen, hvor de aktuelle spørsmålene har blitt begrenset til respondenter som har kjennskap til minst én situasjon.

Representativitet og vekting:

Tallene er ikke vektet. Dette gjelder for samtlige av utvalgene. For ordførere og kommunedirektører er det gjennomført tester av vekting, men fordi fordelingen på region, sentralitet og kommunestørrelse i utvalget ligger så tett opp til faktisk fordeling av norske kommuner er det ikke vurdert som hensiktsmessig å vekte. Gjennomsnittstallene for de fire utvalgene er heller ikke vektet, hovedsakelig fordi vi ikke har vært i stand til å estimere totalpopulasjonen av kommunalsjefer og tjenesteledere i norske kommuner. Dette betyr at gjennomsnittstallene i større grad er farget av svar fra ledere og selskapsledere fordi disse utvalgene er større enn for ordførere og kommunedirektører. Det er derfor ikke rapportert på forskjeller basert på bakgrunnsvariabler for gjennomsnittsutvalget med mindre disse forskjellene også gjelder for samtlige underutvalg. (Se oversikt over respons, frafall og fordeling for hvert av de fire utvalgene fra neste side).

Signifikanstesting og feilmarginer:

Resultatene tolkes med bakgrunn i kji-kvadrattesting med 95 %-signifikansnivå. Signifikante forskjeller mellom undergrupper og gjennomsnittet (totalen) tilsier at det er en større sannsynlighet for at disse forskjellene ikke er tilfeldige. For å teste om forskjeller mellom undergrupper er signifikante er det gjennomført t-tester med 95 %-signifikansnivå.

OM UNDERSØKELSEN

Om utvalget: respons og frafall

Målgruppe	Antall utsendelser	Antall svar	Svarprosent
Ordførere og fylkesordførere	367	184	50 %
Kommunedirektører og fylkeskommunedirektører	367	126	34 %
Ledere: kommunalsjefer og tjenesteledere i kommuner/fylkeskommuner og bydelsdirektører og avdelingsledere i bydelene i Oslo kommune	382*	896	ukjent
Selskapsledere: ledere i kommunale og interkommunale selskaper	1094**	319	29 %

*Undersøkelsen ble tilsendt målgruppen via kommunenes, fylkeskommunenes og bydelene i Oslo sine postmottak. Eksakt størrelse på totalpopulasjonen er ikke kjent.

**Bruttoutvalget er basert på informasjon fra Brønnøysundregisteret og Samfunnsbedriftene om aktive kommunale selskaper som står oppført med e-postadresser. Denne listen tilsvarer ikke eksakt totalpopulasjon av aktive kommunale selskaper.

OM UNDERSØKELSEN

Om utvalget: ordførere

Ordførere, befolkningsstørrelse	Antall	Prosent
Inntil 3000	68	38 %
3000-9999	57	31 %
Over 10000	56	31 %
Totalt	184	100 %

Ordførere, region	Antall	Prosent
Østlandet	59	32 %
Vestlandet	46	25 %
Midt-Norge	32	17 %
Nord-Norge	47	26 %
Totalt	184	100 %

Ordførere, sentralitetsindeks	Antall	Prosent
Mest sentrale	12	7 %
Mellomsentrale	61	34 %
Minst sentrale	108	60 %
Totalt	184	100 %

OM UNDERSØKELSEN

Om utvalget: kommunedirektører

Kommunedirektører, befolkningsstørrelse	Antall	Prosent
Inntil 3000	42	34 %
3000-9999	41	34 %
Over 10000	39	32 %
Totalt	126	100 %

Kommunedirektører, region	Antall	Prosent
Østlandet	42	33 %
Vestlandet	33	26 %
Midt-Norge	27	21 %
Nord-Norge	24	19 %
Totalt	126	100 %

Kommunedirektører, sentralitetsindeks	Antall	Prosent
Mest sentrale	11	9 %
Mellomsentrale	45	36 %
Minst sentrale	66	52 %
Totalt	126	100 %

OM UNDERSØKELSEN

Om utvalget: ledere

Ledere, sektor	Antall	Prosent
Areal, plan og byggesak	125	14 %
Eiendom	115	13 %
Helse og omsorg	228	26 %
Sosiale tjenester	65	7 %
Skole og oppvekst	190	22 %
Kultur og fritid	130	15 %
Næring/landbruk	103	12 %
Teknisk (vann, avløp, renovasjon)	125	14 %
Samferdsel	102	12 %
Administrasjon (økonomi, IT, personal, HR)	181	21 %
Ingen spesiell sektor	19	2 %
Total	877*	100 %

Ledere, befolkningsstørrelse	Antall	Prosent
Inntil 3000	237	27 %
3000-9999	245	28 %
Over 10000	395	45 %
Totalt	877*	100 %

Ledere, sentralitetsindeks	Antall	Prosent
Mest sentrale	124	14 %
Mellomsentrale	348	39 %
Minst sentrale	405	45 %
Totalt	896	100 %

Ledere, region	Antall	Prosent
Østlandet	377	42 %
Vestlandet	225	25 %
Midt-Norge	161	18 %
Nord-Norge	131	15 %
Totalt	894*	100 %

Ledere, stillingsnivå	Antall	Prosent
Kommunalsjef (Øverste ansvarlig for helse, sosial, utdanning/oppvekst, kultur, næring, landbruk, teknisk e.l.)	510	57 %
Tjenesteleder (mellomledersom svarer direkte til kommunalsjef med overordnet ansvar for et tjenesteområde i kommunen, for eksempel VAR-ansvarlig, skolesjef e.l.)	302	34 %
Bydelsdirektør i bydel i Oslo kommune	7	1 %
Avdelingsleder i en bydel i Oslo kommune (leder for oppvekst, helse og mestring, kultur, velferd e.l. som svarer direkte til bydelsdirektør)	30	3 %
Annet	47	5 %
Total	896	100 %

OM UNDERSØKELSEN

Om utvalget: selskapsledere

Selskapsledere, antall ansatte	Antall	Prosent
0-10 ansatte	115	36 %
11-20 ansatte	46	14 %
21-50 ansatte	88	28 %
51-100 ansatte	29	9 %
101-200 ansatte	26	8 %
Over 200 ansatte	15	5 %
Total	319	100 %

Selskapsledere, bransje	Antall	Prosent
Energi/olje/gass	26	8 %
Avfall/renovasjon	44	14 %
Vann og avløp	19	6 %
Havn	21	7 %
Transport/ samferdsel	12	4 %
Brann/redning/alarm	24	8 %
Helse og rehabilitering	19	6 %
Omsorgstjenester	8	3 %
Økonomi/revisjon/ kontrollutvalg/ pensjon	18	6 %
Næring/eiendom	28	9 %
Kultur/park/idrett	32	10 %
Utdanning	9	3 %
Landbruk/skogbruk/fiske	4	1 %
Bygg/anlegg	4	1 %
Media/reklame/analyse	1	0 %
Telekommunikasjon/IT	7	2 %
Forskning	0	0 %
Annen bransje	38	12 %
Vet ikke	5	2 %
Total	319	100 %

PROSJEKTTEAMET

KIRSTEN SANDBERG NATVIG

Kvalitetssikrer

Senior partner, Scanteam

kirsten@scanteam.no

LINN SØRENSEN HOLST

Leder

Ipsos Public Affairs

linn.holst@ipsos.com

INGA H. INGULFSEN

Konsulent

Ipsos Public Affairs

inga.ingulfsen@ipsos.com

DANIEL RITLAND HERNES

Konsulent

Ipsos Public Affairs

daniel.hernes@ipsos.com